

2.1.1 การเริ่มสภาพบุคคล

(1) ประโยชน์และความจำเป็นที่จะต้องรู้ว่ามนุษย์มีสภาพบุคคลเกิดขึ้นเมื่อใด สิ้นสุดเมื่อใด ก็เพื่อวินิจฉัยปัญหาในทางกฎหมายบางประการ เช่น

(ก) ในทางแพ่ง การรู้ว่าสภาพบุคคลเกิดขึ้นเมื่อใดก็เพื่อวินิจฉัยถึงสิทธิหน้าที่ของบุคคลนั่นเอง รวมทั้งสิทธิหน้าที่และความชอบที่เกี่ยวข้องและผูกพันถึงบุคคลอื่นด้วย เพราะสิทธิของบุคคลจะมีขึ้นตั้งแต่เกิดมารอดมีชีวิตอยู่คือ เริ่มมีสภาพบุคคล หรืออาจมีย้อนขึ้นไปจนถึงวันที่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา เช่นสิทธิในการเป็นทายาทรับมรดก ตาม ปพพ. มาตรา 1604 ส่วนการตายทำให้สิทธิและหน้าที่ของบุคคลสิ้นสุดลง และทรัพย์สินมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท การพิจารณากองมรดก ผู้ตายมีทรัพย์สินอะไรบ้าง ผู้ตายมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร กับพิจารณาทายาทรับมรดก กฎหมายให้พิจารณาในเวลาที่เขาถึงแก่ความตาย การรู้วันเกิดวันตายของบุคคลจึงมีความสำคัญ

(ข) ในทางอาญา การวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้กระทำผิดฐานฆ่าคนตาย ตาม ปอ. มาตรา 288 หรือฐานทำให้แท้งลูก ตาม ปอ. มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 จำเป็นต้องวินิจฉัยเสียก่อนว่าทารกมีสภาพบุคคลหรือไม่ ทารกตายก่อนคลอดหรือตายระหว่างคลอด เป็นการคลอดออกมาโดยไม่มีชีวิตไม่มีสภาพบุคคล จึงไม่เป็นบุคคลที่จะถูกฆ่าได้ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตาม ปอ. มาตรา 301 ถึง ปอ. มาตรา 305 มีโทษน้อยกว่าความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา เมื่อบุคคลตายแล้ว สิ้นสภาพบุคคล ก็ไม่เป็นบุคคลที่จะถูกฆ่าได้อีก

(2) การคลอดเสร็จบริบูรณ์ตามวิชาแพทย์ แผนปัจจุบัน ถือการคลอดเริ่มต้นตั้งแต่มีการเจ็บท้องคลอด และสิ้นสุดของการคลอดถือเอาเมื่อเด็กและทารกคลอดแล้ว รวมทั้งการหลุดตัวของมดลูกเป็นไปโดยเรียบร้อย ซึ่งเป็นเวลา 15 นาที ถึง 2 ชั่วโมง หลังเด็กคลอด ซึ่งไม่เหมือนกันกับ การคลอดแล้วตาม ปพพ. มาตรา 15 นั้น ทารกต้องหลุดพ้นจากช่องคลอดของมารดาออกมาหมดตัวก่อน โดยไม่มีส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายติดอยู่ที่ช่องคลอด ส่วนการคลอดของรกหรือการหลุดตัวของมดลูก ไม่มีความหมายในการพิจารณาการเริ่มสภาพบุคคลตามกฎหมาย เพราะการพ้นช่องคลอดของทารกหมายถึงการแยกตัวออกเพื่อมีชีวิตเป็นอิสระจากมารดา

นักกฎหมายพิจารณาเฉพาะการคลอดที่เกี่ยวกับตัวทารกเท่านั้น ไม่รวมถึงอาการของการคลอดในส่วนตัวมารดา เพราะกฎหมายมุ่งที่จะค้นหาเวลาเริ่มสภาพบุคคลของทารกเพียงประการเดียว

(3) หลักวินิจฉัยการเริ่มมีชีวิตของแพทย์และนักกฎหมาย แตกต่างกัน และมีผลให้หลักเกณฑ์การเริ่มสภาพบุคคลเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

นักกฎหมายถือการหายใจเป็นหลักฐานแสดงการเริ่มมีชีวิต ส่วนแพทย์ถือว่านอกจากการหายใจแล้วการเต้นของหัวใจ การเต้นของสายสะดือ การเคลื่อนไหวร่างกาย และหลักฐานอื่นๆก็แสดงว่าทารกมีชีวิตด้วย

ผลของความเห็นที่ต่างต่างนี้ ทำให้การวินิจฉัยจุดเริ่มต้นของการเริ่มสภาพบุคคลของนักกฎหมายแตกต่างกันเป็นสองความเห็น คือ

ความเห็นแรก หากยึดหลักว่า การหายใจเป็นข้อสาระสำคัญของการเริ่มมีชีวิตเพียงประการเดียว จะถือว่าสภาพบุคคลเริ่มเมื่อทารกเริ่มหายใจ โดยเห็นว่าการคลอดและการมีชีวิตรอดอยู่เป็นทารกเป็นหลักเกณฑ์พิจารณาการเริ่มสภาพบุคคลประกอบกัน

ความเห็นที่สอง หากถือตามความเห็นของแพทย์ เมื่อทารกคลอดหมดตัวพ้นช่องคลอดโดยมีหลักฐานแสดงการมีชีวิตอย่างอื่นแล้ว ถือว่าเริ่มสภาพบุคคล จะหายใจหรือไม่เป็นข้อสำคัญ และยึดหลักว่าการคลอดแล้วเป็นหลักของการเริ่มสภาพบุคคล การอยู่รอดเป็นพฤติกรรมประกอบการคลอดว่าเป็นบุคคลตลอดไป มิใช่จุดเริ่มต้นของสภาพบุคคล

2.1.2 สิทธิของทารกในครรภ์มารดา

บทบัญญัติมาตรา 15 วรรคสองที่ว่า ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่างๆได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่ หมายความว่า

โดยหลักแล้ว บุคคลเท่านั้นที่สามารถมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายได้ แต่บทบัญญัติมาตรา 15 วรรคสองนี้เป็นข้อยกเว้น ให้ทารกในครรภ์มารดาแม้อยังไม่มีสภาพบุคคล ก็สามารถมีสิทธิได้ แต่มีเงื่อนไขว่า ภายหลังทารกนั้นต้องเกิดมารอดอยู่ ทารกในครรภ์มารดา ที่เป็นบุตรนอกกฎหมายของบิดา ก็สามารถมีสิทธิได้ หากภายหลังเกิดมารอดอยู่ และโดยมีพฤติการณ์ที่บิดารับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตรของตน

เจตนารมณ์ของกฎหมายมี 2 ประการ คือ (1) เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของทารกในครรภ์มารดา (2) เพื่อขจัดความไม่เสมอภาคในเรื่องสิทธิ

2.1.3 การนับอายุบุคคลกรณีไม่แน่นอนของการเริ่มสภาพบุคคล

การกำหนดวันเกิดของบุคคลต่อไปนี้

(1) รู้แต่เพียงว่า ก เกิด ปี พ.ศ. 2480 > เกิดวันที่ 1 เมษายน 2480

(2) รู้แต่เพียงว่า ข เกิด ปี พ.ศ. 2493 > เกิดวันที่ 1 มกราคม 2493

(3) รู้เพียงว่า ค เกิดเดือนมีนาคม 2500 > เกิดวันที่ 1 มีนาคม 2500

(4) ไม่รู้ว่า ง เกิดเมื่อใด > เมื่อเป็นเช่นนี้ให้สอบสวนปีเกิดของ ง ก่อนว่าเกิดในปีใด ได้ปีเกิดแล้ว นำ

ปพพ. มาตรา 16 มาใช้หาวันเกิด

2.1.4 การสิ้นสภาพบุคคล (ตาย)

1. หากไม่รู้ลำดับการตายของบุคคลจะเกิดปัญหาประการใด

เกิดปัญหาเมื่อบุคคลสองคนหรือมากกว่า ต่างเป็นทายาทซึ่งกันและกัน ไปเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุร้ายร่วมกันเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นตาย ไม่รู้ใครตายก่อนตายหลัง ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการรับมรดก ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่าทรัพย์สินของผู้ตายจะเป็นมรดกตกทอดได้แก่แต่ผู้ที่มีชีวิตอยู่ ขณะตายมรดกของผู้ตายก่อนจึงตกทอดมายังผู้ตายที่หลังแล้วผ่านไปยังทายาทของผู้ตายที่หลังนั้น เมื่อไม่รู้แน่ชัดว่าใครตายก่อนตายหลังกฎหมายจึงกำหนดสันนิษฐานไว้ว่า ตายพร้อมกัน ใครจะเป็นทายาทไม่ได้ และต่างไม่มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกัน

2. คำว่า “เหตุอันตราร่วมกัน” นั้นหมายความว่า เหตุอันตราร่วมกัน หมายความว่าเหตุอันตราร่วมกันที่บุคคลประสบด้วยกันในคราวเดียวกัน เช่นบุคคลหลายคนโดยสารไปในเครื่องบินลำเดียวกัน แล้วเครื่องบินตก หรือโดยสารเครื่องบินไปคนละลำแล้วเครื่องบินสองลำเกิดชนกันก็ได้ แต่ถ้าโดยสารเครื่องบินไปคนละลำแล้วเครื่องบินทั้งสองลำต่างก็เกิดอุบัติเหตุตกเหมือนกัน เช่นนี้ ไม่ถือเป็นเหตุอันตราร่วมกัน

3. ก ป่วยเป็นอัมพาตเดินไม่ได้ ส่วน ข เป็นนักกีฬาว่ายน้ำทีมชาติ โดยสารเรือออกจากกรุงเทพฯ ไปสิงคโปร์ด้วยกัน เรือโดนมรสุมจม ต่อมามีผู้พบศพ ก และ ข ที่ชายฝั่ง เช่นนี้ ก และ ข บุคคลใดจะตายก่อนหลัง

กฎหมายถือว่า ก และ ข ตายพร้อมกัน แม้ข้อเท็จจริง ก น่าจะตายก่อน หากเป็นการพันวิสัยที่จะพิสูจน์ได้ว่า ใครตายก่อนตายหลัง

2.2.3 การจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่โดยบุคคลผู้ไม่อยู่ตั้ง

ตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปที่ผู้ไม่อยู่แต่งตั้งไว้มีอำนาจจัดการทรัพย์สินเช่นเดียวกับตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปตามกฎหมายลักษณะตัวแทนหรือไม่

มีอำนาจเช่นเดียวกัน เพราะ ปพพ. มาตรา 60 ให้นำบทบัญญัติกฎหมายลักษณะตัวแทนมาใช้บังคับในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เพียงที่ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายเรื่องบุคคล เว้นแต่ข้อห้าม 6 ประการ ตาม ปพพ. มาตรา 801 หากจำเป็นต้องกระทำ มีกฎหมาย มาตรา 51 บัญญัติให้ขออนุญาตศาล เพราะไม่มีตัวการจะให้คำอนุญาตได้

2.2.4 สาบสูญ

มีหลักสำคัญประการใดบ้างที่ศาลจะมีคำสั่งให้บุคคลเป็นคนสาบสูญ

การที่ศาลจะสั่งให้บุคคลเป็นคนสาบสูญได้ตามที่มีผู้ร้องขอ ต้องพิจารณาได้ความ 2 ประการ คือ (1) บุคคลได้หายไปจากที่อยู่ โดยไม่มีใครรู้แน่ชัดว่า ยังมีชีวิตอยู่หรือตายแล้ว (2) มีกำหนด 5 ปี ในกรณีธรรมดา และ 2 ปี ในกรณีพิเศษ

เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2515 ก. เดินทางท่องเที่ยวทางทะเลกับเพื่อน แล้วพัดตกเรือจมหายลงไปในน้ำ ค้นหาศพไม่พบจะถือว่า ก. จมน้ำตายในวันที่ 10 พฤษภาคม 2515 ได้หรือไม่เพราะเหตุใด

จะถือว่า ก. จมน้ำตายเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2515 ไม่ได้เพราะไม่พบศพ จึงไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า ก. ตายแล้ว ต้องนำบทบัญญัติเรื่องสาบสูญมาใช้บังคับ และเมื่อศาลมีคำสั่งแล้วจึงถือว่า ก. ตายเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2518

ก. ไปรบในสมรภูมิตามสงครามเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2500 และหายไประหว่างสงคราม สงครามสงบลงเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2502 ต่อมา ก. เขียนจดหมายลงวันที่ 5 มีนาคม 2503 ส่งข่าวให้ญาติพี่น้องทราบว่าจะแต่งงานแล้วกับสาวชาวเวียดนาม จดหมายถึงวันที่ 10 มีนาคม 2503 หลังจากนั้นไม่มีใครทราบข่าวคราวของ ก. อีกเลย ดั่งนี้ภรรยาของ ก. จะร้องขอให้ ก. เป็นคนสาบสูญได้เร็วที่สุดเมื่อวันที่เท่าใด

10 มีนาคม 2508

เจ้าหนี้มีสิทธิร้องขอให้ลูกหนี้ของตนเป็นคนสาบสูญได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิร้องขอให้ลูกหนี้ของตนเป็นคนสาบสูญ เพราะไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสีย

การร้องขอให้บุคคลเป็นคนสาบสูญ จะร้องขอ ณ ศาลใด

ศาลจังหวัดซึ่งบุคคลนั้นเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก่อนที่จะจากไป

2.2.5 ผลของการสาบสูญ

คำสั่งศาลให้บุคคลเป็นคนสาบสูญ มีผลกระทบต่อสิทธิหรือไม่ว่าเพียงใด

สาบสูญไม่เป็นเหตุให้ขาดการสมรส แต่เป็นเหตุให้ฟ้องหย่าได้เท่านั้น

2.2.6 การถอนคำสั่งแสดงความเป็นคนสาบสูญ

กรณีใดบ้างที่จะร้องขอให้ศาลถอนคำสั่งสาบสูญได้ และผลของกฎหมายของการถอนคำสั่งแสดงสาบสูญนั้นมีประการใดบ้าง

กรณีที่ร้องขอให้ศาลถอนคำสั่งแสดงสาบสูญ มี 2 ประการคือ (1) ผู้สาบสูญยังมีชีวิตอยู่ (2) ผู้สาบสูญตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลา 5 ปี หรือ 2 ปี ตามที่กฎหมายสันนิษฐานไว้

2.3 ชื่อและสถานะของบุคคล

1. ชื่อคือสิ่งที่ใช้เรียกขานเพื่อจำแนกตัวบุคคลทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่
2. กฎหมายบัญญัติให้บุคคลทุกคนต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล แต่บุคคลอาจมีชื่ออื่นๆ ได้อีก เช่น ชื่อรอง ชื่อฉายา ชื่อแฝงและชื่อบรรดาศักดิ์
3. ชื่ออื่นๆนั้น บุคคลอาจตั้งขึ้นเองหรือผู้อื่นตั้งให้ แต่ชื่อสกุลเป็นชื่อที่บุตรได้รับสืบเนื่องมาจากบิดา หรือภริยาได้รับสืบเนื่องมาจากสามี ถ้าเด็กไม่ปรากฏบิดามารดา ไม่อาจได้ชื่อสกุลจากบิดามารดาได้ก็ต้องตั้งชื่อสกุลให้ใหม่
4. บุคคลอาจเปลี่ยนชื่อตัวและชื่อรองได้ตามใจสมัคร แต่ชื่อสกุลนั้น บุคคลหนึ่งบุคคลใดในวงศ์สกุลหามีสิทธิจะเปลี่ยนแปลงตามใจชอบได้ไม่ จะเปลี่ยนได้ก็แต่โดยตั้งชื่อสกุลขึ้นใหม่ หรือเปลี่ยนแปลง

โดยผลของกฎหมายประการอื่น เป็นต้นว่า หญิงเปลี่ยนไปใช้นามสกุลของสามี ฯลฯ กรณีเหล่านี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลนั้น การเปลี่ยนชื่อสกุลใหม่ไม่มีผลใช้ชื่อสกุลเดิมต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

5. กฎหมายให้ความคุ้มครองทั้งชื่อบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ในกรณีที่มีผู้โต้แย้งการใช้ชื่อและกรณีผู้อื่นใช้ชื่อโดยไม่มีอำนาจ โดยเจ้าของชื่อมีสิทธิให้ระงับความเสียหาย หากไม่เป็นผล มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งห้าม และยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ด้วย

6. สถานะของบุคคลเป็นสิ่งประกอบสภาพบุคคลที่ขึ้นอยู่กับฐานะหรือตำแหน่งของบุคคล ในการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ เช่น เป็นชายหญิง ผู้เยาว์ ผู้บรรลุนิติภาวะ บิดามารดา บุตร หรือสามี ภรรยา เป็นต้น

7. บุคคลได้สถานะตั้งแต่เกิด เพราะมีสิทธิหน้าที่ตั้งแต่เริ่มสภาพบุคคลหรืออาจก่อให้เกิดขึ้นภายหลัง เนื่องจากเปลี่ยนแปลงสถานะใหม่ เช่น การสมรส การหย่า เป็นต้น

8. สถานะของบุคคลบางประการต้องจดทะเบียนการก่อหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

9. สถานะของบุคคลที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนตาม พ.ร.บ. การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 ได้แก่ การเกิด การตาย และตาม ปพพ. คือ การจดทะเบียนครอบครัว ได้แก่ การสมรส การหย่า การรับรองบุตร การรับบุตรบุญธรรม และการเลิกรับบุตรบุญธรรม

2.3.1 ประเภทของชื่อบุคคล

ชื่อบุคคลมีกี่ประเภท แต่ละประเภทได้แก่ชื่ออะไรบ้าง

มี 3 ประเภท คือ (1) ชื่อที่กฎหมายบังคับให้มีประจำตัวบุคคล ได้แก่ ชื่อตัวและชื่อสกุล (2) ชื่อที่บุคคลอาจตั้งขึ้นได้อีก ได้แก่ ชื่อรอง ชื่อฉายา และชื่อแฝง (3) ชื่อบรรดาศักดิ์ ได้แก่ ชื่อตามราชทินนามที่พระมหากษัตริย์ตั้งให้

การได้มาซึ่งชื่อตัวและชื่อสกุลแตกต่างกันหรือไม่

แตกต่างกัน คือ ชื่อตัว ได้มาตั้งแต่เกิดโดยตั้งขึ้นใหม่ ชื่อสกุล ได้สืบสกุลต่อเนื่องมาจากบิดา หรือตั้งใหม่ หรือกรณีได้ชื่อสกุลจากสามี

จำเป็นหรือไม่ที่เด็กไม่ปรากฏบิดามารดาจะต้องมีชื่อสกุลหากจำเป็น วิธีการใดจะหาชื่อสกุลให้เด็ก

มีความจำเป็น เพราะกฎหมายบังคับ เมื่อไม่มีชื่อสกุลของบิดามารดา ก็ต้องตั้งชื่อสกุลขึ้นใหม่ให้เด็กนั้น

ชื่อบุคคลมีลักษณะสำคัญประการใด

ชื่อสกุลมีลักษณะสำคัญคือ (1) จำเป็นต้องมีประจำตัวบุคคล (2) ต้องแน่นอนคงที่ (3) ไม่อาจได้มาหรือสูญเสียไปโดยอายุความ (4) ไม่อาจจำหน่ายให้กันได้

2.3.2 การเปลี่ยนชื่อบุคคลและการคุ้มครองชื่อบุคคล

กรณีที่เป็นเหตุแห่งการโต้แย้งชื่อมีประการใดบ้าง และกฎหมายให้ความคุ้มครองอย่างไร

การโต้แย้งเรื่องชื่อมี 2 กรณี คือ (1) มีผู้โต้แย้งการใช้ชื่อของเรา (2) ผู้อื่นเอาชื่อเราไปใช้โดยไม่มีอำนาจ และกฎหมายให้ความคุ้มครอง 3 ประการ คือ (ก) ให้ระงับความเสียหาย (ข) ขอให้ศาลสั่งห้าม (ค) เรียกค่าเสียหายได้

2.3.3 สถานะและการจดทะเบียนสถานะบุคคล

สถานะของบุคคลคืออะไร ได้มาจากไหน และเหตุใดบุคคลต้องมีสถานะ

สถานะของบุคคลคือ ฐานะหรือตำแหน่งซึ่งบุคคลดำรงอยู่ในประเทศชาติและครอบครัว บุคคลได้สถานะตั้งแต่เกิดมีสภาพบุคคล และอาจได้มาโดยการก่อขึ้นเองอีก เพราะเปลี่ยนสถานะใหม่ เหตุที่ต้องมีสถานะเป็นสิ่งที่บอกให้ทราบถึงความแตกต่างและความสามารถของบุคคล ในการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่

2.4 ภูมิลำเนา

1. ภูมิลำเนาเป็นที่กฎหมายกำหนดให้มีประกอบตัวบุคคล เพื่อชี้บ่งให้เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าเขามีที่อยู่เป็นประจำที่ไหน ดังนั้นจึงอาจให้ความหมายได้อีกนัยหนึ่งว่า ภูมิลำเนาคือที่อยู่ตามกฎหมายของบุคคล

2. การรู้ภูมิลำเนาเมื่อบุคคลต้องการติดต่อสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการฟ้องคดี การส่งคำคู่ความหรือเอกสาร การชำระหนี้หรือสาบสูญ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อรัฐในการจัดระเบียบการปกครองและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายอีกด้วย

3. กฎหมายบัญญัติเป็นหลักทั่วไปกำหนดให้ที่อยู่ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญเป็นภูมิลำเนาของบุคคล แต่หลักทั่วไปนี้อาจครอบคลุมไป กำหนดภูมิลำเนาของบุคคลได้ทุกประเภท จึงมีบทบัญญัติขยายความหลักเกณฑ์ทั่วไป หรือลดหย่อนหลักเกณฑ์ทั่วไปลงมา เพื่อค้นหาภูมิลำเนาของบุคคลทุกคนให้จนได้ กล่าวคือ บุคคลมีที่อยู่หลายแห่ง ให้ถือแห่งสำคัญเป็นภูมิลำเนา ถ้าสำคัญเท่ากัน แต่ละแห่งเป็นภูมิลำเนา ถ้าไม่มีที่อยู่แหล่งสำคัญเลย ให้ถือที่อยู่เป็นภูมิลำเนา และท้ายที่สุดถ้าไม่มีที่อยู่แน่นอนเลย ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนา

4. จากหลักเกณฑ์ที่ว่าบุคคลมีที่อยู่หลายแห่ง ให้ถือแห่งสำคัญเป็นภูมิลำเนานั้น หมายความว่า บุคคลอาจเลือกถือภูมิลำเนาได้โดยใจสมัคร เพราะเขาจะเลือกเอาที่อยู่ใดเป็นแหล่งสำคัญก็ได้ ส่วนหลักเกณฑ์ข้อที่ว่า บุคคลมีที่อยู่แหล่งสำคัญหลายแห่ง ให้ถือว่าแต่ละแห่งเป็นภูมิลำเนานั้น มีความหมายอยู่ในตัวว่า บุคคลอาจมีภูมิลำเนาได้หลายแห่ง

5. แม้หลักเกณฑ์มีว่า บุคคลอาจเลือกถือภูมิลำเนาได้ตามใจสมัคร แต่มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภทที่กฎหมายกำหนดภูมิลำเนาให้เลย ได้แก่ ผู้เยาว์และคนไร้ความสามารถ กฎหมายให้ถือภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ข้าราชการให้มีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ทำงานประจำ แต่ข้าราชการอาจถือภูมิลำเนาเดิมอีกแห่งก็ได้ คนที่ถูกจำคุก กฎหมายให้ถือเอาเรือนจำ หรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่เป็นภูมิลำเนาจนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว ส่วนสามีและภรรยา กฎหมายให้ถือถิ่นที่อยู่ของสามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาเป็นภูมิลำเนา

6. นอกจากภูมิลำเนาธรรมดาแล้ว บุคคลอาจเลือกเอาถิ่นที่ใดที่หนึ่งเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งอีกก็ได้

7. ภูมิลำเนานั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปโดย (1) ย้ายที่อยู่ และ (2) มีเจตนาจงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนาเป็นหลักเกณฑ์ 2 ประการประกอบกัน หากพฤติการณ์เข้าหลักเกณฑ์เพียงข้อเดียวไม่ถือว่าภูมิลำเนาได้เปลี่ยนแปลงไป

2.4.1 ประโยชน์ของภูมิลำเนา

ภูมิลำเนาของบุคคลมีประโยชน์ในทางกฎหมายเอกชนอย่างไร

มีประโยชน์คือ (1) การฟ้องคดี ทำให้ทราบเขตอำนาจศาล (2) การส่งคำคู่ความหรือเอกสาร ส่ง ณ ภูมิลำเนา (3) การชำระหนี้ ชำระ ณ ภูมิลำเนาของเจ้าหนี้ (4) การสาบสูญ ถือหลักการไปจากภูมิลำเนา

2.4.2 การกำหนดภูมิลำเนา

คำว่าบุคคลอาจมีภูมิลำเนาได้หลายแห่ง นั้น หมายความว่าอย่างไร

ตาม ปพพ. มาตรา 44 คือผู้เยาว์ใช้ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีบิดามารดาของผู้เยาว์แยกกันอยู่ให้ถือภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาตนอยู่ด้วย ปพพ. มาตรา 45 ภูมิลำเนาของคนไร้ความสามารถได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้อนุบาล

ก. มีบุตรภรรยาและบ้านพักอยู่ที่กรุงเทพฯ แต่มีอาชีพเป็นเซลแมน เดินทางขายสินค้าไปในที่ต่างๆ ไม่มีสำนักทำางานแน่นอน เดือนหนึ่งหรือสองเดือนจึงกลับบ้านและพักอยู่ 2-3 วัน ก็ออกเดินทางค้าขายต่อ ดังนี้ ภูมิลำเนาของ ก. จะอยู่ที่ใด

กรุงเทพฯ

2.4.3 บุคคลที่กฎหมายกำหนดภูมิลำเนาให้

ผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถเลือกถือภูมิลำเนาของตนได้ตามใจสมัครหรือไม่เพราะเหตุใด

เลือกภูมิลำเนาเองไม่ได้ เพราะผู้เยาว์และคนไร้ความสามารถเป็นผู้หย่อนความสามารถ ถูกตัดทอนสิทธิในการทำนิติกรรม หากผู้เยาว์จะทำนิติกรรม ต้องได้รับความยินยอมหรือให้ผู้แทนโดยชอบธรรมทำแทน ส่วนคนไร้ความสามารถทำนิติกรรมไม่ได้เลย หากทำจะเป็นโมฆียะ ต้องให้ผู้อนุบาลทำแทน ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ถือภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและเหมาะสมในการควบคุมดูแลและใช้อำนาจปกครอง

ก. รับราชการประจำอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ทางราชการส่งไปช่วยราชการที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นเวลา 1 ปี
ดังนี้ ถือว่า ก. มีภูมิลำเนาที่ไหนเพราะสาเหตุใด

กรุงเทพฯ เพราะเป็นถิ่นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ประจำ ส่วนเชียงใหม่ไม่เป็นภูมิลำเนา เพราะเป็นถิ่นที่ทำการตามตำแหน่งชั่วคราวเท่านั้น

2.4.4 การเปลี่ยนภูมิลำเนา

การเปลี่ยนภูมิลำเนาประกอบด้วยหลักเกณฑ์ประการใดบ้าง และจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่า บุคคลมีเจตนาจงใจเปลี่ยนภูมิลำเนา

ก. ย้ายที่อยู่

ข. เจตนาจงใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

พิสูจน์ได้โดยดูจากข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์ที่แสดงออกภายนอก เช่น แจ้งย้ายต่อนายทะเบียน ขนย้ายครอบครัวไปอยู่บ้านใหม่ ฯลฯ ข้อสำคัญคือ ต้องได้ความตามหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ข้อ มิใช่ข้อใดข้อหนึ่ง

ก. มีชื่อในทะเบียนบ้านของบิดามารดาที่กรุงเทพฯ แต่ไปรับจ้างเป็นลูกเรือประมงอยู่ที่จังหวัดระนอง ครั้นถึงเกณฑ์ทำบัตรประชาชนก็กลับมาทำที่กรุงเทพฯ ในการออกเรือหาปลาครั้งหนึ่ง เรือถูกทางการพม่าจับและยึดไป ในข้อหาล้ำน่าน้ำ ก. ถูกศาลประเทศพม่าตัดสินจำคุก 5 ปี ปัจจุบัน ก. บรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ยังคงต้องโทษในประเทศพม่า ดังนั้น ก. มีภูมิลำเนาอยู่ที่ใด

กรุงเทพฯ

2.4.5 ภูมิลำเนาเฉพาะการ

อธิบายวิธีเลือกภูมิลำเนาเฉพาะการของบุคคลว่าทำได้อย่างไร

ปพพ. มิได้กำหนดแบบวิธีไว้ การเลือกมีลักษณะเป็นข้อตกลงหรือสัญญาจึงดูที่เจตนาของคู่กรณี ซึ่งอาจตกลงกันโดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยปากเปล่า หรือโดยปริยายก็ได้

แบบประเมินผล หน่วยที่ 2 บุคคลธรรมดา

บุคคล (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542) โดยทั่วไปหมายถึง คนหรือสิ่งที่มีชีวิตซึ่งมิใช่สัตว์หรือพืช สามารถมีสิทธิและหน้าที่ได้ ในทางกฎหมาย หมายถึงคน (บุคคลธรรมดา) และรวมถึงนิติบุคคล (บุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น) ด้วย

บุคคลผู้ไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใครรู้แน่ว่ายังมีชีวิตอยู่หรือไม่ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

(ก) ผู้ไม่อยู่ (มาตรา 48) トラบใดที่ยังไม่มีคำสั่งศาลแสดงความสาบสูญ ก็ยังคงเป็นเพียงผู้ไม่อยู่

(ข) คนสาบสูญ (มาตรา 61) ผลของการที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ถือว่าผู้นั้นตายเมื่อครบกำหนด 5 ปี ในกรณีธรรมดา หรือ 2 ปี ในกรณีพิเศษ (มาตรา 62) มิได้ถือเอาวันที่ศาลมีคำสั่งหรือวันที่โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

ผู้มีส่วนได้เสียหมายถึงบุคคลผู้ได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ เช่น คู่สมรส ทายาท เจ้าหนี้ หุ้นส่วน เป็นต้น

วิญญูชน หมายถึงคนปกติทั่วไป จะประพฤติปฏิบัติเช่นไร

สิ่งที่ประกอบสภาพบุคคลคือ สิ่งทีประกอบตัวบุคคลที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตหรือกิจการในสังคม อันประกอบด้วย สัญชาติ ชื่อ ภูมิลำเนา สถานะ และความสามารถ

1. บุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล

(มาตรา 67 ----ฯลฯ---- นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา----ฯลฯ-----)

2. การเริ่มสภาพบุคคล และสิ้นสภาพบุคคล หมายถึง การคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และตาย

(มาตรา 15 สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย)

3. สภาพบุคคลเริ่มเมื่อ การคลอดและอยู่รอดเป็นทารก

4. ก เกิดระหว่างปี 2482 แต่เป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้วันเกิดของ ก ได้ ดังนั้นกฎหมายให้ถือว่า วันเกิดของ ก คือ 1 เมษายน 2482

(มาตรา 16 การนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิดในกรณีที่รู้ว่าเกิดในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่ 1 แห่งเดือนนั้นเป็นวันเกิด แต่ถ้าพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใดให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันเริ่มปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด)

5. กรณี ต่อไปนี้ เป็นเหตุแห่งการสิ้นสภาพบุคคล (ก) ถูกรถยนต์ชนตาย (ข) ช้ำตัวตายเอง (ค) สาบสูญ (ง) ป่วยตาย

(มาตรา 15 สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย)

6. คนสาบสูญ ไม่ใช่บุคคลตามกฎหมาย (เพราะเมื่อศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ถือว่าตายไปแล้ว) ส่วน คนวิกลจริต คนเสมือนไร้ความสามารถ คนล้มละลาย คนไร้ความสามารถ กฎหมายยังถือว่ามิใช่สภาพบุคคล (สภาพบุคคลสิ้นสุดลงเมื่อตาย คนสาบสูญได้สิ้นสภาพบุคคลแล้ว) บุคคลที่ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญแล้ว ถือว่าสิ้นสภาพบุคคลเมื่อครบกำหนดระยะเวลา 2 ปี ในกรณีพิเศษ

(มาตรา 62 บุคคลที่ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61)

7. บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ถือว่าตายเมื่อครบกำหนด 2 ปี ในกรณีพิเศษ

(มาตรา 61 ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ตลอดระยะเวลา 5 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดลงเหลือ 2 ปี

(1) นับแต่วันที่การรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เหตุอันตรายเป็นชีวิตินนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) และ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น

8. บุคคลที่อาจถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ในกรณีพิเศษคือ หายไปจากที่อยู่ ไม่รู้ว่าเป็นหรือตายครบ 2 ปี ระยะเวลา 2 ปี ในกรณีพิเศษเริ่มนับเมื่อ (ก) สงครามสงบ (ข) วันที่เรืออับปาง (ค) วันที่ภูเขาไฟหยุดระเบิดแล้ว (ง) วันที่น้ำเลิกท่วมแล้ว

(มาตรา 61 ---- ฯลฯ---)

9. ระยะเวลาแห่งการเป็นคนสาบสูญในกรณีธรรมดาเริ่มนับ เมื่อร้องขอต่อศาล

(มาตรา 61 --- ฯลฯ --- □ ตลอดระยะเวลา 5 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้ ฯลฯ

10. ผู้มีสิทธิขอร้องให้ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญ คือ พนักงานอัยการ (และผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ภริยา บุตร สามี พนักงานอัยการ)

(มาตรา 61)

11. นิติบุคคลมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้คือ เป็นบุคคลตามกฎหมาย

(มาตรา 65 นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ตั้งได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง มาตรา 67 ภายใต้ข้อบังคับ มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น)

12. นางแดงคลอดบุตรออกมา หายใจเพียง 1 ครั้ง ยังไม่ได้ตัดสายสะดือ นายดำ สามีนางแดงไม่พอใจจึงบีบคอบุตรนั้นตาย นายดำ มีความผิดฐานฆ่าคนตาย เพราะทารกมีสภาพบุคคลแล้ว

13. ทารกในครรภ์มารดา แม้ไม่มีสภาพบุคคล ก็สามารถมีสิทธิต่างๆ ได้ ถ้าปรากฏว่า เกิดมารอดอยู่ภายในระยะเวลา 310 นับจากบิดาตาย

14. กรณีต่อไปนี้ อาจร้องขอถอนคำสั่งแสดงสาบสูญได้คือ พิสูจน์ได้ว่าคนสาบสูญตายตั้งแต่วันแรกที่หายไปจากที่อยู่ เมื่อศาลพิจารณาได้ความว่า คนสาบสูญยังมีชีวิตอยู่หรือตายในเวลาอื่นที่ผิดไปจากเวลาที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ ศาลต้องถอนคำสั่งแสดงสาบสูญ

15. ก ได้บ้านมาหลังหนึ่งโดยทางมรดาของ ข ผู้สาบสูญ ต่อมา ก ขายบ้านดังกล่าวให้ ค ในราคา 100,000 บาท โดยสุจริต แล้ว ก นำเงินนั้นไปซื้อรถยนต์มาใช้สอย 1 คัน หาก ข ยังมีชีวิตอยู่ และกลับมา ก จะต้องคืนทรัพย์สินแก่ ข โดย คืนรถยนต์ที่นำเงินค่าบ้านไปซื้อแทนตัวบ้าน

(มาตรา 63 เมื่อบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั่นเองหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล และศาลพิสูจน์ได้ว่าบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่นที่ผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 62 ก็ดี ให้ศาลสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้น แต่การถอนคำสั่งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึง

ความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น

บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะศาลสั่งถอนคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้แห่งประมวลกฎหมายนี้มาบังคับใช้โดยอนุโลม)

หน่วยที่ 3 บุคคลธรรมดา : ความสามารถ

1. บุคคลมีสิทธิหน้าที่อย่างไร ย่อมใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ได้ตามสิทธิและหน้าที่ของตน สภาพ การณ์ที่บุคคลจะมีสิทธิหรือใช้สิทธิปฏิบัติหน้าที่ได้แค่ไหนเพียงไร เรียกว่า ความสามารถ ความสามารถมี 2 ลักษณะ คือ 1) ความสามารถในการมีสิทธิ และ 2) ความสามารถในการใช้สิทธิ

2. ตามหลักบุคคลมีสิทธิหน้าที่เท่าเทียมกัน แต่บุคคลบางจำพวก กฎหมายตัดทอนความสามารถในการมีและใช้สิทธิไว้บางประการ ทำให้มีสภาพเป็นผู้หย่อนความสามารถ ซึ่งกฎหมายเรียกรวมๆกันว่าคนไร้ความสามารถ (ในความหมายกว้างขวาง) คนไร้ความสามารถนี้มี 3 ประเภท คือ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ (ในความหมายอย่างแคบ) และคนเสมือนไร้ความสามารถ

3. ผู้เยาว์เป็นคนไร้ความสามารถเพราะอายุน้อย กฎหมายถือว่าผู้เยาว์ยังมีความคิด ความรู้สติปัญญา ความชำนาญ และไหวพริบไม่สมบูรณ์พอที่จะใช้สิทธิปฏิบัติหน้าที่ได้โดยลำพัง ดังนั้น การทำนิติกรรมต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมทำแทน หรือต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน กิจกรรมนั้นๆ จึงมีผลสมบูรณ์ หากฝ่าฝืนนิติกรรมเป็นโมฆียะ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับนิติกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว หรือต้องทำเองเฉพาะตัว หรือที่เป็นการจำเป็นแก่การเลี้ยงชีพ ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยลำพัง ไม่ต้องได้รับความยินยอมก่อนหรือกรณีผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง ผู้เยาว์สามารถทำกิจการในขอบเขตแห่งการนั้นได้เสมือนเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว

4. คนไร้ความสามารถ (ในความหมายอย่างแคบ) หมายถึง คนวิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว เป็นผู้หย่อนความสามารถเนื่องจากจิตไม่ปกติหรือสมองพิการ กฎหมายถือว่าเป็นคนไม่มีความรู้สึกรู้ผิดชอบ ไม่สามารถแสดงเจตนาของตนได้ถูกต้อง และไม่เป็นผู้อาจทำนิติกรรมใดๆให้มีผลสมบูรณ์ได้เลย ต้องมีคนอื่นอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้อนุบาลเป็นผู้แทน หากฝ่าฝืนนิติกรรมจะเป็นโมฆียะ

5. คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น เป็นผู้หย่อนความสามารถ เนื่องจากมีเหตุบกพร่องเพราะร่างกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือมีความประทุษร้ายสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดในทำนองเดียวกัน จนถึงขนาดไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว

กฎหมายจึงกำหนดให้อยู่ในความดูแลช่วยเหลือของบุคคลอื่นซึ่งเรียกว่าผู้พิทักษ์คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น โดยหลักใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไป เว้นแต่การทำนิติกรรมที่สำคัญบางชนิด ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อคนเสมือนไร้ความสามารถเองและผู้มีส่วนได้เสียเท่านั้น ที่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน จึงมีผลสมบูรณ์ หากฝ่าฝืนนิติกรรมจะเป็นโมฆียะ

3.1 ผู้เยาว์

1. ระยะเวลาแห่งการเป็นผู้เยาว์นั้น เริ่มตั้งแต่เกิดและสิ้นสุดลงเมื่อบรรลุนิติภาวะ ซึ่งมี 2 กรณีคือ ก) อายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ และ ข) สมรสตามกฎหมาย

2. กฎหมายบัญญัติเป็นหลักทั่วไปไว้ว่า ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ จำต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน มิฉะนั้นกิจกรรมที่กระทำไปเป็นโมฆียะ หลักนี้ใช้บังคับกับผู้เยาว์ระยะที่มีความรู้สึกผิดชอบแล้วเท่านั้น เพราะผู้เยาว์ระยะที่ยังไม่มีความรู้สึกผิดชอบไม่อาจทำนิติกรรมได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว

3. ผู้แทนโดยชอบธรรมนั้น หมายถึง ก) ผู้ใช้อำนาจปกครองซึ่งได้แก่ บิดามารดา และ ข) ผู้ปกครองซึ่งได้แก่บุคคลอื่นที่ถูกแต่งตั้งขึ้นเพื่อปกครองผู้เยาว์

4. อำนาจปกครองของผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครองนั้น หมายความรวมทั้งส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้เยาว์และในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ด้วย

5. ผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครองมีอำนาจจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้เยาว์ได้ทุกอย่างตามลำพังด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ เว้นแต่กิจการที่ถูกระบุห้าม หรือกิจการบางอย่างซึ่งเป็นหน้าที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว หรือกิจการที่ต้องขออนุญาตศาล

6. ข้อยกเว้นหลักทั่วไปในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์มีอยู่ 3 ประการ คือ ก) นิติกรรมที่เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว ข) นิติกรรมที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว และ ค) นิติกรรมที่จำเป็นเพื่อการเลี้ยงชีพของผู้เยาว์ กรณีเหล่านี้ผู้เยาว์สามารถทำได้ โดยไม่ต้องรับความยินยอม

7. เรื่องของผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้า หรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง มีลักษณะคล้ายกับเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไป แต่จะไม่ตรงกันทีเดียว เพราะมิใช่ว่าผู้เยาว์จะทำการค้าไปได้เลย คงต้องขออนุญาตก่อนเช่นเดียวกัน ต่อเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงสามารถทำกิจการต่างๆ ได้ ภายในขอบเขตแห่งกิจการนั้น เสมือนตั้งว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความยินยอมให้ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง มีลักษณะเป็นความยินยอมทั่วไป ซึ่งเป็นข้อยกเว้นแตกต่างจากความยินยอมเฉพาะการที่ใช้ได้เฉพาะเรื่องที่ยื่นอนุญาตเป็นเรื่องๆไป

3.1.1 ระยะเวลาแห่งการเป็นผู้เยาว์

(ก) บุคคลธรรมดาสามารถมีสิทธิและใช้สิทธิปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเสมอภาคกันหรือไม่ เพราะเหตุใด

ไม่เสมอไป เพราะบุคคลอาจถูกจำกัดการมีสิทธิบางประการ เป็นต้นว่า ถูกจำกัดโดยเกณฑ์อายุ เช่น ผู้เยาว์ไม่อาจสมรสได้ก่อนอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์..... ส่วนการใช้สิทธินั้น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ถูกตัดทอนการใช้สิทธิ ด้วยเหตุที่เป็นผู้อ่อนอายุ จิตไม่ปกติ สุขภาพไม่สมบูรณ์หรือมีความประพฤติเสื่อมเสีย เพราะหากใช้สิทธิไปขณะมีข้อบกพร่องดังกล่าว จะเป็นผลเสียแก่ประโยชน์ของตนเองและผู้มีส่วนได้เสีย กฎหมายจึงเข้าคุ้มครอง โดยตัดทอนการใช้สิทธิเสีย

(ข) ระยะเวลาแห่งการเป็นผู้เยาว์ เริ่มและสิ้นสุดลงเมื่อใด เหตุใดจึงไม่ใช่ “ความรู้สึกผิดชอบของบุคคล”

เริ่มตั้งแต่เกิดและสิ้นสุดเมื่อบรรลุนิติภาวะ ซึ่งมี 2 กรณี คือ (1) อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ และ (2) สมรสเหตุที่ไม่ใช้ความรู้สึกผิดชอบของบุคคล เป็นหลักเกณฑ์พิจารณาความสิ้นสุดการเป็นผู้เยาว์ เพราะความรู้ความคิด ความชำนาญ และไหวพริบของบุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าใช้ความรู้สึกผิดชอบเป็นเกณฑ์ตัดสินแล้วระยะเวลาสิ้นสุดการเป็นผู้เยาว์ย่อมแตกต่างกันเป็นรายบุคคล ทำให้เกิดปัญหายุ่งยากมาก ความรู้สึกผิดชอบเป็นเพียงหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมได้โดยตนเองหรือไม่เท่านั้น

(ค) เหตุผลในการกำหนดให้บุคคลบรรลุนิติภาวะโดยอายุและโดยการสมรส แตกต่างกันหรือไม่

แตกต่างกันคือ ที่ถือหลักเกณฑ์อายุนั้น เพราะเห็นว่าผู้มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ มีความรู้ ความชำนาญ ไหวพริบ และความรู้สึกผิดชอบสมบูรณ์พอที่จะใช้สิทธิได้ตามลำพังแล้ว ส่วนที่กำหนดให้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้น เพราะการสมรสก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่แก่คู่สมรสมากมาย หากไม่สามารถทำ

กิจการโดยลำพังเองได้ จะมีปัญหายุ่งยากและไม่สะดวก บางกรณีอำนาจปกครองของบิดามารดาผู้สมรสอาจก้าวก่ายหรือขัดกับสิทธิหน้าที่ของคุณสมรส

(ง) การบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส มีหลักเกณฑ์ประการใดบ้าง หากการสมรสผิดเงื่อนไขเพราะไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะหรือไม่

หลักเกณฑ์มี 3 ประการคือ

1. ได้มีการจดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่
2. ชายและหญิงต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว
3. อายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ต้องขออนุญาตศาลทำการสมรส แม้ผิดเงื่อนไขดังกล่าวก็บรรลุนิติภาวะ เพราะมาตรา 20 กำหนดเงื่อนไขเรื่องอายุเพียงประการเดียว แต่การสมรสอาจถูกเพิกถอนได้

3.1.2 หลักทั่วไปในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์

(ก)

1) หลักทั่วไปที่ว่า ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนนั้น ใช้กับผู้เยาว์ในระยะไหน เพราะเหตุใด

ระยะมีความรู้สึกผิดชอบแล้ว เพราะผู้เยาว์ระยะที่ยังไม่มีความรู้สึกผิดชอบทำนิติกรรมไม่มีผลเพราะขาดเจตนา ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมทำนิติกรรมแทนเสมอ ส่วนผู้เยาว์ระยะที่มีความรู้สึกผิดชอบแล้วทำนิติกรรมได้ด้วยตนเอง แต่กฎหมายถือว่ายังอ่อนความคิด ความชำนาญและความรู้สึกผิดชอบ อันน่ากลัวว่าจะเสียเปรียบผู้ใหญ่ จึงให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้าดูแล ช่วยเหลือด้วยการให้รับรู้และยินยอมเสียก่อน

2) กิจการใดบ้างที่ก่อให้เกิดผลในทางกฎหมาย และกฎหมายบัญญัติให้ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมในกิจการประเภทใด

นิติกรรมและนิติเหตุ และผู้เยาว์ต้องรับความยินยอมเฉพาะกิจการประเภทนิติกรรมเท่านั้น

(ข)

1) ผู้แทนโดยชอบธรรมคือใครบ้าง

ผู้แทนโดยชอบธรรม คือ ก) ผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่ บิดามารดา ข) ผู้ปกครอง ได้แก่ บุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาซึ่งถูกตั้งขึ้นเพื่อปกครองผู้เยาว์

2) ที่ว่าที่ว่าบิดามารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองร่วมกันนั้น เป็นความจริงเสมอไปหรือไม่

ไม่เป็นความจริงเสมอไป มีข้อยกเว้นที่อำนาจปกครองจะอยู่กับบิดาหรือมารดาฝ่ายเดียวในกรณีที่ปรากฏตาม ปพพ. มาตรา 1566 วรรคสอง (1) ถึง (5)

3) เหตุตั้งผู้ปกครองมีประการใดบ้าง และจะตั้งอย่างไร

เหตุตั้งผู้ปกครองมี 3 ประการ ตาม ปพพ.มาตรา 1585 และอีกกรณีหนึ่ง คือ กรณีที่มีข้อจำกัดอำนาจมิให้ใช้อำนาจปกครองจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ ต้องตั้งผู้ปกครองขึ้นใหม่เฉพาะการนั้น

การตั้งผู้ปกครองมีได้ 2 ทาง ตามมาตรา 1586 คือ

1. ตั้งโดยบุคคลซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตามทีหลังได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ร้องขอต่อศาล

2. ตั้งโดยญาติผู้เยาว์หรืออัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาล

(ค)

1) หลักทั่วไปที่กำหนดอำนาจของผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์มีว่าอย่างไร

ผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครอง มีอำนาจจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้เยาว์ได้ทุกอย่าง โดยจัดการได้ตามลำพัง แต่ต้องจัดการด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ

2) คำกล่าวที่ว่า “ผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครองมีอำนาจจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้เยาว์ได้ทุกอย่าง” นั้น เป็นความจริงเสมอไปหรือไม่

ไม่เสมอไป เพราะคำกล่าวดังกล่าวเป็นหลักทั่วไป แต่มีข้อจำกัดอำนาจเป็นข้อยกเว้นไว้ คือ

ก) บางกรณีห้ามจัดการเลย ตาม ปพพ. มาตรา 1577, 1615 และ 1616

ข) บางกรณีต้องได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์ก่อน ตาม ปพพ. มาตรา 1572

ค) บางกรณีต้องขออนุญาตศาลก่อน ตาม ปพพ. มาตรา 1574, 1575

(ง)

1) หลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เข้าควบคุมการจัดการทรัพย์สินของผู้ใช้อนาจปกครองและผู้ปกครอง แตกต่างกันหรือไม่ เพราะเหตุใด

แตกต่างกัน คือ กฎหมายกำหนดหน้าที่อันเป็นบทบังคับและควบคุมผู้ปกครองเข้มงวดกว่าผู้ใช้อนาจปกครอง เพราะผู้ปกครองเป็นบุคคลภายนอก ถ้าผู้ปกครองไม่ดี อาจคิดคดโกงผู้เยาว์หรือใช้อำนาจปกครองในทางมิชอบก่อให้เกิดความเสียหายได้ ส่วนผู้ใช้อนาจปกครองนั้นเป็นบิดามารดาจึงเชื่อว่าคงใช้อำนาจปกครองโดยชอบ ไม่คิดคดโกงบุตร เป็นต้นว่า เมื่อเริ่มเข้ารับหน้าที่ผู้ปกครองต้องทำบัญชีทรัพย์สินส่งศาล ก่อนทำบัญชีห้ามทำกิจการใดๆ และหากมีหนี้เป็นโทษต่อผู้เยาว์แล้วไม่แจ้งต่อศาล หนี้จะสูญไป ส่วนผู้ใช้อำนาจปกครองแม้ต้องทำบัญชีทรัพย์สินเช่นกัน แต่ไม่มีบทบังคับพิเศษ เช่น ผู้ปกครอง

ระหว่างใช้อำนาจปกครอง เรื่องเงินได้ของผู้เยาว์นั้น ผู้ปกครองไม่มีสิทธินำไปใช้ส่วนตัว แต่ผู้ใช้อำนาจปกครองอาจนำไปใช้ได้ตามสมควร

2) มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เยาว์เมื่อพ้นอำนาจปกครองแล้ว หรือไม่ อะไรบ้างเพราะเหตุใดจึงบัญญัติเช่นนั้น

เมื่อสิ้นอำนาจปกครอง มีบทบัญญัติทั่วไปบังคับไว้ทั้งผู้ใช้อำนาจปกครองและผู้ปกครอง ต้องรีบส่งมอบทรัพย์สินที่จัดการและทำบัญชีและมีบทบัญญัติเพิ่มเติมเข้มงวดกับผู้ปกครองโดยเฉพาะใช้ส่งมอบบัญชีและเอกสารภายใน 6 เดือน หรือต้องเสียดอกเบี้ย ถ้าผู้ปกครองนำเงินของผู้เยาว์ไปใช้แล้วยังไม่ส่งคืน เป็นต้น

(จ)

1) วิธีให้ความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม มีแบบกำหนดไว้หรือไม่ จะต้องให้ความยินยอมโดยวิธีใดและจะต้องให้เมื่อใด

ไม่มีแบบกำหนดไว้โดยเฉพาะ จึงปฏิบัติตามหลักทั่วไป โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยปากเปล่าหรือปริยายก็ได้ และต้องให้ความยินยอมก่อนหรือขณะผู้เยาว์ทำนิติกรรม

2) ลักษณะของความยินยอมมีกี่ชนิด อะไรบ้าง

ลักษณะของความยินยอมมี 2 ชนิดคือ

ก) ความยินยอมเฉพาะการ อนุญาตเพื่อทำนิติกรรมใด ใช้ได้เฉพาะสำหรับนิติกรรมที่ระบุอนุญาตเท่านั้น ความยินยอมเฉพาะการนี้เป็นหลักทั่วไป

ข) ความยินยอมทั่วไป เป็นข้อยกเว้นมิได้เรื่องเดียว คือ กรณีอนุญาตให้ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง

3) เมื่อผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาตให้ผู้เยาว์จำหน่ายทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วผู้เยาว์มีอำนาจ ทำนิติกรรมได้เพียงใด

พิจารณาคำระบุนุญาตก่อนว่าจำกัดวงเขตไว้ให้ทำเพื่อการใดหรือไม่ กล่าวคือ

ก) ถ้าระบุว่าเพื่อการใด แต่มิได้กำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ไว้ จำหน่ายทรัพย์สินได้ภายในขอบเขตของการที่ระบุ

ข) ถ้าไม่ได้ระบุว่าเพื่อการใด จำหน่ายทรัพย์สินได้ตามใจสมัคร

(ฉ)

ที่ว่า “นิติกรรมเป็นโมฆียะ” นั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นหมายความว่า นิติกรรมที่ได้ก่อขึ้นนั้นมีผลเป็นนิติกรรมตามกฎหมาย ไม่เสียศูนย์เปล่าไปเลยทีเดียว แต่อาจถูกบอกล้างโดยตัวผู้เยาว์เอง ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือทายาทของผู้เยาว์ก็ได้ ด้วยการแสดงเจตนาต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผลให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก ในทางตรงข้าม ถ้าประสงค์จะให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์ ก็ทำได้โดยให้สัตยาบัน โดยบุคคลผู้มีสิทธิบอกล้างดังกล่าวข้างต้นเมื่อให้สัตยาบันแล้ว นิติกรรมนั้นจะมีผลสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก มีข้อสังเกตคือ โมฆียะกรรมนั้น ถ้าไม่ถูกบอกล้างก็ยังคงมีผลเป็นนิติกรรมที่ติดต่อกันไป การให้สัตยาบันทำให้นิติกรรมนั้นสมบูรณ์ คือบอกล้างไม่ได้เท่านั้น

3.1.3 ข้อยกเว้นในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์

1. หลักที่ว่า “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน” นั้นเป็นความจริงเสมอไปหรือไม่

ไม่เป็นความจริงเสมอไป ตามหลักแล้วผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน ถ้าผู้เยาว์ทำนิติกรรมโดยไม่ได้รับความยินยอมแล้ว นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมอาจบอกล้างเสียได้

แต่มีข้อยกเว้นว่า นิติกรรมต่อไปนี้ ผู้เยาว์ทำได้เองโดยลำพังไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมคือ

(ก) นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์ได้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รับการให้โดยเสน่หา

- นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์ได้สิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รับการให้โดยเสน่หา

- นิติกรรมที่ทำให้ผู้เยาว์หลุดพ้นหน้าที่อันใดอันหนึ่ง เช่น ปลดหนี้ให้ผู้เยาว์

(ข) นิติกรรมที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น ทำพินัยกรรมเมื่ออายุครบ 15 ปีบริบูรณ์

(ค) นิติกรรมที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีพของผู้เยาว์

(ง) ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าวแล้ว ทำนิติกรรมเกี่ยวกับกิจการนั้นได้ทั้งสิ้น ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมอีก

2. ก. ทำสัญญายกที่ดินแปลงหนึ่ง พร้อมสิ่งปลูกสร้างให้แก่ ข. อายุ 14 ปี ที่สำนักงานที่ดิน ข. ลงชื่อในสัญญารับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว โดยปิดบังมิให้ ค. ผู้แทนโดยชอบธรรมรู้ เมื่อ ค. ทราบเรื่อง เดือนหนึ่งต่อมา จะบอกล้างสัญญาได้หรือไม่ เพราะอะไร

ค บอกล้างนิติกรรมยกให้โดยเสน่หารายนี้ไม่ได้ เพราะนิติกรรมรายนี้ทำให้ ข ผู้เยาว์ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว เข้าข้อยกเว้นตาม ปพพ. มาตรา 22 ซึ่ง ข อาจทำนิติกรรมได้ตามลำพังไม่ต้องรับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม

3.1.4 ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นและทำสัญญาเป็นลูกจ้าง

1. ผลของความยินยอมให้ผู้เยาว์ประกอบธุรกิจการค้าหรือธุรกิจอื่น และทำสัญญาเป็นลูกจ้าง แตกต่างจากผลของความยินยอมในการทำนิติกรรมอย่างอื่นหรือไม่

แตกต่างกันคือในการทำนิติกรรมอย่างอื่น เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ทำนิติกรรมเรื่องใดแล้ว ความยินยอมนั้นใช้เฉพาะเรื่องที่ระบุอนุญาตเท่านั้น หากประสงค์จะทำนิติกรรมเรื่องอื่นอีก ต้องได้รับความยินยอมเป็นเรื่องๆ ทุกครั้งไป

ส่วนกรณีผู้เยาว์ได้รับความยินยอมให้ทำธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นๆและทำสัญญาเป็นลูกจ้างแล้ว ผู้เยาว์ขออนุญาตเพียงครั้งเดียว เมื่อได้รับความยินยอมแล้ว ผู้เยาว์มีฐานะเสมือนดังผู้บรรลุนิติภาวะในกิจการที่ได้รับอนุญาตนั้น

สามารถทำนิติกรรมต่างๆ ในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับกิจการดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีต้องรับความยินยอมอีกทีละเรื่องเป็นครั้งๆ ไป

2. ก. ผู้เยาว์ ประสงค์จะเปิดร้านขายเครื่องกีฬา แต่ ข. ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่อนุญาต ก. จึงร้องขอต่อศาล ศาลอนุญาตแล้ว ก. จึงเช่าห้องแถวเปิดร้านขายเครื่องกีฬาอยู่ที่ท่าพระจันทร์ ปรากฏว่า ก. ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซื้อสินค้าราคาแพงจากต่างประเทศมาวางขาย แต่ไม่มีคนซื้อ ร้านค้าขาดทุน ข. ต้องการให้ ก. เลิกค้าขาย แต่ ก. ไม่ยอมอ้างว่าสามารถทำได้ตามลำพัง ดังนี้ ข. มีทางแก้ไขกรณี ก. ไม่สามารถทำการค้าขายนี้ได้อย่างไร

เป็นกรณีผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากศาลไปประกอบธุรกิจการค้าแล้วไม่สามารถจัดการการค้าขายได้ ทางแก้ไขก็โดยให้ศาลเป็นผู้สั่งถอนคืนคำอนุญาต โดย ข. เป็นผู้ร้องขอให้ศาลสั่งได้

3.2 คนไร้ความสามารถ

1. บุคคลวิกลจริตนั้นนอกจากหมายถึงบุคคลที่มีจิตไม่ปกติ หรือสมองพิการไม่มีความรู้สึกผิดชอบอย่างที่เราเรียกกันว่า คนบ้า แล้วยังหมายถึงบุคคลที่มีกิริยาอาการผิดปกติธรรมดาเพราะสติวิปลาส เนื่องจากเจ็บป่วยถึงขนาดไม่มีความรู้สึกผิดชอบและไม่สามารถประกอบกิจการใดๆ ได้ด้วย

2. ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถได้แก่ คู่สมรส ผู้บุพการีคือบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด ผู้สืบสันดาน คือ ลูกหลาน เหลน ลื้อ ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์ หรือพนักงานอัยการ

3. ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถนั้น ทำให้คนวิกลจริต ตกไปอยู่ภายใต้ความดูแลของบุคคลอื่นซึ่งเรียกว่า “ผู้อนุบาล” และไม่อาจทำนิติกรรมใดๆ โดยตนเองได้เลย หากทำไปนิติกรรมเป็นโมฆะหมด หากจำเป็นต้องทำนิติกรรมใดๆ ผู้อนุบาลต้องเป็นผู้ทำแทน ดังนั้นจึงไม่มีเรื่องการให้ความยินยอมหรือข้อยกเว้นการทำนิติกรรม

4. การเป็นคนไร้ความสามารถ เริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ไม่มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่เริ่มอาการวิกลจริต และสิ้นสุดลงเมื่อศาลเพิกถอนคำสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ ในเมื่อเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถสิ้นสุดลง

5. หลักเกณฑ์การคุ้มครองคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คือคนวิกลจริตนั้นโดยหลักทำนิติกรรมมีผลสมบูรณ์ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า 1) ทำนิติกรรมในขณะที่มีจิตวิกล และ 2) คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้ทำวิกลจริต นิติกรรมจึงมีผลเป็นโมฆะ

3.2.1 หลักเกณฑ์การเป็นคนไร้ความสามารถ

1. กฎหมายมีขอบเขตคุ้มครองคนวิกลจริตเพียงใด เพราะเหตุใด

คุ้มครองคนวิกลจริตทั้งที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้ว และยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เพราะถือว่าคนวิกลจริตไม่มีความรู้สึกผิดชอบ และไม่สามารถแสดงเจตนาได้โดยถูกต้อง

2. ก อายุ 74 ปี เป็นอัมพาต มือเท้าข้างขวาและร่างกายแถบซีกด้านขวาเคลื่อนไหวไม่ได้ เคลื่อนไหวร่างกายได้เฉพาะแถบด้านซ้าย แต่คลานไประยะใกล้ๆ ได้ สามารถลุกขึ้นนั่งได้ แต่ลุกขึ้นยืนไม่ได้ ตอบคำถามได้บ้าง มีความเข้าใจคำถามดี แต่ไม่สามารถพูดประโยคยาวๆ ได้ ดังนี้ ข บุตรของ ก ซึ่งรู้ว่าท่านเป็นนักศึกษา มสธ สาขานิติศาสตร์ จึงมาปรึกษาเพื่อดำเนินการร้องขอให้ ก เป็นคนไร้ความสามารถ ให้ท่านให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ ข ว่าจะร้องขอให้ ก เป็นคนไร้ความสามารถได้หรือไม่เพราะเหตุใด

บุคคลซึ่งศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น จะต้องมึลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดใน 2 ประการนี้ คือ

ก) เป็นคนวิกลจริต คือ มีจิตผิดปกติหรือสมองพิการอย่างที่เราเรียกกันว่าคนบ้า ควบคุมสติตนเองไม่ได้และไม่มีความรู้สึกผิดชอบเพียงบุคคลธรรมดาและอาการวิกลจริตนี้ต้องเป็นอย่างมาก และต้องเป็นอยู่เป็นประจำ หรือ

ข) เป็นคนมีกิริยาผิดปกติเพราะสติวิปลาส คือ ขาดความรำลึก ขาดความรู้สึกผิดชอบเนื่องจากเจ็บป่วยจนไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนเองหรือประกอบกิจการส่วนตัวได้ทีเดียว

ตามอุทาหรณ์ ก. ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตและอาการเจ็บป่วยของ ก. ยังไม่เข้าลักษณะผู้มีกิริยาผิดปกติเพราะสติวิปลาสตามข้อ 2 เพราะยังมีความรู้สึกผิดชอบและสามารถประกอบกิจการงานของตนเองได้ จึงร้องขอให้ ก. เป็นคนไร้ความสามารถไม่ได้

3. ก เริ่มมีอาการวิกลจริตตั้งแต่เดือนมกราคม 2520 ครั้นวันที่ 15 มีนาคม 2523 ข ภริยาของ ก จึงยื่นคำร้องขอให้ ก เป็นคนไร้ความสามารถ ศาลมีคำสั่งเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2523 และประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2523 ดังนี้ถือว่า ก เป็นคนไร้ความสามารถตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน 2523

3.2.2 ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถ

พ่ น้อย ลุง ป้า น้า อา หลาน (ลูกของพี่น้อง) ของคนวิกลจริตมีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งคนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ เพราะเหตุใด

โดยหลัก พี่ น้อย ลุง ป้า น้า อา และ หลาน (ลูกของพี่-น้อง) ไม่มีสิทธิร้องขอให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ เพราะไม่ใช่บุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา 28 แต่ถ้าบุคคลดังกล่าว เป็นผู้พิทักษ์ตามความจริง กล่าวคือ เป็นผู้ดูแลพิทักษ์และคุ้มครองช่วยเหลือเลี้ยงดูคนวิกลจริตอยู่ตามความเป็นจริง เป็นการพิทักษ์ตามพศัตินัย ก็มีสิทธิร้องขอได้

3.2.3 ผลตามกฎหมายของการเป็นคนไร้ความสามารถ

1. ผลตามกฎหมายของการที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ มีประการใดบาง อธิบายถ้า ก ลูกเศรษฐีซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ ได้เช่ารถยนต์สปอร์ตรุ่นใหม่มาขับขี่เล่นหนึ่งคันมีกำหนดหนึ่งเดือน เสียค่าเช่าเดือนละ 3,000 บาท โดยผู้อนุบาลได้ให้ความยินยอมก่อนตกลงทำสัญญาเช่าแล้ว สัญญาเช่าที่ได้ทำขึ้นนี้ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะเหตุใด

ผลของการถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถคือ ก) ต้องเป็นผู้อนุบาลคอยดูแล ข) ไม่สามารถทำนิติกรรมใดๆ ได้เลย ไม่ว่าจะอย่างไร หากทำลง นิติกรรมเป็นโมฆียะ ถ้าทำพินัยกรรมๆ เป็นโมฆะ

ตามอุทาหรณ์ แม้จะได้รับคำยินยอมของผู้อนุบาลให้เช่ารถได้ สัญญาเช่าก็เป็นโมฆียะ เพราะคนไร้ความสามารถไม่อาจทำนิติกรรมใดๆ ได้เลย ไม่มีข้อยกเว้น การทำนิติกรรมและการให้ความยินยอม

2. หลักเกณฑ์การตั้งผู้อนุบาลมีว่อย่างไร เพราะเหตุใดกฎหมายจึงวางหลักเกณฑ์เช่นนั้น

ในเบื้องต้น พิจารณาก่อนว่า คนไร้ความสามารถสมรสแล้วหรือยัง และแยกพิจารณาการตั้งผู้อนุบาลเป็น 2 ประการดังนี้ คือ

ก) ยังไม่สมรส ไม่ว่าจะใครมีความสามารถจะบรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ก็ตาม ตั้งบิดามารดาด้วยกันเป็นผู้อนุบาล ถ้ามีแต่บิดาหรือมารดา ให้บิดาหรือมารดาเป็นผู้อนุบาล กรณีที่มีข้อยกเว้นอยู่ว่า ถ้ามีเหตุผลพิเศษ ศาลจะไม่ตั้งบิดาหรือมารดา แต่งตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลก็ได้

ข) สมรสแล้ว ตั้งสามีหรือภรรยาเป็นผู้อนุบาล โดยมีข้อยกเว้นว่า ถ้ามีเหตุสำคัญที่สามีหรือภรรยาไม่สมควรเป็นผู้อนุบาลและมีผู้ร้องขอ ศาลจะตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาลก็ได้

เหตุที่วางหลักเกณฑ์ไว้ดังกล่าว เพราะกฎหมายให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาตั้งผู้อนุบาลโดยพึงเล็งถึงประโยชน์แก่คนไร้ความสามารถเป็นข้อใหญ่และความสนิทสนมของคนไร้ความสามารถเป็นข้อพิเคราะห์

3. จงอธิบายอำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล

ความอนุบาลมีลักษณะคล้ายคลึงกับความปกครองผู้เยาว์โดยกฎหมายบัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครอง และผู้ปกครองมาใช้โดยอนุโลม พึงสังเกตในเบื้องต้นว่า คนไร้ความสามารถไม่อาจทำนิติกรรมใดๆ ได้โดยตนเองเลย ดังนั้น จึงไม่นำเรื่องความยินยอมและข้อยกเว้นการทำนิติกรรมของผู้เยาว์มาใช้บังคับ คงมีแต่เรื่องทำแทนเท่านั้น ส่วนผู้อนุบาลจะมีอำนาจที่จัดการทรัพย์สินแทนได้แค่ไหนเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่า ใครเป็นผู้อนุบาล กล่าวคือ

ก) กรณีบิดามารดา เป็นผู้อนุบาลบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้อนุบาลมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครอง

ข) กรณีบิดามารดา เป็นผู้อนุบาลบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วหรือกรณี บุคคลอื่นที่มีใช้บิดามารดาหรือคู่สมรสเป็นผู้อนุบาล ผู้อนุบาลมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ปกครอง

ค) กรณีสามีหรือภรรยาเป็นผู้อนุบาล ผู้อนุบาลมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครองแต่มีข้อจำกัดอำนาจเพิ่มเติมบางประการในเรื่องการจัดการทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินสมรสตามตาม ปพพ.มาตรา 1598/16

3.2.4 การสิ้นสุดเป็นคนไร้ความสามารถ

ก เป็นคนไร้ความสามารถและอยู่ในความอนุบาลของ ข ภริยา ต่อมา ก หายจากอาการวิกลจริตและกลับมาประกอบอาชีพค้าขายตามเดิม แล้ว ก ซื้อรถยนต์คันหนึ่งใส่ชื่อบุคคลอื่นเป็นเจ้าของ ข ไม่พอใจและประสงค์จะบอกล้างนิติกรรมซื้อขายรถยนต์รายนี้ จงอธิบายว่า ข สามารถทำได้หรือไม่

บอกล้างได้ เพราะนิติกรรมซื้อขายรถยนต์เป็นโมฆียะ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการเป็นคนไร้ความสามารถของ ก ยังไม่สิ้นสุดลง เพราะการเป็นคนไร้ความสามารถจะสิ้นสุดลงเมื่อ

(1) อาการวิกลจริตหายเป็นปกติ

(2) มีคำสั่งศาลให้เพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถตามอุทธรณ์ แม้ ก ไม่มีอาการวิกลจริตแล้วแต่ยังไม่ได้ร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถ ฉะนั้นสภาพการเป็นคนไร้ความสามารถจึงยังคงมีอยู่ และจะยังมีอยู่ตลอดไปจนกว่าศาลจะมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิม

3.2.5 คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

การทำนิติกรรมของคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ มีผลแตกต่าง _____ จากผลการทำนิติกรรมของคนไร้ความสามารถหรือไม่

แตกต่างกัน คือ ถ้าคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำนิติกรรม กิจการนั้นมีผลสมบูรณ์ไม่เป็นโมฆียะ นอกจากพิสูจน์ได้ว่า 1) นิติกรรมได้ทำลงในขณะวิกลจริต และ 2) คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ได้รู้อยู่แล้วว่าผู้ทำเป็น

คนวิกลจริตหากพิสูจน์ได้ว่า 2 ประการดังกล่าว นิติกรรมจึงเป็นโมฆียะ ซึ่งแตกต่างจากคนไร้ความสามารถ กล่าวคือ นิติกรรมที่ที่คนไร้ความสามารถได้ทำลงไป ไม่ว่าจะขณะมีจิตวิกลจริต หรือขณะมีจิตปกติก็ตาม นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ เสมอ และคู่กรณีอีกฝ่ายไม่อาจอ้างได้ว่าไม่รู้เพราะการเป็นคนไร้ความสามารถได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และถือว่าประชาชนทั่วไปได้รู้แล้ว

3.3 ความเสมือนไร้ความสามารถ

1. บุคคลซึ่งมีเหตุบกพร่อง เพราะร่างกายพิการ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีความประทุษร้ายสุรุ่ยสุร่าย เสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น ถึงขนาดไม่สามารถจัดทำกรงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อมีผู้ร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เป็น คนเสมือนไร้ความสามารถ และให้อยู่ในความพิทักษ์ของบุคคลอื่น ซึ่งเรียกว่า “ผู้พิทักษ์”

2. คนเสมือนไร้ความสามารถย่อมใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่อย่างบุคคลธรรมดาทั่วไป ยกเว้น การทำนิติกรรม บางประเภทที่กฎหมายระบุไว้ใน ปพพ.มาตรา 34 ที่ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนการที่ทำนั้นจึงมีผลสมบูรณ์ แต่ถ้าฝ่าฝืนทำนิติกรรมไปโดยปราศจากความยินยอม การที่ทำขึ้นนั้นจะเป็นโมฆียะ นอกจากนิติกรรมตามตามมาตรา 34 แล้ว ถ้ามีพฤติการณ์ อันสมควรศาลจะสั่งให้การทำนิติกรรมอย่างอื่นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนก็ได้ อย่างไรก็ตาม ถ้าเหตุแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้นมีเหตุมาจากการพิการ หรือจิตไม่สมประกอบ ไม่มีสภาพ ที่จะจัดการงานของตนเองได้เลย ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนก็ได้

3. การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถสิ้นสุดลงด้วยเหตุ 3 ประการ คือ 1) คนเสมือนไร้ความสามารถตาย 2) ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และ 3) เหตุบกพร่องหมดไป และศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว

3.3.1 บุคคลที่อาจถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

1. บุคคลประเภทใดบ้าง ที่อาจถูกสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

บุคคล ที่มีเหตุ 2 ประการ ดังต่อไปนี้ประกอบกัน คือ ก) มีเหตุบกพร่อง ข) เพราะเหตุบกพร่องทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้โดยตนเอง

เหตุบกพร่อง มี 5 ประการ คือ ก) ภายพิการ ข) จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ค) ประพฤติสุรุษสุร้าย เสเพล เป็นอาจิน ง) ดิดสุรายาเมา จ) เหตุอื่นๆ ทำนองเดียวกันกับ ข้อ ก-ง

2. ก มีพี่ชายคนหนึ่งคือ ข และมีบุตรบุญธรรมจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายแล้วอีกหนึ่งคนคือ ค ก ประสบอุบัติเหตุทำให้สมองพิการ มีอาการบ้าง บอๆ ไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้ ข จึงให้การดูแลรักษาพยาบาลตลอดมา ส่วน ค แต่งงานแล้วแยกไปอยู่กับภรรยา ให้อธิบายว่า ใครเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้ ก เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความพิทักษ์ใดบ้าง

แยกออกเป็นสองกรณีคือ

(1) ข เป็นพี่ชายของ ก จึงไม่เป็นผู้ที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ให้มีสิทธิร้องขอให้ ก เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ แต่ ข เป็นผู้ดูแลและรักษาพยาบาล ก ตลอดมาจึงเป็นผู้พิทักษ์ตามความเป็นจริงและร้องขอให้ ก เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความพิทักษ์ได้ ในฐานะผู้พิทักษ์ตามพุดินัย

(2) ค เป็นบุตรบุญธรรม ที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จึงมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของ ก และเป็นผู้สืบสันดานของ ก ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 มีสิทธิร้องขอให้ ก เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และให้อยู่ในความพิทักษ์ได้เช่นเดียวกัน

3.3.2 ผลของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

1. อธิบายผลของการที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์

2. ผู้พิทักษ์ ต่างกับผู้อนุบาลหรือไม่ อธิบายหน้าที่ของผู้พิทักษ์

ผู้พิทักษ์ ไม่สามารถทำนิติกรรมบางชนิด คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น นอกจากกรณีที่ถูกกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะแล้ว ถือว่ามีความสามารถใช้สิทธิได้อย่างบุคคลธรรมดาทั่วไป เฉพาะกิจการที่ระบุไว้ใน ปพพ. มาตรา 34 หรือกิจการที่ศาลอาจสั่งเป็นพิเศษเท่านั้นที่คนเสมือนไร้ความสามารถถูกจำกัดความสามารถ การจำกัดความสามารถนี้ก็เพียงแต่ว่าต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อน ซึ่งหากฝ่าฝืนกิจการนั้นเป็นโมฆะ

ผู้พิทักษ์ไม่มีอำนาจหน้าที่จัดการทรัพย์สิน หรือทำกิจการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ และไม่มีฐานะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือควบคุมดูแล และให้ความยินยอมในเมื่อคนไร้ความสามารถจะทำกิจการที่สำคัญตาม ปพพ. มาตรา 34 เท่านั้น ผู้พิทักษ์มิใช่ผู้เริ่มทำงาน แต่คนเสมือนไร้ความสามารถเป็นผู้ดำเนินงานโดยตนเอง ยกเว้นเข้ากรณีตามมาตรา 34 วรรคสาม ผู้พิทักษ์จะมีหน้าที่เช่นเดียวกับผู้อนุบาล

3. คนเสมือนไร้ความสามารถรับการยกให้โดยเสน่หา ไม่มีเงื่อนไขหรือการติดพันโดยได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ การรับการยกให้โดยเสน่หานี้ สมบูรณ์เพียงใด หรือไม่ เพราะเหตุใด

ตามหลักคนไร้ความสามารถทำนิติกรรมได้อย่างบุคคลธรรมดาทั่วไปเฉพาะแต่กิจการตาม ปพพ. มาตรา 34 และกิจการพิเศษที่ศาลสั่งห้ามเท่านั้นที่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน นิติกรรมจึงมีผลสมบูรณ์ การรับการยกให้โดยเสน่หาไม่มีเงื่อนไขหรือการติดพันไม่ขัดต่อมาตรา 34 (7) ซึ่งห้ามเฉพาะรับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน และตาม มาตรา 35 (6) ห้ามเฉพาะการให้โดยเสน่หา ที่ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ และไม่ปรากฏว่าศาลได้มีคำสั่งห้ามการรับการยกให้โดยเสน่หาว่าต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ดังนั้น การรับการยกให้โดยเสน่หาจึงมีผลสมบูรณ์

3.3.3 ความสิ้นสุดแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

ก เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเพราะจิตฟั่นเฟือน โดยมี ข เป็นผู้พิทักษ์ ต่อมา ก หายจากโรคจิตฟั่นเฟือน และกลับมีความรู้สึกผิดชอบดังเดิมแล้วสามารถทำงานได้เป็นปกติ แต่ ข ถึงแก่ความตาย ดังนี้ การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถสิ้นสุดหรือไม่ เพราะเหตุใด

- (1) ฐานะการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถยังไม่สิ้นสุดลง เพราะศาลยังไม่ได้สั่งเพิกถอนคำสั่งเดิม
- (2) ผู้พิทักษ์ตายไม่เป็นเหตุสิ้นสุดแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล และการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้)

5. คนไร้ความสามารถ กฎหมายบัญญัติให้ต้องอยู่ในความอนุบาล

(ตาม มาตรา 28 วรรคสอง บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่งต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล และการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้)

6. คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำนิติกรรม มีผลสมบูรณ์ แต่อาจเป็นโมฆียะ ถ้าทำในขณะที่มีอาการวิกลจริต และคู่กรณีอีกฝ่ายรู้ว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

(มาตรา 30 การใด อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต)

7. นิติกรรมที่ผู้เยาว์สามารถทำได้โดยไม่ต้องรับคำยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน คือรับการให้โดยเสน่หา (มาตรา 34 คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้ว จึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (4) รับประกันโดยประการใดๆอันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
- (5) เช่าหรือเช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดเกินกว่าระยะเวลา 6 เดือน หรืออสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 3 ปี
- (6) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรภูษานานุรูป เพื่อการกุศล การสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา
- (7) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไข หรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา
- (8) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (9) ก่อสร้างหรือตัดแปลงโรงเรียนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือซ่อมแซมอย่างใหญ่
- (10) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(11) ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

ถ้ามีกรณีอื่นใดนอกเหนือจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งคนเสมือนไร้ความสามารถอาจจัดการไปในทางเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว ในการสั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือเมื่อผู้พิทักษ์ร้องขอในภายหลัง ศาลมีอำนาจสั่งให้คนเสมือนไร้ความสามารถนั้นต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการนั้นได้

ในกรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่กล่าวมาในวรรคหนึ่ง หรือวรรคสองได้ด้วยตนเองเพราะเหตุมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ในการเช่นนี้ ให้นำบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้อนุบาลมาใช้บังคับแก่ผู้พิทักษ์โดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การใดกระทำลงโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรานี้ การนั้นเป็นโมฆียะ

8. บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งให้บุคคลใดๆตกเป็นเสมือนคนไร้ความสามารถ คือ พนักงานอัยการ

(มาตรา 28 บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการีกล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ก็ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี พนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาล และการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้)

9. กิจการที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์คือ ร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(มาตรา 34 (10))

10. เหตุสิ้นสุดแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คือ ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

(มาตรา 36 ถ้าเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็น คนเสมือนไร้ความสามารถ ได้สิ้นสุดไปแล้ว ให้นำบทบัญญัติมาตรา 31 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 31 ถ้าเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดลงไปแล้ว และเมื่อบุคคลนั้นเองหรือบุคคลใดๆ ดังกล่าวมาในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาลก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น

คำสั่งของศาลตามมาตรา 31 ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา)

หน่วยที่ 4 นิติบุคคล

1. นิติบุคคลคือบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นให้มีสิทธิและหน้าที่ดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางประการที่ถูกจำกัดโดยกฎหมาย โดยวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั่นเอง หรือโดยสภาพที่จะมีและเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น
2. นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายบัญญัติรับรองให้เป็นเช่นนั้น
3. นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล
4. การสิ้นสุดของนิติบุคคลมี 2 กรณี คือ การเลิกนิติบุคคล และนิติบุคคลร้างไป

4.1 หลักเกณฑ์เบื้องต้นของนิติบุคคล

1. นิติบุคคลเกิดขึ้นมาเพื่อรองรับพัฒนาการทางด้านสังคมและธุรกิจซึ่งเจริญก้าวหน้า นิติบุคคลนั้นมีความสำคัญเพราะ สามารถมีสิทธิหน้าที่ที่จะก่อผลผูกพันในกฎหมายรวมถึงการดำเนินคดีและสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน
2. เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น มีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ หรือวัตถุประสงค์ตั้งได้บัญญัติ หรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง
3. นิติบุคคลนั้นสามารถรับผิดชอบได้ทั้งในคดีแพ่ง และคดีอาญา

4.1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของนิติบุคคล

ความสำคัญของนิติบุคคลมีอย่างไรบ้าง

(1) ความสำคัญต่อบุคคลภายนอก ซึ่งต้องมีผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้แสดงเจตนาแทนนิติบุคคลในการทำงานต่างๆ ต่อบุคคลภายนอก

(2) ความสำคัญในการดำเนินคดี เนื่องจากผู้ที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องคดีได้ จะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเท่านั้น

(3) ความสำคัญในการมีสิทธิในทรัพย์สินซึ่งนิติบุคคลสามารถมีกรรมสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

4.1.2 ลักษณะและสภาพของนิติบุคคล

นิติบุคคลเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดาหรือไม่

นิติบุคคลเป็นคณะบุคคลที่รวมตัวกันสมมติขึ้น โดยอาศัยอำนาจกฎหมายรับรองให้มีสภาพบุคคล โดยอาศัยผู้แทนในการดำเนินกิจการ ซึ่งย่อมมีสิทธิ หน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่ สิทธิ หน้าที่ โดยสภาพ ซึ่งพึงมีได้แต่เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น

4.1.3 ความรับผิดชอบของนิติบุคคลทางคดี

นิติบุคคลจะมีความรับผิดชอบทางคดีได้หรือไม่อย่างไร

ความรับผิดชอบในทางคดีของนิติบุคคลมีได้ทั้งในคดีแพ่ง อันได้แก่ การที่นิติบุคคลทำละเมิด แม้จะผ่านขั้นตอนจากการกระทำของผู้แทนก็ตาม และความรับผิดชอบในทางคดีอาญา หากความรับผิดชอบนั้นผู้แทนของนิติบุคคลได้กระทำไปในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของนิติ

บุคคล

4.2 การประกอบขึ้นเป็นนิติบุคคล

1. นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

2. ภูมิลำเนาของนิติบุคคล ได้แก่ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ ในกรณีที่มีที่ทำการหลายแห่ง หรือ มีสำนักงานสาขาให้ถือว่าที่ตั้งของที่ทำการหรือสำนักงานสาขาเป็นภูมิลำเนาในส่วนกิจการนั้นด้วย

3. สัญชาติของนิติบุคคลนั้นให้ถือว่ามิสัญญชาติตามกฎหมายที่กำหนดนิติบุคคลนั้น

4.2.1 การก่อตั้งนิติบุคคล

นิติบุคคลตั้งขึ้นได้อย่างไร และตั้งขึ้นได้โดยวิธีใดบ้าง

นิติบุคคลจะก่อตั้งขึ้นได้ โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย คือ (1) โดยอาศัยอำนาจ ปพพ. (2) โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายอื่น ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ วิธีการตั้งนิติบุคคลมี 2 วิธี คือ

- ตั้งโดยกฎหมาย คือ กฎหมายได้บัญญัติก่อตั้งกิจการหรือองค์กรขึ้น เมื่อได้มีการประกอบตั้งขึ้นตามวิธีการของกฎหมาย และกฎหมายนั้นจะบัญญัติโดยตรงเลยว่า ให้กิจการหรือองค์กรนั้นเป็นนิติบุคคล

- ตั้งโดยวิธีการของกฎหมาย เป็นการกระทำโดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย แต่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและในที่สุดจะมีการจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อจดทะเบียนถูกต้อง จึงเป็นนิติบุคคล

4.2.2 ภูมิลำเนานิติบุคคล

ที่ใดเป็นภูมิลำเนาของนิติบุคคล และนิติบุคคลหนึ่งสามารถมีภูมิลำเนาหลายแห่งได้หรือไม่

ภูมิลำเนาของนิติบุคคล ได้แก่ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หรือถิ่นที่เลือกเอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการใดการหนึ่งตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง นอกจากสำนักงานสาขา ซึ่งอาจมีอยู่ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง หรือไม่มีอยู่ในข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง ก็เป็นภูมิลำเนาของนิติบุคคลในส่วนของกิจการที่ได้กระทำนั้น หากได้ความว่าถิ่นนั้นเป็นที่ตั้งที่ทำการหรือสำนักงานสาขา ดังนั้นนิติบุคคลหนึ่งจึงอาจมีภูมิลำเนาได้หลายแห่ง

4.2.3 สัญชาติของนิติบุคคล

นิติบุคคลมีสัญชาติได้หรือไม่ และถือสัญชาติตามกฎหมายใด
นิติบุคคลมีสัญชาติได้ตามกฎหมายที่ก่อตั้งนิติบุคคลนั้น

นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยจะได้สัญชาติไทย ส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศมีฐานะเป็นนิติบุคคลต่างดาว

4.3 การดำเนินงานของนิติบุคคล

1. นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด หรือตราสารจัดตั้ง ทั้งยังมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแต่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

2. ผู้แทนของนิติบุคคลจะมีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งจะกำหนดไว้ ผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้จัดการนิติบุคคลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล

3. นิติบุคคลต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น ถ้าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนของนิติบุคคล แต่ถ้าผู้แทนกระทำกิจการนอกขอบวัตถุประสงค์ หรือเกินอำนาจ นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบส่วนตัว

4.3.1 สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล

นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่เพียงใด

นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ ตามกฎหมาย ไม่ว่าจะตาม ปพพ หรือ กฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติเรื่องนั้นๆ ไว้โดยเฉพาะ และนอกจากมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งด้วย จะดำเนินงานนอกวัตถุประสงค์ไม่ได้

นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา กล่าวคือ หากโดยสภาพของสิทธิและหน้าที่นั้นบุคคลสามารถทำได้ ก็คือว่า นิติบุคคลทำได้ แต่สิทธิและหน้าที่บางอย่างที่โดยสภาพจำกัดเฉพาะบุคคลเท่านั้นที่มีหรือทำได้ นิติบุคคลก็ไม่อาจทำหรือดำเนินการได้

4.3.2 ผู้แทนของนิติบุคคล

1. นิติบุคคลจำเป็นต้องมีผู้แทนของนิติบุคคลหรือไม่ และหากจำเป็นต้องมี ต้องมีจำนวนเท่าใด และใครคือผู้แทนของนิติบุคคล

นิติบุคคลต้องมีผู้แทนเป็นผู้แสดงเจตนาของนิติบุคคลเสมอ สำหรับจำนวนของผู้แทนของนิติบุคคลนั้นจะมีคนเดียวหรือหลายคนขึ้นอยู่กับกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะกำหนดไว้สำหรับนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายอื่นๆ ก็ต้องดูว่า ตามกฎหมายนั้น ใครเป็นผู้แสดงความประสงค์ของนิติบุคคลได้ ผู้นั้นก็เป็นผู้แทนของนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยวิธีการของกฎหมาย ต้องพิจารณาข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งว่ากำหนดให้ใครเป็นผู้แทนนิติบุคคล

2. หากผู้แทนของนิติบุคคล กระทำการนอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลและจะมีผลผูกพันนิติบุคคลหรือไม่ เพียงใด และใครจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

โดยหลักแล้ว ผู้แทนนิติบุคคลต้องดำเนินงานในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล กิจกรรมนั้นจึงจะผูกพันนิติบุคคล ดังนั้นหากผู้แทนไม่ทำในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล หากเกิดความเสียหายขึ้น ผู้แทนนั้นต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายโดยส่วนตัว และผู้แทนคนอื่นๆ ที่ให้ความเห็นชอบในการกระทำนั้นก็ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

4.3.3 ความรับผิดชอบของนิติบุคคลต่อบุคคลภายนอก

การกระทำของผู้แทนของนิติบุคคล ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ในกรณีใดที่นิติบุคคลต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก และในกรณีใดบ้างที่ผู้แทนจะต้องรับผิดชอบ

ต้องพิจารณาว่า การกระทำของผู้แทนของนิติบุคคล ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้นเป็นการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนหรือเป็นการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล

หากเป็นการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนแล้ว นิติบุคคลต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายนั้น แต่ก็สามารถไล่เบี้ยเอาจากผู้เสียหายได้

หากเกิดการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลแล้ว ผู้แทนของนิติบุคคลที่เห็นชอบในการกระทำนั้น หรือผู้แทนที่กระทำการนั้นต้องร่วมกันชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหาย

อย่างไรก็ตามหากการกระทำของผู้แทนอยู่นอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล แต่บุคคลได้รับเอาผลงานโดยตรงก็เท่ากับเป็นให้สัตยาบันแก่การทำงานของผู้แทน นิติบุคคลจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลภายนอกด้วย

4.4 การสิ้นสุดของนิติบุคคล

1. นิติบุคคลเมื่อเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายก็เลิกโดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้
2. นิติบุคคลมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้งและได้กำหนดเลิกนิติบุคคลไว้
3. ในบางกรณีนิติบุคคลได้จัดตั้งขึ้นแล้ว แต่ไม่ดำเนินการใดๆ ก็เป็นนิติบุคคลร้างไป จึงถือได้ว่าเป็นการเลิกนิติบุคคลไปโดยปริยาย

4.4.1 การเลิกนิติบุคคล

การเลิกนิติบุคคลกระทำอย่างไรบ้าง

(1) การเลิกนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยพิจารณากฎหมายที่จัดตั้ง หรือกำหนดวิธีการจัดตั้งนิติบุคคลนั้นว่าได้กำหนดให้สิ้นสุดลงอย่างไร

(2) การเลิกนิติบุคคลตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง กล่าวคือ กรณีไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ ดูจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง เมื่อได้ทำตามวัตถุประสงค์เสร็จสิ้นแล้ว สภาพนิติบุคคลก็ย่อมหมดไป หรือบางกรณีข้อบังคับกับตราสารจัดตั้งนิติบุคคลอาจกำหนดวิธีการเลิกนิติบุคคลไว้ก็เป็นไปตามนั้น

4.4.2 นิติบุคคลร้างไป

กรณีใดที่ถือว่ามีนิติบุคคลร้างไป และยังถือว่ามีนิติบุคคลที่ร้างไปยังมีสภาพบุคคลอยู่หรือไม่

กรณีที่นิติบุคคลร้างไป เป็นกรณีที่นิติบุคคลยังไม่ได้เลิกไป โดยกระทำครบถ้วนตามกฎหมาย แต่ได้ดำเนินกิจการแล้ว ผู้แทนของนิติบุคคลที่มีอยู่ไม่ได้ทำอะไร ปล່อยให้นิติบุคคลนั้นอยู่เฉยๆ ซึ่งยังต้องถือว่ามีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ หากนิติบุคคลนั้นดำเนินการต่อไปก็ย่อมทำได้ แต่อย่างไรก็เป็นกรณีที่นิติบุคคลได้ร้างมาเป็นเวลานาน น่าจะถือได้ว่าเป็นการเลิกนิติบุคคลโดยปริยาย

แบบประเมินผล หน่วยที่ 4 นิติบุคคล

นิติบุคคลก่อตั้งขึ้นได้ก็โดยอาศัยอำนาจ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแบ่งนิติบุคคลออกเป็น 5 ประเภท คือ สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด

กฎหมายอื่น เช่น เนติบัณฑิตสภา มหาวิทยาลัย สำนักงานสภา

ทบวงการเมือง ได้แก่กระทรวง ทบวง กรมในรัฐบาล ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 บริหารส่วนกลาง บริหารส่วนภูมิภาค

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ วัดวาอาราม รวมทั้งมัสยิด

การสิ้นสุดสภาพนิติบุคคล สิ้นสภาพโดยการยุบ หรือยกเลิก
การเป็นนิติบุคคล โดยผลของกำหนด ข้อยกเว้น ตราสารจัดตั้ง
ตามที่ตกลงกัน หรือโดยคำสั่งศาล การยุบหรือเลิกนิติบุคคลไม่มี
บทบัญญัติไว้ในหลักทั่วไป การพิจารณาว่านิติบุคคลใดสิ้นสุดสภาพ
ต้องดูจากกฎหมายเฉพาะเรื่องของนิติบุคคลแต่ละประเภทนั้น

ผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง ผู้ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ใน
การดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น เช่น ผู้ถือหุ้น

นิติบุคคล คือบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น ให้มีสิทธิและหน้าที่
เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่โดยสภาพจะพึงมีพึงได้
เฉพาะแก่บุคคลธรรมดา ทั้งนี้โดยอยู่ภายใต้ขอบแห่งอำนาจหน้าที่
หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อยกเว้นหรือตราสาร
จัดตั้งของนิติบุคคลนั้น แต่นิติบุคคลจะดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน
ตามวัตถุประสงค์ด้วยตนเองไม่ได้ ต้องดำเนินหรือปฏิบัติงานโดยผู้
แทน ผู้แทนจะเป็นผู้แสดงออกซึ่งความประสงค์ของนิติบุคคลมี
อำนาจหน้าที่ที่กระทำการในนามนิติบุคคลภายในอำนาจของตน
และถือเป็นการกระทำของนิติบุคคลเอง มิใช่ผู้รับมอบอำนาจจาก
นิติบุคคลหรือนิติบุคคลเป็นผู้สั่งการให้ทำ จึงไม่ถูกจำกัดอำนาจ
ตามมาตรา 801

1. นิติบุคคลมีสิทธิหน้าที่ เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิ
หน้าที่บางประการถูกจำกัดโดยกำหนด และวัตถุประสงค์ของ
นิติบุคคลนั่นเอง และโดยหลักธรรมชาติ

(มาตรา 67 ภายใต้ข้อยกเว้นมาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิ
และหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่ง
โดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น)

2. นิติบุคคลมีขึ้นได้โดย อาศัยอำนาจตามกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น

(มาตรา 65 นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่ง
ประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่ง
ประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในของเขตแห่งอำนาจ

หน้าที่หรือวัตถุประสงค์ตั้งได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย
ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง)

3. นิติบุคคลได้แก่ (ก) มูลนิธิ (ข) บริษัทจำกัด (ค) สมาคม (ง)
กระทรวง ทบวง กรม (ง) ห้างหุ้นส่วนสามัญ

4. ภูมิลำเนาของนิติบุคคลได้แก่ (ก) ถิ่นที่ตั้งสำนักงาน (ข) ถิ่นที่เลือก
เอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการตามข้อบังคับ (ค) ถิ่นที่ตั้งสำนักงาน
สาขา

(มาตรา 68 ภูมิลำเนาของนิติบุคคลได้แก่ถิ่นอันเป็นที่ตั้ง
สำนักงานใหญ่ หรือถิ่นอันเป็นที่ตั้งที่ทำการ หรือถิ่นที่ได้เลือกเอา
เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการ ตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง

มาตรา 69 ในกรณีที่นิติบุคคลมีที่ตั้งที่ทำการหลายแห่งหรือมี
สำนักงานสาขา ให้ถือว่าถิ่นอันเป็นที่ตั้งของที่ทำการหรือของ
สำนักงานสาขาเป็นภูมิลำเนาในส่วนกิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้น
ด้วย)

5. ข้อความต่อไปนี้ถูกต้อง (ก) อันความประสงค์ของนิติบุคคล
นั้น ย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคล (ข) ผู้แทน
นิติบุคคล คือ ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่จัดการแทนนิติบุคคล (ค)
นิติบุคคลอาจต้องร่วมรับผิดชอบในทางอาญาด้วย

6. นิติบุคคลสามารถมีสิทธิ และหน้าที่ เป็นผู้จัดการมรดกได้

(มาตรา 67 ภายใต้บังคับมาตรา 66 นิติบุคคลยอมมีสิทธิและ
หน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดย
สภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น) ในเมื่อ
บุคคลธรรมดาเป็นผู้จัดการมรดกได้ นิติบุคคลก็สามารถเป็นผู้
จัดการมรดกได้เช่นเดียวกัน

7. ถ้าผู้จัดการนิติบุคคลทำการตามหน้าที่ แต่เกิดความเสียหาย
แก่บุคคลภายนอก นิติบุคคลต้องรับผิดชอบ

(มาตรา 76 ถ้าการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทนของนิติบุคคล
หรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล เป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย
แก่บุคคลอื่น นิติบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อ
ความเสียหายนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ก่อความ
เสียหาย

ถ้าความเสียหายแก่บุคคลอื่นเกิดจากการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล บรรดาบุคคลดังกล่าวตามวรรคหนึ่งที่ได้เห็นชอบให้กระทำการนั้น หรือได้เป็นผู้กระทำการดังกล่าวต้องร่วมกันรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายนั้น)

8. นิติบุคคลได้แก่ (ก) ทบวงการเมือง (ข) วัดวาอาราม (ค) ห้างหุ้นส่วนจำกัดที่จดทะเบียนแล้ว (ค) ห้างหุ้นส่วนสามัญ เป็นนิติบุคคล

นิติบุคคลได้แก่ สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด เนติบัณฑิตสภา มหาวิทยาลัย สำนักงานสภา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว โรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ทบวงการเมือง กระทรวง ทบวงกรม จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล ราชการส่วนท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา วัดวาอาราม

นิติบุคคลมีขึ้นได้ก็โดยกฎหมายให้อำนาจเท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่ให้อำนาจก็ไม่มีนิติบุคคล เช่นรัฐบาล สุเหร่า คณะกรรมการรับและเปิดซอง พวกนี้ไม่อาจถูกฟ้องคดีในศาลได้ เพราะผู้ที่จะถูกฟ้องนั้นจะต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคล

ตำแหน่งหน้าที่บางตำแหน่งมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งอาจถูกฟ้องหรือฟ้องร้องในฐานะที่กฎหมายระบุไว้ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ถึงแม้ว่าจะมิได้เป็นนิติบุคคล

9. ถ้าประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทนนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลนั้นจะเป็นผู้แทนในการนั้นไม่ได้

(มาตรา 74 ถ้าประโยชน์ได้เสียของนิติบุคคลขัดกับประโยชน์ได้เสียของผู้แทนนิติบุคคลในการอันใด ผู้แทนของนิติบุคคลนั้นจะเป็นผู้แทนในการนั้นไม่ได้)

10. ข้อที่ถูกต้องคือ (ก) นิติบุคคลก่อตั้งโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ข) นิติบุคคลสามารถก่อตั้งได้โดยกฎหมายอื่น

(ค) มัลลิตที่จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล (ง) รัฐวิสาหกิจเป็นนิติบุคคล

11. ผู้จัดการทำนอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดชอบ และผู้จัดการต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว

(มาตรา 76)

12. การเลิกนิติบุคคล (ก) นิติบุคคลล้มละลาย (ข) นิติบุคคลร้าง (ค) เลิกตามตราสารจัดตั้ง (ง) เลิกตามข้อบังคับ

การยุบหรือเลิกนิติบุคคลไม่มีบทบัญญัติไว้ในหลักทั่วไป การพิจารณาว่านิติบุคคลใดสิ้นสภาพ ต้องดูจากกฎหมายเฉพาะเรื่องของนิติบุคคลแต่ละประเภทนั้น

หน่วยที่ 5 นิติบุคคล : สมาคม

1. สมาคมเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง โดยมีลักษณะต่อเนื่องรวมกัน และมีใช้เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามกฎหมาย โดยมีรัฐเป็นผู้มีอำนาจควบคุมสมาคม
2. สมาคมประกอบขึ้นด้วย ชื่อสมาคม การจดทะเบียน และ ภูมิลำเนาของสมาคม
3. การดำเนินงานของสมาคมกระทำโดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนสมาคม โดยมีสมาชิกของสมาคมเป็นผู้ตรวจตราดูแลกิจการไปตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาคม
4. สมาคมเลิกได้โดยวิธีกำหนดเหตุเลิกสมาคมไว้ในข้อบังคับนั่นเอง โดยสภาพหรือเลิกเมื่อมีบุคคลผู้มีอำนาจให้เลิกสมาคมสั่ง ซึ่งได้แก่ นายทะเบียน ศาล หรือผู้มีอำนาจให้เลิกตามกฎหมายอื่น

5.1 ลักษณะ ข้อบังคับและการควบคุมสมาคม

1. สมาคมเป็นนิติบุคคล การก่อตั้งสมาคมต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อกระทำการใดๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช้เป็นการหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน ทั้งต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่ง ปพพ นี้
2. ข้อบังคับของสมาคมเป็นข้อกำหนดระเบียบปฏิบัติ ให้สมาคมต้องดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของสมาคมโดยข้อบังคับต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด 8 ประการ และต้องจดทะเบียนสมาคมจึงจะเป็นนิติบุคคล
3. รัฐเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุม การดำเนินงานของสมาคมซึ่งมีนายทะเบียนท้องถิ่นเป็นผู้ควบคุม ดูแลโดยรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎกระทรวง ควบคุมเก็บรักษาเอกสารทางทะเบียนของสมาคม

5.1.1 ลักษณะของสมาคม

สมาคมที่จัดตั้งขึ้นมีความจำเป็นต้องกาผลกำไรหรือรายได้หรือไม่?

มาตรา 83 บัญญัติว่า “สมาคมที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล” การจดทะเบียนสมาคมก็เพื่อให้สมาคมมีฐานะเป็นนิติบุคคลและสามารถดำเนินกิจการต่างๆ ได้ตามกฎหมายหากไม่จดทะเบียนไม่ถือว่าเป็นสมาคมผู้ดำเนินการและสมาชิกมีความผิดทางอาญา การจดทะเบียนสมาคมเป็นข้อบังคับที่กฎหมายบังคับให้ทำ

5.1.2 ข้อบังคับและการจดทะเบียนของสมาคม กฎหมายได้บัญญัติไว้ถึงเรื่องข้อบังคับของสมาคมไว้ อย่างไรบ้าง?

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ **มาตรา 79** ได้บัญญัติเรื่องข้อบังคับของสมาคมว่า “ข้อบังคับของสมาคมอย่างน้อยต้องมีรายการต่อไปนี้”

- (1) ชื่อสมาคม
  - (2) วัตถุประสงค์ของสมาคม
  - (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขาทั้งปวง
  - (4) วิธีรับสมาชิก และการขาดจากสมาชิก
  - (5) อัตราค่าบำรุง
  - (6) ข้อกำหนดเกี่ยวกับกรรมการของสมาคม ได้แก่ จำนวนกรรมการ การตั้งกรรมการ วาระดำรงตำแหน่งกรรมการ การพ้นตำแหน่งของกรรมการ และการประชุมคณะกรรมการ
  - (7) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการสมาคมการบัญชี และทรัพย์สินของสมาคม
  - (8) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่
- ลักษณะนี้เป็นผลบังคับของกฎหมาย ซึ่งผู้ร่างข้อบังคับจะต้องกำหนดให้มีความครบถ้วนตามที่กล่าวข้างต้นนี้ จะขาดแม้แต่ข้อใดข้อหนึ่งย่อมไม่ได้ เพราะหากขาดไปข้อหนึ่งแล้ว นายทะเบียนจะไม่ยอมจดทะเบียนให้

5.1.3 การควบคุมสมาคม

รัฐเข้าควบคุมดำเนินงานของสมาคมทางใดบ้าง?

รัฐเข้าควบคุมดำเนินงานของสมาคมได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้

(1) การออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการจดทะเบียนค่าธรรมเนียม การดำเนินงานและการปฏิบัติและการดำเนินงาน บทบัญญัติกฎหมายในส่วน of สมาคม

(2) การขอตรวจและคำสั่งเอาเอกสาร

5.2 สิ่งประกอบขึ้นเป็นสมาคม

1. สมาคมต้องใช้ชื่อซึ่งมีคำว่า “สมาคม” ประกอบกับชื่อของสมาคม

2. การขอจดทะเบียนกระทำได้โดยสมาชิกของสมาคมจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ร่วมกันยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมจะตั้งขึ้น พร้อมกับแนบเอกสารดังต่อไปนี้ คือ

ข้อบังคับของสมาคม รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน และรายชื่อที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการของสมาคมมา กับคำขอด้วย

3. ภูมิสำเนาของสมาคมถือตามหลักเกณฑ์ของภูมิสำเนานิติบุคคล โดยให้ภูมิสำเนาของสมาคมอยู่ที่ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หากกรณีมีสาขาก็ให้ถือว่าที่ตั้งของสำนักงานสาขาเป็นภูมิสำเนาของสาขานั้น

5.2.1 ชื่อของสมาคม

ชื่อของสมาคมต้องใช้คำว่า “สมาคม” นำหน้าชื่อสมาคมเสมอไปหรือไม่ ?

มาตรา 80 บัญญัติว่า “ สมาคมต้องใช้ชื่อซึ่งมีคำว่า “สมาคม” ประกอบกับชื่อสมาคม ดังนั้นสมาคมใช้ชื่ออย่างไรก็ได้ แต่ต้องมีคำว่า “สมาคม” ประกอบด้วยเสมอไม่ว่าจะไว้หน้าหรือหลังชื่อ

5.2.2 วิธีการขอจดทะเบียนสมาคม

การขอจดทะเบียนสมาคมต้องทำอย่างไรบ้าง?

การขอจดทะเบียนสมาคมต้องมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ร่วมกันยื่นขอ
  - (2) ต่อยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ตั้งขึ้น
- พร้อมแนบหลักฐานดังต่อไปนี้
- (ก) ข้อบังคับของสมาคม
  - (ข) รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้เป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน
  - (ค) รายชื่อ ที่อยู่ และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการของสมาคม

5.2.3 ภูมิสำเนาสมาคม

ภูมิสำเนาของสมาคมนั้นจะกำหนดได้อย่างไร?

ภูมิสำเนาของสมาคมให้เป็นไปตามภูมิสำเนาของนิติบุคคล ตามมาตรา 68 นั่นคือ ให้ที่ตั้งสำนักงานใหญ่เป็นภูมิสำเนาของสมาคมนั้น ในกรณีที่มีสมาคมสาขาก็ให้มีภูมิสำเนาที่สำนักงานสาขาได้ โดยถือว่าที่ตั้งของสำนักงานสาขาเป็นภูมิสำเนาส่วนหนึ่งของสาขานั้น

5.3 การดำเนินงานของสมาคม

1. คณะกรรมการสมาคมเป็นผู้ดำเนินกิจการของสมาคมโดยเป็นผู้แทนของสมาคม ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก จำนวนของคณะกรรมการขึ้นอยู่กับข้อบังคับของสมาคมที่ระบุไว้ การดำเนินงานของคณะกรรมการสมาคมต้องดำเนินงานตามกฎหมาย และข้อบังคับภายใต้การควบคุมดูแลของที่ประชุมใหญ่สมาคม

2. จำนวนสมาชิกของสมาคมต้องมีไม่น้อยกว่า 10 คน สมาชิกเป็นผู้มีสิทธิก่อตั้งสมาคม ตรวจกิจการและทรัพย์สินของสมาคมและเรียกประชุมใหญ่ สมาชิกมีหน้าที่ต้องชำระค่าบำรุงสมาคมและต้องรับผิดชอบในหนี้สินของสมาคมไม่เกินจำนวนค่าบำรุงสมาชิกที่ค้างอยู่

3. การประชุมใหญ่ของสมาคมมี 2 กรณีคือ การประชุมใหญ่สามัญและการประชุมใหญ่วิสามัญ การประชุมใหญ่สามัญนั้นต้องจัดให้มีอย่างน้อยปีละครั้งตามบทบัญญัติของกฎหมายโดยคณะ

กรรมการสมาคม การประชุมใหญ่วิสามัญเป็นเรื่องการเรียกประชุมใหญ่เป็นพิเศษ ซึ่งมีกรณีเร่งด่วนเพื่อดำเนินการใดๆได้ทันที การเรียกประชุมนี้อาจเป็นกรณีของคณะกรรมการสมาคมเรียกประชุม หรือสมาชิกของสมาคมซึ่งมีจำนวนตามที่กฎหมายกำหนดเรียกประชุมก็ได้ โดยต้องส่งหนังสือนัดประชุมไปยังสมาชิกทุกคน หรือลงพิมพ์โฆษณา ก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่า 7 วัน โดยต้องระบุ วัน เวลา และจัดระเบียบวาระการประชุมเพื่อมอบให้แก่สมาชิกในวันประชุมด้วย

4. มติที่ประชุมใหญ่ให้ถือเอาเสียงข้างมาก เว้นแต่กรณีที่ข้อบังคับสมาคมกำหนดเสียงข้างมากไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงชี้ขาด

5. หากในการลงมติในที่ประชุมใหญ่ไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคมหรือกฎหมาย สมาชิกสมาคมหรือพนักงานอัยการอาจร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมตินั้นได้ แต่ต้องร้องขอภายใน 1 เดือนนับแต่วันเริ่มลงมติ

5.3.1 คณะกรรมการของสมาคม

ผู้แทนสมาคมคือใคร และต้องดำเนินการอย่างไรในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก?

การดำเนินงานของสมาคมในกิจการเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ต้องกระทำในรูปของคณะกรรมการโดยถือว่าคณะกรรมการเป็นผู้แทนสมาคม คณะกรรมการของสมาคมต้องประกอบด้วยกรรมการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดำเนินกิจการของสมาคมต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับของสมาคมภายใต้การควบคุม ดูแลของที่ประชุมใหญ่สมาคม ตามมาตรา 87 และมาตรา 86

5.3.2 สมาชิกของสมาคม

สมาคมต้องมีสมาชิกจำนวนเท่าใด และสมาชิกมีสิทธิและหน้าที่อย่างไร?

สมาคม ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 10 คน และสมาชิกของสมาคมมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้คือ

(1) เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมโดยขอจดทะเบียน ตามมาตรา 81

- (2) ตรวจตรากิจการและทรัพย์สินของสมาคม ตามมาตรา 89
- (3) ต้องชำระค่าบำรุงตามมาตรา 90
- (4) ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของสมาคมไม่เกินจำนวนค่าบำรุงสมาชิกที่ค้างชำระอยู่ ตามมาตรา 92
- (5) มีสิทธิเรียกประชุมใหญ่ ตามมาตรา 98 ทั้งนี้มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนมติในการประชุมใหญ่ได้ตามมาตรา 100

5.3.3 การประชุมใหญ่ของสมาคม การประชุมใหญ่ของสมาคมมีกี่กรณี อะไรบ้าง?

การประชุมใหญ่ของสมาคมมี 2 กรณีคือ

- (1) การประชุมใหญ่สามัญประจำปีซึ่งต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่อย่างน้อยปีละครั้ง
- (2) การประชุมใหญ่วิสามัญซึ่งจะจัดขึ้นเมื่อใดก็ได้แต่จะเห็นสมควร อาจจะจัดการประชุมโดยคณะกรรมการสมาคม หรือสมาชิกสมาคมแล้วแต่กรณี

5.3.4 มติที่ประชุมใหญ่และการเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่

ในการประชุมใหญ่ครั้งหนึ่งการนัดประชุมฝ่าฝืนข้อบังคับของสมาคม ที่ประชุมได้ลงมติในการประชุมใหญ่ครั้งนั้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2539 ต่อมาสมาชิกมาร้องต่อศาลให้เพิกถอนมติของสมาคมในการประชุมครั้งนี้ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2539 ดังนี้ ขอบที่จะทำได้หรือไม่

การร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ดังกล่าว ได้ร้องขอเกิดกำหนด 1 เดือน นับแต่วันลงมติจึงไม่สามารถร้องขอเพิกถอนได้ เพราะขาดอายุความในการฟ้องร้อง เพราะกฎหมายกำหนดให้ร้องขอเพิกถอนเสียภายใน 1 เดือน นับแต่วันลงมตินั้น

5.4 การเลิกสมาคม

1. สมาคมย่อมเลิกด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งดังต่อไปนี้
  - 1) เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
  - 2) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นใช้เฉพาะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะนั้น

- 3) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นเพื่อกระทำการใด เมื่อกิจการนั้นเสร็จสิ้น
  - 4) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้เลิก
  - 5) เมื่อสมาคมล้มละลาย
  - 6) เมื่อนายทะเบียนถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียน
  - 7) เมื่อศาลสั่งให้เลิกสมาคม
2. ผู้มีอำนาจเลิกสมาคมคือ นายทะเบียนสมาคม ศาล หรือผู้มีอำนาจให้เลิกตามกฎหมายอื่น
3. เมื่อเลิกสมาคมแล้วให้นายทะเบียนประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีการชำระบัญชีสมาคม ทรัพย์สินที่เหลือของสมาคมให้โอนแก่สมาคม หรือมูลนิธิ หรือนิติบุคคลที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับของสมาคม หรือมติที่ประชุมใหญ่ ถ้าในข้อบังคับหรือที่ประชุมใหญ่ไม่ได้ระบุไว้ให้ทรัพย์สินที่เหลืออยู่ตกเป็นของแผ่นดิน

5.4.1 เหตุเลิกสมาคม

กรณีใดบ้างที่จะเป็นเหตุให้เลิกสมาคม?

กรณีที่จะเป็นเหตุให้เลิกสมาคมมีบัญญัติไว้ในมาตรา 101 ซึ่งมี 7 กรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
- (2) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะเวลา นั้น
- (3) ถ้าสมาคมตั้งขึ้นเพื่อจะทำการใด เมื่อกิจการนั้นสำเร็จแล้ว
- (4) เมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้เลิก
- (5) เมื่อสมาคมล้มละลาย
- (6) เมื่อนายทะเบียนถอนชื่อสมาคมออกจากทะเบียนตาม มาตรา 102
- (7) เมื่อศาลสั่งให้เลิกตามมาตรา 104

5.4.2 ผู้มีอำนาจให้เลิกสมาคม

ผู้มีอำนาจให้เลิกสมาคมได้แก่ใครบ้าง?

ผู้มีอำนาจให้เลิกสมาคมได้คือ บุคคลต่อไปนี้

- (1) นายทะเบียนโดยให้เลิกสมาคมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (2) โดยศาลสั่งเลิกสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- (3) ผู้มีอำนาจให้เลิกสมาคมตามกฎหมายอื่น ซึ่งต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป

5.4.3 ผลการเลิกสมาคม

เมื่อมีการเลิกสมาคมแล้วและมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะจัดแบ่งให้สมาชิกได้ ผู้ชำระบัญชีจัดแบ่งให้แก่สมาชิกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด?

ผู้ชำระบัญชีจะจัดแบ่งทรัพย์สินให้แก่สมาชิกไม่ได้ ทรัพย์สินดังกล่าวนี้ที่เหลือต้องโอนให้แก่สมาคม หรือมูลนิธิ หรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสาธารณกุศลตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับของสมาคม หากข้อบังคับไม่ระบุชื่อไว้ก็ต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ แต่ถ้าข้อบังคับ หรือที่ประชุมใหญ่ไม่ได้ระบุรับโอนหรือระบุแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ก็ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

หน่วยที่ 6 นิติบุคคล : มูลนิธิ

1. มูลนิธิเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะเพื่อสาธารณกุศล การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และต้องจดทะเบียนตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

2. การประกอบขึ้นเป็นมูลนิธิ ก็โดยการก่อตั้งมูลนิธิ ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือ โดยระบุข้อบังคับและแสดงถึงวัตถุประสงค์ รวมถึง

ชื่อของมูลนิธิ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน (กระทรวงมหาดไทย) เมื่อนายทะเบียนจดทะเบียนให้แล้ว จึงเป็นนิติบุคคล

3. การดำเนินงานของมูลนิธิ ดำเนินงานในรูปของกรรมการมูลนิธิ ซึ่งต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งมูลนิธิ

4. การเลิกมูลนิธินั้นมี 2 ประการคือ การเลิกโดยผลของกฎหมาย การเลิกโดยคำสั่งศาล เมื่อเลิกมูลนิธิแล้วต้องชำระบัญชี

6.1 หลักเกณฑ์เบื้องต้นของมูลนิธิ

1. มูลนิธิได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์ เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่นโดยมิได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามกฎหมายนี้

2. การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใด นอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเอง

3. กฎหมายกำหนดให้รัฐควบคุมดูแลกิจการของมูลนิธิโดยให้มีอำนาจเข้าตรวจสอบเอกสาร และตรวจสอบกิจการของมูลนิธิ รวมถึงอำนาจในการออกกฎข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับมูลนิธิด้วย

6.1.1 ลักษณะของมูลนิธิ

มูลนิธิมีลักษณะอย่างไร และจำเป็นต้องจดทะเบียนหรือไม่ มูลนิธิมีลักษณะดังต่อไปนี้

ตาม ปพพ. มาตรา 110 ลักษณะของมูลนิธิคือ

(1) เป็นทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะ

(2) สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ อย่างนี้มิได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกัน

(3) จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นมูลนิธิจึงต้องจดทะเบียนจึงจะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

6.1.2 อำนาจของรัฐเกี่ยวกับมูลนิธิ

มูลนิธินับเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย รัฐมีอำนาจเกี่ยวกับมูลนิธิ
ในกรณีใดบ้าง

รัฐมีอำนาจเกี่ยวข้องกับมูลนิธิดังต่อไปนี้

- (1) รัฐมีอำนาจในการควบคุมดูแลมูลนิธิ ตามมาตรา 128
- (2) รัฐมีอำนาจเกี่ยวกับเอกสารของมูลนิธิ ตามมาตรา 135
- (3) รัฐมีอำนาจในการออกกฎหมายบังคับ ตามมาตรา 136

6.2 การประกอบขึ้นเป็นมูลนิธิ

1. การก่อตั้งมูลนิธิ ในกรณีผู้ขอตั้งยังมีชีวิตอยู่ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนมูลนิธิต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่สำนักงานใหญ่ของมูลนิธิจัดตั้งขึ้น โดยทำเป็นหนังสือระบุผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน รายการทรัพย์สินที่จัดสรรสำหรับมูลนิธิ รายชื่อที่อยู่และอาชีพของผู้จะเป็นกรรมการของมูลนิธิทุกคน พร้อมกับแนบข้อบังคับของมูลนิธิมาพร้อมกับคำขอด้วย

2. การก่อตั้งมูลนิธิโดยพินัยกรรมให้บุคคลผู้ที่ระบุในพินัยกรรมดำเนินการก่อตั้งมูลนิธิ ดำเนินการตามข้อ 1 หากไม่ขอจดทะเบียนก่อตั้งมูลนิธิภายใน 120 วัน นับแต่รู้หรือควรจะได้รู้ข้อความในพินัยกรรมให้ผู้นั้นมีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใด หรือพนักงานอัยการเป็นผู้ขอจดทะเบียนมูลนิธิก็ได้

3. ข้อบังคับของมูลนิธิต้องมีรายการต่อไปนี้

- (1) ชื่อมูลนิธิ
- (2) วัตถุประสงค์
- (3) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขาทั้งปวง
- (4) ทรัพย์สินของมูลนิธิขณะที่ตั้ง
- (5) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการคณะกรรมการของมูลนิธิ ได้แก่ จำนวนกรรมการ การตั้งกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมของคณะกรรมการ

(6) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการมูลนิธิการจัดการทรัพย์สินและบัญชีของมูลนิธิ

4. ข้อบังคับของมูลนิธิตสามารถแก้ไขได้โดยคณะกรรมการผู้มีอำนาจแก้ไข หรือโดยข้อบังคับของมูลนิธิหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

5. มูลนิธิต้องใช้คำว่า “มูลนิธิ” ประกอบชื่อของมูลนิธิ

6.2.1 การก่อตั้งมูลนิธิ

เมื่อได้มีการยื่นขอถอนการจัดตั้งมูลนิธิแล้ว

(ก) ผู้ยื่นคำขอจะขอถอนการจัดตั้งมูลนิธิได้หรือไม่ อย่างไร

(ข) ทายาทของผู้ยื่นคำขอถอนการจัดตั้งได้หรือไม่ อย่างไร

เมื่อได้มีการยื่นขอจัดตั้งมูลนิธิแล้ว

(ก) ผู้ยื่นคำขอย่อมจะขอถอนคำขอได้ แต่จะต้องกระทำก่อนนายทะเบียนจดทะเบียนมูลนิธิ หากนายทะเบียนจดทะเบียนมูลนิธิแล้วจะทำได้เพียงการเลิกมูลนิธิ

(ข) ทายาทของผู้จัดตั้งไม่มีสิทธิเพิกถอนการจัดตั้งมูลนิธิ เนื่องจากสิทธิเฉพาะตัวไม่ตกทอดไปยังทายาท

6.2.2 ข้อบังคับของมูลนิธิ

มูลนิธิตั้งขึ้นมาโดยยังไม่มีข้อบังคับได้หรือไม่ และการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธิในภายหลังจะทำได้หรือไม่ เพียงใด

กฎหมายบังคับว่ามูลนิธิจัดตั้งขึ้นมาได้จะต้องมีข้อบังคับของมูลนิธิ มิฉะนั้นไม่อาจตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นมาได้สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของมูลนิธินั้นกระทำได้เฉพาะกรณีที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นคือ

(1) เพื่อให้สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ หรือ

(2) เมื่อมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปเป็นเหตุให้วัตถุประสงค์ของมูลนิธิมีประโยชน์น้อย หรือ ไม่อาจดำเนินการให้เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ และวัตถุประสงค์ของมูลนิธิที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธิ ส่วนการ

แก้ไขข้อบังคับในรายละเอียดเรื่องอื่นๆ
กฎหมายห้ามแต่อย่างไร

สามารถทำได้ไม่มี

6.2.3 ชื่อของมูลนิธิ

มูลนิธิที่ตั้งขึ้น จำเป็นจะต้องมีคำว่า “มูลนิธิ” อยู่ข้างหน้าชื่อของมูลนิธิหรือไม่ อย่างไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 113 บัญญัติให้มูลนิธิต้องใช้ชื่อซึ่งมีคำว่า “มูลนิธิ” ประกอบกับชื่อของมูลนิธิตั้งนั้น การตั้งชื่อของมูลนิธิจะตั้งอย่างไรก็ได้ แต่จำเป็นต้องมีคำว่า “มูลนิธิ” ประกอบชื่อเสมอ โดยจะเอาไว้หน้าหรือหลังชื่อของมูลนิธิก็ได้

6.3 การดำเนินงานของมูลนิธิ

1. คณะกรรมการมูลนิธิประกอบด้วยบุคคลอย่างน้อยสามคน ในข้อบังคับของมูลนิธิอาจกำหนดการตั้งคณะกรรมการใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิไว้อย่างไรก็ได้ การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นไปตามข้อบังคับนั้นหากมีการเปลี่ยนแปลงกรรมการไม่ว่าด้วยเหตุใด ต้องนำไปจดทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการแต่งตั้งหรือเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธินั้น

2. คณะกรรมการของมูลนิธิเป็นผู้แทนของมูลนิธิในกิจการเกี่ยวกับบุคคลภายนอก แม้จะปรากฏในภายหลังว่ากิจการที่คณะกรรมการมูลนิธิได้กระทำไปมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการแต่งตั้งหรือคุณสมบัติของกรรมการมูลนิธิ กิจการนั้นย่อมสมบูรณ์

3. ในกรณีที่กรรมการดำเนินการของมูลนิธิผิดพลาดเสื่อมเสียต่อมูลนิธิ หรือดำเนินกิจการฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อบังคับของมูลนิธิ หรือกรรมการกลายเป็นผู้มีฐานะหรือความประพฤติไม่เหมาะสมในกิจการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ นายทะเบียนหรือพนักงานอัยการ หรือผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใด อาจจะร้องขอต่อ

ศาลให้มีคำสั่งถอดถอนกรรมการบางคนหรือทั้งคณะเสีย และ แต่งตั้งกรรมการใหม่ได้

4. การดำเนินงานของมูลนิธิต้องกระทำตามวัตถุประสงค์ของ มูลนิธิตามที่ได้จดทะเบียนไว้ ทั้งการจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด

6.3.1 จำนวนและการเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิ

ในกรณีที่กรรมการของมูลนิธิพ้นจากตำแหน่ง และไม่มี กรรมการของมูลนิธิเหลืออยู่ หรือกรรมการที่เหลือไม่อาจดำเนินการตามหน้าที่ได้ ใครจะทำหน้าที่ผู้แทนมูลนิธิต่อไป

กรณีดังกล่าวต้องดูว่าข้อบังคับของมูลนิธิกำหนดไว้อย่างไร ก็เป็นไปตามนั้น หากข้อบังคับไม่ได้กำหนดไว้ กฎหมายกำหนดให้ กรรมการที่พ้นจากตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จนกว่านายทะเบียนจะแจ้งการรับจดทะเบียนกรรมการที่ตั้งขึ้นใหม่

6.3.2 กิจการที่คณะกรรมการดำเนินการ

การที่กรรมการคนหนึ่งกระทำการเป็นผู้แทนของมูลนิธิใน กิจการของมูลนิธิ ผูกพันมูลนิธิหรือไม่เพียงไร

กฎหมายบัญญัติไว้ว่า “คณะกรรมการของมูลนิธิเป็นผู้แทน ของมูลนิธิในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก” ดังนั้น การจะเป็น ผู้แทนของมูลนิธิในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับบุคคล ภายนอกในรูปของคณะกรรมการเพียงกรรมการคนใดคนหนึ่ง แสดงเจตนาออกไปย่อมไม่ผูกพันมูลนิธิซึ่งกฎหมายกำหนดให้มี คณะกรรมการไม่น้อยกว่า 3 คน เป็นผู้แทนมูลนิธิ

6.3.3 การถอดถอนกรรมการมูลนิธิ

เหตุที่จะขอให้ศาลสั่งถอดถอนกรรมการบางคนหรือทั้งคณะ มีประการใดบ้าง

เหตุที่จะขอศาลสั่งถอดถอนกรรมการบางคนหรือทั้งคณะมี 3 ประการดังนี้คือ

- (1) กรรมการดำเนินกิจการของมูลนิธิผิดพลาด เสื่อมเสียต่อ มูลนิธิ หรือ

(2) ดำเนินกิจการฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อบังคับของมูลนิธิ
หรือ

(3) กรรมการกลายเป็นผู้มีฐานะหรือความประพฤติไม่
เหมาะสมในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

6.3.4 การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งมูลนิธิ

ข้อบังคับของมูลนิธิจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของ
มูลนิธิหรือไม่ และการกำหนดวัตถุประสงค์ของมูลนิธิมีประโยชน์
อย่างไรบ้าง

มาตรา 112 บัญญัติว่า “ข้อบังคับของมูลนิธิอย่างน้อยต้อง
มี.....”

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ดังนั้นมูลนิธิต่างๆ จะต้องกำหนด
วัตถุประสงค์ของตนไว้ในข้อบังคับเสมอ

ประโยชน์ของการกำหนดวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ได้แก่ การ
จดทะเบียนกรรมการของมูลนิธิ

โดยนายทะเบียนจะพิจารณาว่าผู้จะเป็นกรรมการต้องมี
ฐานะและความประพฤติที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิมิ
ฉะนั้นจะไม่รับจดทะเบียนให้ นอกจากนี้คณะกรรมการซึ่งเป็นผู้
แทนมูลนิธิจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ
หากทำนอกวัตถุประสงค์ของมูลนิธิย่อมรับผิดชอบส่วนตัวไม่
ผูกพันมูลนิธิ

6.4 การสิ้นสุดของมูลนิธิ

1. มูลนิธิซึ่งเลิกโดยผลของกฎหมายย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด
ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีเหตุการณ์ที่กำหนดในข้อบังคับ

(2) ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นใช้เฉพาะระยะเวลาใดเมื่อสิ้นระยะเวลานั้น

(3) ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดและได้ดำเนินการ
ตามวัตถุประสงค์สำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือวัตถุประสงค์นั้น
กลายเป็นพันธวิสัย

(4) เมื่อมูลนิธิจะล้มละลาย

(5) เมื่อศาลมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิ

2. นายทะเบียน พนักงานอัยการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร้องขอต่อศาล จะสั่งให้เลิกมูลนิธิได้เมื่อปรากฏกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) วัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมาย

(2) มูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจเป็นภัยอันตรายต่อความสงบสุขของประชาชน หรือความมั่นคงของรัฐ

(3) มูลนิธิไม่สามารถดำเนินการต่อไปไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ หรือหยุดดำเนินการตั้งแต่สองปีขึ้นไป

3. เมื่อเลิกมูลนิธิให้ใช้วิธีการชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วน จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด มาใช้แก่การบังคับชำระบัญชีมูลนิธิโดยอนุโลม แล้วให้ผู้ชำระบัญชีเสนอรายงานการชำระบัญชีต่อนายทะเบียนและให้นายทะเบียนเป็นผู้อนุมัติรายงานนั้น

4. เมื่อชำระบัญชีแล้วทรัพย์สินของมูลนิธิให้โอนทรัพย์สินของมูลนิธิให้แก่มูลนิธิ หรือนิติบุคคลซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในข้อบังคับมูลนิธิ หรือหากข้อบังคับไม่กำหนด เมื่อพนักงานอัยการ ผู้ชำระบัญชี หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคนหนึ่งคนใดร้องขอ ให้ทรัพย์สินนั้นโอนแก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลอื่นที่มีองมูลนิธิตกเป็นของแผ่นดิน

6.4.1 การเลิกมูลนิธิโดยผลของกฎหมาย

เหตุใดบ้างที่ทำให้มูลนิธิต้องเลิกโดยผลของกฎหมาย

เหตุที่ทำให้มูลนิธิเลิกโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 130 มีดังนี้ คือ

(1) เมื่อมีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ

(2) ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นไว้เฉพาะระยะเวลาใด เมื่อสิ้นระยะเวลานั้น

(3) ถ้ามูลนิธิตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใด และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์สำเร็จบริบูรณ์แล้ว หรือวัตถุประสงค์นั้นกลายเป็นพันธวิสัย

(4) เมื่อมูลนิธินั้นล้มละลาย

(5) เมื่อศาลมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธิตามมาตรา 131

6.4.2 การเลิกมูลนิธิโดยคำสั่งศาล

มีเหตุใดบ้างที่จะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งเลิกมูลนิธิได้

เหตุที่ต้องร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเลิกมูลนิธิได้ตามมาตรา 31 มีดังนี้ คือ

(1) เมื่อปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของมูลนิธิขัดต่อกฎหมาย

(2) เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิกระทำการขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจจะเป็นภัยอันตรายต่อความสงบของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

(3) เมื่อปรากฏว่ามูลนิธิไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ไม่ว่าเพราะเหตุใดๆ หรือหยุดดำเนินกิจการตั้งแต่สองปีขึ้นไป

6.4.3 การชำระบัญชีทรัพย์สินของมูลนิธิเมื่อชำระบัญชีแล้ว

การโอนทรัพย์สินของมูลนิธิ เมื่อชำระบัญชีแล้วให้แก่มูลนิธิหรือนิติบุคคลอื่นมีหลักเกณฑ์อย่างไรบ้าง

การโอนทรัพย์สินของมูลนิธิเมื่อชำระบัญชีแล้ว มีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ต้องเป็นมูลนิธินิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 110 และ

(2) ต้องเป็นมูลนิธิและนิติบุคคลที่ระบุชื่อไว้ในข้อบังคับ

หน่วยที่ 7 นิติกรรมและการแสดงเจตนา

1. นิติเหตุ คือเหตุการณ์ใดๆ ที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ ตามกฎหมาย
2. นิติกรรมคือการใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ
3. แบบแห่งนิติกรรมอาจแบ่งออกได้ 5 ประเภทคือ 1) ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ 2) ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ 3) ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ 4) ทำเป็นหนังสือระหว่างกันเอง 5) แบบอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนด
4. ประเภทของนิติกรรมนั้นแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาในด้านใดอาจแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท
  - 1) นิติกรรมฝ่ายเดียวกับนิติกรรมหลายฝ่าย
  - 2) นิติกรรมมีผลเมื่อผู้ทำยังมีชีวิตอยู่กับนิติกรรมมีผลเมื่อผู้ทำตายแล้ว
  - 3) นิติกรรมมีค่าต่างตอบแทนกับนิติกรรมไม่มีค่าต่างตอบแทน
  - 4) นิติกรรมมีเงื่อนไขกับนิติกรรมไม่มีเงื่อนไข

5) นิติกรรมที่จะต้องทำตามแบบจึงจะสมบูรณ์กับนิติกรรม
ซึ่งสมบูรณ์โดยเพียงการแสดงเจตนา

5. การแสดงเจตนาเป็นสิ่งซึ่งทำให้อีกฝ่ายหนึ่ง รู้ถึงความ
ประสงค์ที่จะผูกนิติสัมพันธ์ของผู้แสดงเจตนา

6. การแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าสมบูรณ์เป็นการ
แสดงเจตนาเมื่อต่างฝ่ายเข้าใจกัน

7. การแสดงเจตนาทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทางย่อมมี
ผลบังคับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้า
บอกถอนไปถึงผู้นั้นก่อนแล้วหรือพร้อมกันไซ้ร้ แสดงเจตนานั้นก็
ย่อมตกเป็นอันไร้ผล อนึ่งเมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้วถึงแม้ภายหลังผู้
แสดงเจตนาจะตายหรือตกไปเป็นไร้ความสามารถท่านว่าหาเป็น
เหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนา นั้นเสื่อมเสียไปไม่

8. การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมาย
ก็ดี เป็นการพันวิสัยก็ดีเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม
(ม. 150)

7.1 นิติเหตุและลักษณะของนิติกรรม

1. นิติกรรมนั้นได้แก่ การใดๆ อันทำลงไปโดยชอบด้วยกฎหมาย
และใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการ

ผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน
หรือระงับซึ่งสิทธิ

2. ผลของนิติกรรม คือ เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิโดยมีผลเกิด
ความผูกพันทางกฎหมายแก่
คู่กรณีตามวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมนั้น

3. นิติเหตุเกิดจากเหตุการณั้ธรรมชาติและการกระทำของ
บุคคล

4. นิติเหตุ คือเหตุการณ์ใดๆ ที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ ตามกฎหมาย

7.1.1 นิติเหตุและประเภทของนิติเหตุ

นิติเหตุแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง

นิติเหตุแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

(1) นิติเหตุที่เกิดจากเหตุการณ์ธรรมชาติ

(2) นิติเหตุที่เกิดจากการกระทำของบุคคลซึ่งอาจจะ เป็นการกระทำโดยชอบและโดย

ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ก) นายเก่ง ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เงินกู้ นายเฮ้ง ได้ทำสัญญา รับ นายชวย เข้าเป็นผู้ค้ำประกัน

เงินกู้ นั้น

(ข) นายบังเอิญ เก็บนาฬิกาได้เรือนหนึ่งในโรงหนังไม่ ทราบว่าใครเป็นเจ้าของ จึงนำไปโรงพักมอบให้ตำรวจ ตำรวจสืบ ในเวลาต่อมาว่า นายเลินเล่อเป็นเจ้าของนาฬิกา นายบังเอิญมี สิทธิเรียกร้องรางวัลจากนายเลินเล่อได้ตาม ปพพ. มาตรา 1324

นิติสัมพันธ์ (ความสัมพันธ์ทางด้านกฎหมาย) ระหว่างนาย เก่งกับนายชวยในข้อ ก กิติ กับนิติสัมพันธ์ระหว่างนายบังเอิญ และนายเลินเล่อในข้อ ข กิติ มีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร

นิติสัมพันธ์ระหว่าง นายเก่ง กับ นายชวย เป็นนิติกรรม

นิติสัมพันธ์ระหว่าง นายบังเอิญ และนายเลินเล่อเป็น

นิติเหตุ

7.1.2 นิติเหตุกับเหตุการณ์ธรรมชาติ และนิติเหตุกับ นิติกรรม

การกระทำต่างๆ ดังต่อไปนี้ เป็นนิติกรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด

1. ต้อยตอบตกลงไปดูหนังตามคำชวนของไต้ง

ไม่ใช่นิติกรรม เพราะเป็นการแสดงไมตรีทางสังคม

2. นายต่างบอกเลิกสัญญาเช่าบ้านที่นายเด่นเช่าอยู่

เป็นนิติกรรม เพราะทำให้สิทธิในสัญญาเช่าระงับไป

3. นายชุ่มชามขับรถชนนายเชอซ่าเป็นเหตุให้นายเชอซ่า ต้องได้รับบาดเจ็บ

ไม่ใช่นิติกรรม เป็นนิติเหตุ เพราะเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ
ด้วยกฎหมาย

7.1.3 ลักษณะของนิติกรรม

นิติกรรมคืออะไร อธิบาย และยกตัวอย่างประกอบ

ลักษณะทั่วไปของนิติกรรมบัญญัติไว้ในมาตรา 149 แห่ง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า “นิติกรรมนั้นได้แก่การใดๆ
อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อ
การผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน
 สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิ” ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายจาก
บทบัญญัติมาตรา 149 นี้ เราอาจบอกลักษณะทั่วไปของนิติกรรม
ได้เป็น 5 ประการด้วยกันคือ

- (1) การกระทำใดๆ ของบุคคล
- (2) กระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (3) กระทำโดยใจสมัคร
- (4) มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล
- (5) กระทำเพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือชำระหนี้
ตัวอย่างเช่น สัญญาประเภทต่างๆ เช่น สัญญาซื้อขาย
เช่าซื้อ จำนอง จำน่า การบอกล้างโมฆียกรรม

7.1.4 ผลของนิติกรรม

ผลของนิติกรรมคืออย่างไร

ผลของนิติกรรมนั้นจะมีผลเมื่อใดและจะสิ้นผลเมื่อใดนั้นย่อม
ขึ้นกับบทกฎหมาย แต่ละลักษณะที่ได้บังคับไว้เป็นเรื่องๆ
ไป จะวางหลักแน่นอนตายตัวไปไม่ได้ เพราะนิติกรรมก่อให้เกิด
การเคลื่อนไหวในสิทธิแตกต่างกันไป

7.2 แบบและประเภทของนิติกรรม

1. กฎหมายกำหนดแบบของนิติกรรมขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์
ของรัฐและประชาชนโดยส่วนรวม

2. แบบแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 1) ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- 2) ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- 3) ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- 4) ทำเป็นหนังสือระหว่างกันเอง
- 5) แบบอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนด

3. นิติกรรมที่ทำไม่ถูกต้องตามแบบมีผลให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะคือเสียเปล่า

4. ประเภทของนิติกรรมนั้นแบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาในด้านใด ซึ่งอาจแบ่งได้ดังนี้

- 1) นิติกรรมฝ่ายเดียวกับนิติกรรมหลายฝ่าย
- 2) นิติกรรมมีผลเมื่อผู้ทำยังมีชีวิตอยู่กับนิติกรรมมีผลเมื่อผู้ตายแล้ว
- 3) นิติกรรมมีค่าต่างตอบแทนกับนิติกรรมไม่มีค่าตอบแทน
- 4) นิติกรรมมีเงื่อนไขกับนิติกรรมไม่มีเงื่อนไข
- 5) นิติกรรมที่จะต้องทำตามแบบจึงจะสมบูรณ์กับนิติกรรมซึ่งสมบูรณ์โดยเพียงการแสดงเจตนา

7.2.1 แบบของนิติกรรม

แบบของนิติกรรมแบ่งออกได้เป็นกี่แบบ อะไรบ้าง

แบบของนิติกรรมอาจแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- (1) ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (2) ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (3) ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
- (4) ทำเป็นหนังสือไว้เป็นหลักฐานระหว่างเอง
- (5) แบบอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนด

นิติกรรมที่ทำไม่ถูกต้องแบบจะมีผลอย่างไร

ผลของนิติกรรมที่ทำไม่ถูกต้องตามแบบทำให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ คือ เสียเปล่า แต่บางกรณีแม้นิติกรรมนี้จะทำไม่ถูกต้องแบบ แต่ก็อาจจะสมบูรณ์เข้านิติกรรมแบบอื่นๆ ได้ เช่น ตาม

มาตรา 1658 ที่พิณัยกรรมฝ่ายการเมืองซึ่งอาจสมบูรณ์ เช่น นิติกรรมได้โดยเข้าแบบของพิณัยกรรมอย่างอื่น

7.2.2 ประเภทของนิติกรรม

นิติกรรมแบ่งได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง

นิติกรรมแบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาในด้านใด ในที่นี้อาจแบ่งได้ 5 ประเภท

- (1) นิติกรรมฝ่ายเดียวกับนิติกรรมหลายฝ่าย
- (2) นิติกรรมมีผลเมื่อผู้ทำยังมีชีวิตอยู่กับนิติกรรมมีผลเมื่อผู้ทำตายแล้ว
- (3) นิติกรรมมีค่าต่างตอบแทนกับนิติกรรมไม่มีค่าต่างตอบแทน
- (4) นิติกรรมมีเงื่อนไขกับนิติกรรมไม่มีเงื่อนไข
- (5) นิติกรรมที่จะต้องทำตามแบบจึงจะสมบูรณ์กับนิติกรรมซึ่งสมบูรณ์โดยเพียงการแสดงเจตนา

7.3 การแสดงเจตนา

1. การแสดงเจตนาต่อบุคคลเฉพาะหน้าสมบูรณ์เมื่อคู่กรณีได้เข้าใจกัน
2. การแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางย่อมสมบูรณ์เป็นการแสดงเจตนาเมื่อได้ส่งไปแต่จะมีผลก็ต่อเมื่อเวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง
3. เมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้วถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตายหรือตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถก็ตามการแสดงเจตนานั้นก็ยังคงสมบูรณ์
4. ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อได้รับซึ่งการแสดงเจตนา นั้นเป็นผู้เยาว์ก็ดี เป็นผู้ที่ไม่สามารถได้ส่งเป็นคนที่ไร้ความสามารถก็ดี การแสดงเจตนา นั้นท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คู่กรณีนั้น แต่ข้อความนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ หากปรากฏว่าผู้แทนโดยชอบธรรมได้รู้ด้วยแล้ว
5. ในการตีความการแสดงเจตนา นั้นท่านให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร

7.3.1 การแสดงเจตนาต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าและต่อ บุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง

**การแสดงเจตนาต่อบุคคลเฉพาะหน้าสมบูรณ์เป็นการแสดง
เจตนาเมื่อใด**

สมบูรณ์เป็นการแสดงเจตนาเมื่อคู่กรณีเข้าใจกัน และต่าง
ฝ่ายต่างได้รู้เจตนาซึ่งกันและกัน

**การแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง สมบูรณ์
เป็นการแสดงเจตนา และมีผลเมื่อใด**

ตามนัยแห่งมาตรา 130 (วรรค 2) การแสดงเจตนาต่อบุคคล
ที่อยู่ห่างโดยระยะทางย่อมสมบูรณ์เป็นการแสดงเจตนาเมื่อได้ส่ง
ไป และมีผลก็ต่อเมื่อเวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตามนัยมาตรา
130 (วรรคแรก) การไปถึงนั้นไม่จำเป็นที่คู่กรณีจะต้องได้รู้

7.3.2 การแสดงเจตนาต่อผู้เยาว์และคนไร้ความสามารถ

**อธิบายหลักเกณฑ์การแสดงเจตนาต่อผู้เยาว์ และ
คนไร้ความสามารถ**

การแสดงเจตนาต่อผู้เยาว์และคนไร้ความสามารถกฎหมาย
บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 131 คือจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคล
ดังกล่าวไม่ได้ เว้นแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมของบุคคลนั้นๆ จะได้รู้
การแสดงเจตนาจึงจะมีผล แต่อย่างไรก็ดีตามมาตรา 28 ซึ่งเป็น
กรณีที่ผู้เยาว์อาจมีฐานะเสมอตั้งบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ ดังนั้นไม่
ต้องคำนึงถึงผู้แทนโดยชอบธรรมแต่อย่างไร

7.3.3 การตีความการแสดงเจตนา

อธิบายการตีความการแสดงเจตนา

หลักการตีความการแสดงเจตนา บัญญัติไว้ในมาตรา 132 ว่า
ให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยสำนวนความตัวอักษรแต่
เมื่อกฎหมายใช้คำว่าตีความ ดังนั้นจะใช้การตีความการแสดง
เจตนาเมื่อกรณีเป็นที่สงสัยและการตีความต้องคำนึงถึงหลักตาม
มาตรา 10 11 12 13 และ 14 ประกอบด้วย

7.4 หลักการขัดขวางเจตนา

1. วัตถุประสงค์คือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมมุ่งประสงค์
2. การอันเป็นพันวิสัยคือเรื่องที่ไม่เป็นวิสัยที่จะทำได้
3. การขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ถือหลักกว่าเป็นสิ่งที่กระทบถึงประโยชน์ของบุคคลทั่วไปแล้ว ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และในเรื่องศีลธรรมอันดีนั้น เป็นเรื่องศีลธรรมของสังคม
4. กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มีหลักพิจารณาว่าเป็นบท บัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะบังคับให้กระทำโดยไม่อาจเลือกกระทำได้ และเป็นกฎหมายที่กระทบหรือเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของประชาชนทั่วไป มิใช่เฉพาะแต่คู่กรณีรวมทั้งกระทบต่อศีลธรรมของสังคมด้วย

7.4.1 วัตถุประสงค์ที่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย วัตถุประสงค์คืออะไร

วัตถุประสงค์ คือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมปรารถนามุ่งประสงค์ไว้ว่าจะให้เกิดมีขึ้นเป็นอย่างไร โดยอาศัยนิติกรรมนั้นเป็นประโยชน์เกิดผลสุดท้ายที่นิติกรรมนั้นจะพึงอำนวยให้ วัตถุประสงค์มีได้แต่ในการทำนิติกรรมเท่านั้น วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมต่างกับวัตถุประสงค์แห่งหนี้มีได้เพียง 3 ประการ คือ การกระทำ งดเว้นการกระทำ และการส่งมอบทรัพย์สิน

วัตถุประสงค์ที่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย คืออย่างไร และถ้ากระทำแล้วจะมีผลในกฎหมายอย่างไร

วัตถุประสงค์ที่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย คือการที่บุคคลใดมีเจตนาทำนิติกรรมเพื่อประโยชน์ที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกระทำการที่กฎหมายบัญญัติห้ามได้ เช่น สัญญาซื้อขายปืนเถื่อน สัญญาจ้างให้ไปวางเพลิง ปืนเถื่อนเป็นสิ่งที่มิไว้ในครอบครองเป็นการผิดกฎหมาย การวางเพลิงเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรืออาจเป็นกรณีซึ่งปฏิบัติการอันชอบด้วยกฎหมายแล้วแต่มีวัตถุประสงค์เพิ่มเติมในทางผิดกฎหมาย เช่น ซ้อมผิดไปเพื่อใช้ฆ่าคน ซ้อมไปเพื่อใส่ด้นกัญชา

ผลในกฎหมายคือ การที่มีวัตถุประสงค์ เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายตกเป็นโมฆะคือเสียเปล่าไม่มีผลบังคับ

7.4.2 วัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัย

วัตถุประสงค์ที่เป็นการพ้นวิสัยคืออะไร มีผลในกฎหมายอย่างไร

คือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมมุ่งประสงค์ไว้ว่าจะให้เกิดขึ้นนั้น เป็นเรื่อง ที่ไม่เป็นวิสัยที่จะทำได้ อาจเป็นกรณีคนทั่วไปทำไม่ได้ เช่น เสกคนให้เป็นเทวดา ล่องหนหายตัว เป็นต้น หรืออีกนัยหนึ่งอาจผู้ถูกว่าเป็นเรื่องพ้นวิสัยที่เดียวแต่อาจเป็นกรณีอันเป็นวิสัยโดยปกติ แต่เกิดเป็นพ้นวิสัยเสียแล้วก็ได้

ผลในทางกฎหมายคือ การที่มีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัยตกเป็นโมฆะคือเสียเปล่าไม่มีผลบังคับ

7.4.3 วัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี

วัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คืออะไร

คือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมมุ่งประสงค์ไว้ขัดกับสิ่งที่กระทบถึงประโยชน์บุคคลทั่วไปหรือประชาชน หรือกระทบถึงศีลธรรมในสังคม

กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน คืออะไร

คือกฎหมายซึ่งมีลักษณะบังคับให้กระทำโดยมิอาจเลือกกระทำได้และเป็นกฎหมายซึ่งกระทบหรือ เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของประชาชนทั่วไปมิใช่เฉพาะแต่คู่กรณี รวมทั้งกระทบต่อศีลธรรมอันดีของสังคม

วัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนับเป็นเรื่องซึ่งเกิดจากการแสดง

เจตนาของการทำนิติกรรมดังนั้นก็เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนา ส่วนกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น เป็นเรื่องที่มีบทบัญญัติในกฎหมายแน่นอนตายตัว แต่หลักเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าการใดๆเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น ใช้ในหลักการพิจารณาเช่นเดียวกัน

หน่วยที่ 8 การควบคุมการแสดงเจตนา

1. กฎหมายรับรองหลักในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของบุคคลสำคัญ เมื่อบุคคลได้แสดงเจตนาออกมาแล้ว ก็ต้องผูกพันตามนั้น แม้ในใจของผู้แสดงเจตนาจะไม่ต้องผูกพันก็ตาม

2. การแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมจะต้องเกิดจากเจตนาที่แท้จริง หากการแสดงเจตนาที่นั้นวิปริตอาจเนื่องจากถูกข่มขู่หรือถูกกลั่นแกล้งหรือสำคัญผิดก็ตาม ซึ่งทำให้การแสดงเจตนาที่นั้นไม่ตรงกับเจตนาภายในอันแท้จริง หรืออาจจะเรียกว่า เป็นการแสดงเจตนาโดยไม่สมัครใจ กฎหมายจึงต้องเข้ามาควบคุมเพื่อความเป็นธรรม

8.1 การแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริง

1. เจตนาซ่อนเร้นคือ ความตั้งใจที่จะไม่ผูกพันตามเจตนาที่ตนได้แสดงออกไป ผลของการแสดงเจตนาซ่อนเร้นคือ ต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมา เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนเร้นอยู่ในใจของผู้แสดงเจตนาที่นั้น

2. เจตนาลวง คือ บุคคลสองฝ่ายสมคบหรือหลอกบุคคลบุคคลอื่นว่ามีนิติกรรมซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ทำขึ้นจริง แต่ที่จริงแล้วไม่มี ผลของการแสดงเจตนาลวงเป็นโมฆะ แต่ห้ามยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต และต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงที่นั้น

3. นิติกรรมอำพราง คือ การแสดงเจตนาลวงอย่างหนึ่งซึ่งมีการทำนิติกรรมขึ้น 2 นิติกรรม โดยมีนิติกรรมซึ่งคู่กรณีมิได้มุ่งผูกพันกันจริง อำพราง คือ ปกปิดนิติกรรมอีกอันหนึ่งซึ่งคู่กรณี

ต้องการจะผูกพันให้มีผลทางกฎหมายอย่างแท้จริง ผลของการทำนิติกรรมอำพรางคือ ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับนิติกรรมที่ถูกรำพรางมาใช้บังคับ

8.1.1 การแสดงเจตนาซ่อนเร้น

ก มีนาฬิกาข้อมืออยู่เรือนหนึ่ง ข ออกปากขอยืมหลายหนในที่สุด ก โกรธจึงถอดนาฬิกาให้แล้วพูดว่า “ราคาจริงเอาอยากได้เอาไปใส่ให้พอใจเลยไป” เช่นนี้ความผูกพันระหว่าง ก และ ข จะมีผลอย่างไรในกฎหมาย

ตามนัยแห่งมาตรา 154 สัญญาข้อมือระหว่าง ก และ ข นั้น สมบูรณ์มีผลผูกพันกันตามกฎหมาย ก จะอ้างเจตนาซ่อนเร้นของตนที่ประสงค์ให้นาฬิกา ข ยืมด้วยความโกรธมาเป็นข้ออ้างไม่ได้ เพราะ ข ไม่สามารถจะรู้ถึงเจตนาซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในใจของ ก ได้ แต่ถ้ากรณีฟังได้ว่า ข เองก็รู้อยู่ว่าที่ ก ทำไปนั้นเป็นการประสงค์ตน ก ไม่มีเจตนาจะให้ยืม เช่นนี้ เมื่อต่างฝ่ายต่างรู้ถึงเจตนาที่แท้จริง ทั้งสองฝ่ายก็ไม่มีผลผูกพันตามสัญญาข้อมือ สัญญาข้อมือจึงเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้

8.1.2 เจตนาลวง

เจตนาลวงคืออะไร มีผลในกฎหมายอย่างไร

(1) คือต้องมีบุคคล 2 ฝ่ายสมรู้กันหรือสมคบกันหลอกคนอื่นว่ามีนิติกรรมซึ่งคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายได้ทำขึ้นแต่ที่จริงแล้วไม่มีตามนัยแห่งมาตรา 155

(2) ผลของการแสดงเจตนาลวงนั้นตามนัยมาตรา 155 กฎหมายบัญญัติให้เป็นโมฆะคือเสียเปล่าไม่มีผลในกฎหมาย เพราะการแสดงเจตนาลวงนั้นถือว่าไม่มีอะไรที่จะผูกพันกันเลย แต่สมคบทำให้คนอื่นเข้าใจผิดว่ามีความผูกพันกัน ดังนั้นระหว่างคู่กรณีจึงไม่มีอะไรผูกพันกัน แต่ถ้าการแสดงเจตนาลวงนั้นมีผลทำให้บุคคลภายนอกผู้ซึ่งต้องทำการโดยสุจริต และต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้น แล้วยกความเป็นโมฆะในข้อนี้มาใช้ ยับบุคคลภายนอกไม่ได้

8.1.3 นิติกรรมอำพราง

ข มีรถจักรยาน 2 คัน คันหนึ่งใหม่ อีกคันหนึ่งเก่า จักรยานคันเก่า ข ได้ให้แก่ ก เพื่อนของตนขอยืมใช้ชั่วคราว แต่ ก และ ข ก็ได้บอกแก่คนทั่วไปว่า ข ได้ขายจักรยานคันเก่าให้ ก แล้วเพราะไม่ต้องการให้เพื่อนคนอื่นๆ มาขอยืมใช้อีกต่อมามีคนมาติดต่อขอซื้อจักรยานคันเก่า ข จึงคิดจะขายจักรยานคันเก่าเสียเพราะยังได้เงินใช้บ้างดีกว่าให้ ก ยืมใช้เปล่าๆ ข จึงทวงรถจักรยานจาก ก ก ไม่ยอมให้โดยอ้างว่าได้บอกคนอื่นๆ ไปแล้วว่าได้ซื้อจักรยานมาแล้ว แล้วจะมาทวงคืนได้อย่างไร เช่นนี้ความผูกพันระหว่าง ก และ ข ในกฎหมายจะมีผลอย่างไร

ทั้ง ก และ ข ได้ทำนิติกรรมอำพรางขึ้นคือได้ทำนิติกรรมสัญญาขึ้น และสัญญาซื้อขายนั้นทำขึ้นเพื่อปิดบังอำพรางสัญญา ยืมซึ่งทั้ง ก และ ข ต้องปิดบังอำพรางไว้

ตามนัยแห่งมาตรา 155 วรรคสอง ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องนิติกรรมที่ถูกอำพรางไว้มาใช้บังคับ ในที่นี้ นิติกรรมที่ถูกอำพรางไว้คือสัญญา ยืมในเมื่อแต่แรก ก และ ข ต้องการผูกพันกันตามสัญญา ยืมแล้ว ก จะไม่ยอมคืนจักรยานไม่ได้ เพราะสัญญาซื้อขายซึ่งทำไว้หลอกชาวบ้านนั้นตกเป็นโมฆะ

8.2 การแสดงเจตนาโดยปริศ

1. การแสดงเจตนาถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นโมฆะแต่ถ้าความ สำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนาไซ้รู้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้ประโยชน์แก่ตนไม่ได้

2. การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นเป็นโมฆะ

3. การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉลก็ดี เพราะข่มขู่ก็ดี เป็นโมฆะ แต่ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกลฉ้อฉลของบุคคลภายนอก การจะเป็นโมฆะต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรจะรู้กลฉ้อฉลนั้น การบอกล้างการแสดงเจตนาซึ่งได้ทำขึ้นเพราะกลฉ้อฉลนั้นห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

4. การอันจะเป็นโมฆียกรรมเพราะกลฉ้อฉลนั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลนั้น การอันนั้นก็คงมิได้ทำขึ้น

5. กลฉ้อฉลเพื่อเหตุคือ เพียงได้จงใจให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งยอมรับเอาซึ่งข้อกำหนดอันหนักยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับโดยปกติ กลฉ้อฉลเพื่อเหตุนั้นจะบอกล้างเสียทีเดียวไม่ได้ คู่กรณีนั้นได้แต่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน

6. การข่มขู่ที่จะทำให้การใดตกเป็นโมฆียะนั้นจะต้องถึงขนาดที่จะจงใจผู้ถูกข่มขู่ให้มีผลต้องกลัวจะเกิดความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตนหรือแก่ทรัพย์สินของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึง และอย่างน้อยร้ายแรงเท่ากับที่จะพึงกลัวต่อการอันเขากระไรชอกนั้น

7. การขู่ว่าจะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปกตินิยมก็ดี เพียงแต่ความกลัวเพราะนับถือยำเกรงก็ดี ไม่ถือเป็นการข่มขู่

8. ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉลก็ดี ข่มขู่ก็ดี ท่านให้พอเคราะห์ถึง เพศ อายุ จานะ อนามัย และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอดจนถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวงอันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย

8.2.1 การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด

อธิบายความสำคัญในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ

ในเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินที่เป็นสาระสำคัญ ทำให้นิติกรรมซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนา นั้นเป็นโมฆียะไม่ได้หมายความว่าแต่เพียงลักษณะรูปร่าง เนื้อตัวแต่อย่างเดียว แต่หมายความว่าถึงคุณลักษณะทั้งหลายทั้งปวงมีผลกระทบกระเทือนถึงความเชื่อถึงคุณค่าแห่งบุคคลหรือทรัพย์สินนั้น อันนับได้ว่าเป็นคุณสมบัติซึ่งเป็นสาระสำคัญ ต้องเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้บุคคลหรือทรัพย์สินต่างลักษณะต่างชนิดต่างประเภทไปจากความเข้าใจของผู้ทำนิติกรรม ซึ่งที่กล่าวมาแล้วเป็นเพียงหลักในการพิจารณาเท่านั้นจะวางเป็นกฎหมายตายตัวนั้นไม่ได้ ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปตามเจตนาแห่งคู่กรณีเป็นเรื่องๆ ไป

อธิบายข้อแตกต่างระหว่างความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ

ข้อแตกต่างระหว่างสาระสำคัญแห่งนิติกรรมกับคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญ คือ

สาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นเรื่องที่มีกำหนดอยู่ในเรื่องนิติกรรม เป็นส่วนที่ต้องอยู่ตามสภาพของนิติกรรม คือประเภทของนิติกรรมบุคคลที่ทำนิติกรรม และทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งนิติกรรม ซึ่งทั้ง 3 สิ่งนี้ต้องมีอยู่ในนิติกรรมอยู่แล้ว แต่ในเรื่องคุณสมบัตินั้นตั้งได้กล่าวแล้วในนิติกรรมบางประเภท คุณสมบัติไม่ใช่สาระสำคัญของนิติกรรมแต่อย่างใดเลย คุณสมบัติเป็นเรื่องของเจตนาของแต่ละบุคคลซึ่งมักคิดตามแต่คนจะต้องการคุณสมบัติอย่างไรจึงถือเป็นสาระสำคัญ

ผลของความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้นคือ เป็นโมฆะ แต่ในเรื่องสำคัญผิดในคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญนั้นมีผลทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ

8.2.2 การแสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล

กลฉ้อฉลเพื่อเหตุคืออะไร และมีผลเป็นอย่างไร

กลฉ้อฉลเพื่อเหตุตามนัยแห่งมาตรา 161 นั้น ไม่ทำให้การแสดงเจตนาเป็น โมฆียะ เพราะเป็นกลฉ้อฉลที่ไม่ถึงขนาด เป็นเพียงแต่ทำให้ผู้แสดงเจตนา เพราะกลฉ้อฉลเพื่อเหตุนั้นต้องยอมรับเอาซึ่งข้อกำหนดอันหนักยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับเท่านั้น กฎหมายให้ผู้ที่ต้องยอมรับข้อกำหนดซึ่งหนักกว่าปกตินั้นได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำให้กระทำกลฉ้อฉลนั้น

8.2.3 การแสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่

จงอธิบายถึงผลของการแสดงเจตนาเพราะถูกข่มขู่

ผลของการข่มขู่ถึงขนาดเป็นการข่มขู่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ แต่อย่างไรก็ตามในหลักการวินิจฉัยคดี (มาตรา 167) ในเรื่องข่มขู่ จะต้องพิจารณาถึง เพศ อายุ ฐานะ อนามัย และนิสัยใจคอของเจ้าทุกข์ตลอดถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวงอันอาจเป็นน้ำหนักแห่งการนั้นด้วย ซึ่งกล่าวง่าย ๆ ว่าในการวินิจฉัยคดี

เกี่ยวกับการข่มขู่ ศาลใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวในการพิจารณา เพราะการแสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่นี้จะใช้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลธรรมดาเป็นมาตรฐานแน่นอนไม่ได้

แม้การข่มขู่จะเกิดจากบุคคลภายนอกก็ทำให้การแสดงเจตนา นั้นเป็นโมฆียะ ตามนัยมาตรา

หน่วยที่ 9 โฆษะกรรมและโมฆียะกรรม

1. นิติกรรมที่เป็นโฆษะ คือ นิติกรรมที่ไม่มีผลในทางกฎหมายเลย ทั้งไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้ และผู้มีส่วนได้เสียคนใดจะยกความเสียเปล่าแห่งโฆษะกรรมขึ้นกล่าวอ้างก็ได้

2. นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ คือ นิติกรรมที่สมบูรณ์แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่อาจถูกบอกล้าง หรือ อาจให้สัตยาบันได้

3. ผู้มีสิทธิบอกล้างและให้สัตยาบันโมฆียะกรรม คือ ผู้ทำนิติกรรมนั่นเอง และผู้ที่คุ้มครองดูแลผู้หย่อนความสามารถ

9.1 โฆษะกรรม

1. นิติกรรมที่เป็นโฆษะจะไม่มีผลใช้บังคับตามกฎหมายได้เลย

2. ผลแห่งโฆษะกรรมนั้นกฎหมายได้บัญญัติให้เสียเปล่าไปทั้งหมด หรืออาจมีผลบ้างในบางส่วนหรือบางกรณีตามกฎหมายกำหนดไว้

3. การเรียกทรัพย์สินอันเนื่องจากนิติกรรมที่ตกเป็นโฆษะนั้นกฎหมายให้เป็นไปตามหลักเรื่องลาภมิควรได้

9.1.1 ความหมายของโฆษะกรรม และนิติกรรมที่เป็นโฆษะ สาเหตุใดบ้างที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโฆษะ ยกตัวอย่าง?

สาเหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ เช่น

(1) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของนิติกรรมเป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้งโดยกฎหมาย

(2) เหตุเนื่องจากนิติกรรมไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

(3) เหตุอันเนื่องจากเงื่อนไขของนิติกรรมไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาลวง

(5) นิติกรรมที่เกิดจากการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม

9.1.2 ผลของโมฆะกรรม

ผลของโมฆะกรรมมีอย่างไรบ้าง ?

ผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะคือ นิติกรรมนั้นเสียเปล่าไม้อาจให้สัตยาบันได้ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมอ้างโมฆะกรรมได้

9.1.3 โมฆะกรรมนั้นอาจแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกได้ จากที่ไม่สมบูรณ์

โมฆะกรรมนั้นสามารถแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้ในกรณีใดบ้าง ?

โดยหลักแล้วนิติกรรมที่ทำขึ้นเพื่อเป็นโมฆะทั้งหมด แต่ถ้านิติกรรมนั้นสามารถแยกได้เป็นส่วนโดยเป็นอิสระจากกันได้ และโดยพฤติการณ์พึงสันนิษฐานได้ว่าคู่กรณีเจตนาที่จะแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์

9.1.4 โมฆะกรรมนั้นอาจสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่น

กรณีใดบ้างที่โมฆะกรรมนั้นอาจสมบูรณ์โดยฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่น ?

จากการพิจารณาว่านิติกรรมใดเป็นโมฆะ แต่อาจสมบูรณ์ในฐานเป็นนิติกรรมอย่างอื่นนั้น ประการแรก ต้องมิใช่เป็นโมฆะ

เนื่องจากการแสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้นเสื่อมเสีย ประการที่สอง นิติกรรมที่เข้าข้อสันนิษฐานมักเป็นเรื่องที่โมฆะกรรมนั้นเกี่ยวกับ เรื่องแบบ เมื่อไม่สมบูรณ์ตามแบบนิติกรรมอย่างหนึ่ง ก็อาจดูว่า เจตนาเป็นนิติกรรมอีกแบบได้ และนิติกรรมอย่างหลังนี้ต้อง สมบูรณ์ตามแบบหรือข้อกำหนดในกฎหมายด้วย

9.1.5 การเรียกทรัพย์สินอันเนื่องจากนิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ การฟ้องเรียกทรัพย์สินเนื่องจากนิติกรรมตกเป็นโมฆะนั้น ต้องฟ้องภายในกำหนดเวลาเท่าใด ?

ต้องฟ้องเรียกทรัพย์สินใน 1 ปี นับแต่รู้ถึงสิทธิเรียกคืน คือ รู้ ถึงความเป็นโมฆะนั้น แต่ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันทำนิติกรรมที่ เป็นโมฆะ

9.2 โมฆียกรรม : ลักษณะทั่วไป

1. นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์อยู่ แต่อยู่ภาย ใต้เงื่อนไขว่าหากนิติกรรมนั้นถูกบอกล้างก็มีผลเป็นโมฆะมาแต่เริ่ม แรก หากไม่มีการบอกล้าง หรือมีการให้สัตยาบัน นิติกรรมนั้นจะ สมบูรณ์ตลอดไป

2. การบอกล้างหรือให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรม ย่อมกระทำ ได้โดยการแสดงเจตนาแก่คู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลที่มีตัว กำหนดได้แน่นอน

3. การให้สัตยาบันแก่โมฆียกรรมนั้น จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้ กระทำภายหลังจากที่มูลเหตุให้เป็นโมฆียกรรมนั้นหมดสิ้นไปแล้ว

9.2.1 ความหมายของโมฆียกรรมและนิติกรรมที่ตกเป็น โมฆียะ

สาเหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะมีอะไรบ้าง ?

สาเหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะมี 2 สาเหตุใหญ่ๆ คือ

(1) เนื่องจากไม่เป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องความ สามารถ เช่น ผู้เยาว์ทำนิติกรรมไม่ได้รับความยินยอมจาก ผู้แทนโดยชอบธรรม และไม่เข้าข้อยกเว้นที่กฎหมายอนุญาต หรือ ผู้ไร้ความสามารถทำนิติกรรม เป็นต้น

(2) เนื่องจากการแสดงเจตนาโดยวิปริต เช่น การแสดง เจตนา เพราะถูกข่มขู่ หรือถูกกลฉ้อฉล เป็นต้น

9.2.2 วิธีการบอกกล่าวโมฆียะกรรม

การบอกกล่าวโมฆียกรรมทำได้อย่างไร?

การบอกกล่าวโมฆียกรรมต้องกระทำโดยการแสดงเจตนาต่อบุคคลที่เข้าทำนิติกรรมอีกฝ่ายหนึ่ง การบอกกล่าวโมฆียกรรมไม่มีแบบ จึงอาจทำได้โดยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้

9.2.3 การให้สัตยาบัน

การให้สัตยาบันโมฆียกรรมมีวิธีการอย่างไร ?

การให้สัตยาบันต้องทำต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆียะ และจะแสดงเจตนาให้สัตยาบันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้

9.3 บุคคลผู้มีสิทธิบอกกล่าว และให้สัตยาบันโมฆียะกรรม

1. ผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียกรรมได้แก่ ตัวผู้ทำนิติกรรมเอง และผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแลผู้ที่หย่อนความสามารถ รวมตลอดถึงทายาทของผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะนั้นด้วย

2. ผลของการบอกกล่าวโมฆียะกรรม คือ นิติกรรมตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก คู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม ทั้งนี้ย่อมไม่อาจถูกยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน

3. ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม คือ บุคคลประเภทเดียวกับผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียกรรมได้

4. ผลของการให้สัตยาบันคือ นิติกรรมที่เป็นโมฆียะย่อมมีผลสมบูรณ์ใช้ได้ตลอดไปและไม่อาจบอกกล่าวได้อีก

9.3.1 บุคคลผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม

บุคคลใดบ้างที่มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม?

บุคคลผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียกรรมได้แก่

(1) ผู้หย่อนความสามารถซึ่งทำนิติกรรม เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ ซึ่งได้หายจากการเป็นผู้หย่อนความสามารถแล้ว

(2) ผู้ดูแลผู้หย่อนความสามารถ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล

(3) ผู้แสดงเจตนาโดยวิปริต

(4) ทายาทของผู้หย่อนความสามารถหรือผู้แสดงเจตนาโดยวิปริต

9.3.2 ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม

ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรม มีอย่างไรบ้าง ?

เมื่อมีการบอกล้างโมฆียะกรรมแล้ว นิติกรรมย่อมตกเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก และคู่กรณีจะต้องกลับคืนฐานะเดิม

9.3.3 บุคคลผู้มีสิทธิให้สัตยาบันโมฆียะกรรม

บุคคลใดที่มีสิทธิในการให้สัตยาบันนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ ?

ผู้ที่สามารถให้สัตยาบันโมฆียะกรรมได้ ได้แก่ บุคคลที่บัญญัติไว้ใน ปพพ. มาตรา 177

9.3.4 ผลของการให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม

โมฆียะกรรมที่ได้ให้สัตยาบันแล้ว มีผลอย่างไร ?

โมฆียะกรรมเมื่อให้สัตยาบันแล้ว นิติกรรมย่อมสมบูรณ์มาแต่ต้น แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอก

หน่วยที่ 10 เงื่อนไขและเงื่อนไขเวลา

1. เงื่อนไขคือข้อความใดอันบังคับไว้ให้นิติกรรมเป็นผล หรือสิ้นผลต่อเมื่อมีเหตุการณ์อันใดอันไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ในอนาคต

2. เงื่อนไขมี 2 ประเภทคือ เงื่อนไขบังคับก่อน และเงื่อนไขบังคับหลัง

3. เงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์ เป็นการต้องห้ามโดยกฎหมายมี 4 ประการคือ เงื่อนไขมิชอบด้วยกฎหมาย เงื่อนไขพ้นวิสัย เงื่อนไขบังคับก่อนสำเร็จสุดแต่ใจของลูกหนี้ และเงื่อนไขที่สำเร็จแล้วหรือไม่อาจสำเร็จได้ในเวลาทำนิติกรรม

4. ผลในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ คู่กรณีมีสิทธิในความหวังคือ หน้าที่ต้องงดเว้นไม่ทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ จำหน่าย รับมรดก หรือจัดการทรัพย์สินและหน้าที่ต้องทำการโดยสุจริต

5. เงื่อนไขเวลาคือข้อกำหนดอันบังคับไว้มิให้ทวงถามให้ปฏิบัติการตามผลแห่งนิติกรรมหรือให้นิติกรรมสิ้นไปจนกระทั่งถึงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต หรือมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งขึ้นในอนาคตและแน่นอนเกิดขึ้น

6. เงื่อนไขเวลามี 2 ประเภทคือ เงื่อนไขเริ่มต้นและเงื่อนไขสิ้นสุด

7. ลูกหนี้ต้องห้ามมิให้ถือประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลา เมื่อถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือลูกหนี้มิให้ประกันในเมื่อจำต้องให้ หรือลูกหนี้นำทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาให้เป็นประกันโดยเจ้าของทรัพย์สินนั้นมิได้ยินยอมด้วย หรือเมื่อลูกหนี้ได้ทำลายหรือทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้

8. ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างเงื่อนไขกับเงื่อนไขเวลา คือ เงื่อนไขเป็นข้อกำหนดซึ่งเป็นเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งในอนาคตและไม่

แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ ส่วนเงื่อนไขนั้นเป็นข้อกำหนดซึ่งอาศัยความแน่นอน

10.1 เงื่อนไข

1. ลักษณะของเงื่อนไข คือ เป็นข้อกำหนดซึ่งบุคคลแสดงเจตนา กันไว้ ซึ่งข้อกำหนดนั้น กำหนดตามเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ และบังคับไว้ให้นิติกรรมนั้นเป็นผล

2. เงื่อนไขบังคับก่อนได้แก่ เงื่อนไขซึ่งทำให้นิติกรรมนั้นเป็นผลเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

3. เงื่อนไขบังคับหลังได้แก่ เงื่อนไขซึ่งทำให้นิติกรรมนั้นสิ้นผลเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว

4. เงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์มี 4 ประเภท คือ เงื่อนไขมิชอบด้วยกฎหมาย เงื่อนไขเป็นพันธวิสัย เงื่อนไขบังคับก่อนสำเร็จสุดแต่ใจของลูกหนี้ และเงื่อนไขที่สำเร็จแล้วหรือไม่อาจสำเร็จได้ในเวลาทำนิติกรรม

5. ผลในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ สิทธิและหน้าที่ของคู่กรณี มีดังนี้คือ

(1) งดเว้นกระทำการอันเป็นสิ่งที่เสื่อมเสียประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่งที่พึงได้รับเงื่อนไขสำเร็จลง

(2) คู่กรณีย่อมจะจำหน่าย รับมรดก จัดการป้องกันรักษา หรือทำประกันไว้ก็ได้ตามสิทธิและหน้าที่ที่ตนมี

(3) ห้ามคู่กรณีเข้าปองปิดขัดขวางมิให้เงื่อนไขสำเร็จ หรือ ขวนขวาย จัดทำให้เงื่อนไขสำเร็จโดยทุจริต

(4) กรณีตามมาตรา 187 วรรค 3 เมื่อคู่กรณีไม่รู้ว่าเงื่อนไขได้สำเร็จแล้วหรือไม่

6. คู่กรณีอาจแสดงเจตนาให้ความสำเร็จแห่งเงื่อนไข มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนเงื่อนไขสำเร็จก็ได้

10.1.1 ลักษณะของเงื่อนไข

อธิบายลักษณะของเงื่อนไข ?

เงื่อนไขมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ตามบทบัญญัติมาตรา 182 คือ

(1) เป็นข้อกำหนดซึ่งบุคคลแสดงเจตนาทำไว้ คือคู่กรณีต่างฝ่ายต่างได้แสดงเจตนาทำไว้ต่อกันในนิติกรรม

(2) เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นผลหรือความสิ้นผลของนิติกรรม หากเป็นข้อกำหนดว่าให้นิติกรรมมีผลต่อเมื่อเงื่อนไขได้สำเร็จลง เรียกว่าเงื่อนไขบังคับก่อน หากเป็นข้อกำหนดให้นิติกรรมสิ้นผลต่อเมื่อเงื่อนไขได้สำเร็จลงเรียกว่าเงื่อนไขบังคับหลัง

(3) เป็นข้อกำหนดตามเหตุการณ์ในอนาคต

(4) ต้องเป็นเหตุการณ์ไม่แน่นอน เพราะถ้าเหตุการณ์ในอนาคตที่แน่นอนแล้วก็จะไม่เป็นเงื่อนไข แต่กลายเป็นเงื่อนไขเวลาไป

10.1.2 ประเภทของเงื่อนไข

เงื่อนไขมีกี่ประเภท อะไรบ้าง ?

ในเรื่องประเภทของเงื่อนไขนั้น ตามมาตรา 183 เราอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ เงื่อนไขบังคับก่อนและเงื่อนไขบังคับหลัง เงื่อนไขบังคับก่อนได้แก่ ข้อกำหนดซึ่งทำให้นิติกรรมมีผลเมื่อข้อกำหนดนั้นสำเร็จแล้ว นั่นคือในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นนิติกรรมยังไม่เกิดผล จะเกิดผลต่อเมื่อข้อกำหนดที่แสดงไว้ที่สำเร็จสิ้นลงเสียก่อน ส่วนเงื่อนไขบังคับหลังนั้น ได้แก่ ข้อกำหนดซึ่งทำให้นิติกรรมสิ้นผล เมื่อข้อกำหนดนั้นสำเร็จแล้ว นั่นคือในขณะที่นั้นนิติกรรมมีผลอยู่แล้ว และจะสิ้นผลลงต่อเมื่อข้อกำหนดนั้นได้สำเร็จสิ้นลง

10.1.3 เงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์

อธิบายเงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์ ?

นิติกรรมซึ่งมีเงื่อนไขที่ไม่สมบูรณ์นั้น กฎหมายบัญญัติไว้เป็น 4 กรณีคือ

(1) เงื่อนไขมิชอบด้วยกฎหมาย มาตรา 188 นิติกรรมใดที่มีเงื่อนไขอันไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นิติกรรมนั้นโมฆะ

(2) เจื่อนไซเป็นพันวิสัย มาตรา 189 นิติกรรมที่มีเจื่อนไซบังคับก่อนและเจื่อนไซนั้นเป็นพันวิสัยนิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ หากนิติกรรมที่มีเจื่อนไซบังคับหลังและเจื่อนไซนั้นเป็นพันวิสัย นิติกรรมนั้นสมบูรณ์ปราศจากเจื่อนไซ

(3) เจื่อนไซบังคับก่อนสำเร็จสุดแต่ใจลูกหนี้ นิติกรรมประเภทนี้ต้องเป็นนิติกรรมที่มีเจออนไซบังคับก่อนและเป็นเจออนไซอันจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จนั้นสุดแล้วแต่ใจของลูกหนี้เท่านั้น นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ

(4) เจออนไซที่สำเร็จแล้วหรือไม่สำเร็จได้ในเวลาทำนิติกรรมเจออนไซสำเร็จแล้วแต่ในเวลาทำนิติกรรมนั้นคือในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นข้อกำหนดที่คู่กรณีวางไว้เป็นเจออนไซได้สำเร็จลงแล้วก็แสดงว่าเจออนไซได้เป็นไปตามที่คู่กรณีต้องการนิติกรรมนั้นจึงมีผลสมบูรณ์เสมือนนิติกรรมนั้นปราศจากเจออนไซ ในกรณีที่เป็นการเจออนไซบังคับก่อนหากเป็นกรณีเจออนไซบังคับหลังก็ถือเสมือนว่าไม่มีนิติกรรมเลยที่เดียว กรณีเจออนไซไม่อาจสำเร็จลงในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น เป็นเจออนไซแน่นอนว่าเจออนไซไม่อาจสำเร็จลงได้ ถ้าหากเป็นเจออนไซบังคับก่อนนิติกรรมเป็นโมฆะ ถ้าเป็นเจออนไซบังคับหลังนิติกรรมนั้นสมบูรณ์เหมือนหนึ่งปราศจากเจออนไซ

10.1.4 ผลแห่งเจออนไซ

ผลระหว่างเจออนไซยังไม่สำเร็จ คู่กรณีมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไร ?

ผลในระหว่างที่เจออนไซยังไม่สำเร็จ คู่กรณีมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันคือมีสิทธิในความหวังกฎหมายบัญญัติสิทธิและหน้าที่ในระหว่างเจออนไซยังไม่สำเร็จไว้ตามมาตรา 184-186 ดังนี้

(ก) การงดเว้นกระทำการสิ่งอันเป็นที่เสื่อมเสียประโยชน์อันอีกฝ่ายหนึ่งพึงได้รับเจออนไซสำเร็จลง มาตรา 184

(ข) คู่กรณียอมจำหน่าย รับมรดก จัดการป้องกันรักษาหรือทำประกันไว้ก็ได้ตามสิทธิและหน้าที่ที่ตนมี มาตรา 185

(ค) ห้ามคู่กรณีเข้าป้อมปิดขัดขวางมิให้เจออนไซสำเร็จหรือชวนชวายเป็นให้เจออนไซสำเร็จโดยทุจริต มาตรา 186

(ง) ตราบใดคู่กรณียังไม่รู้ว่าเงื่อนไขสำเร็จแล้ว หรือมีอาจสำเร็จได้ตราบนั้น ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 184 และ 185 บังคับแล้วแต่กรณี มาตรา 187 วรรค 3

เมื่อเงื่อนไขสำเร็จแล้วผลในกฎหมายจะเป็นอย่างไร
ผลเมื่อเงื่อนไขสำเร็จ เมื่อเงื่อนไขสำเร็จโดยสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้วนิติกรรมนั้นก็เป็ผลขึ้นมาทันทีในกรณีเป็นเงื่อนไขบังคับก่อน ส่วนกรณีที่เป็นเงื่อนไขบังคับหลัง นิติกรรมนั้นก็สิ้นผลทันที

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายให้คู่กรณีที่จะแสดงเจตนาให้ความสำเร็จแห่งเงื่อนไขมีผลย้อนหลังไปถึงเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนเงื่อนไขสำเร็จ

10.2 เงื่อนไขเวลา

1. เงื่อนไขเวลาเป็นข้อกำหนดอันบังคับไว้มิให้ทวงถามให้ปฏิบัติการตามผลแห่งนิติกรรมหรือให้นิติกรรมสิ้นผลไป จนกระทั่งถึงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต หรือมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งในอนาคตซึ่งแน่นอน

2. เงื่อนไขเวลา มี 2 ประเภทคือเงื่อนไขเวลาเริ่มต้น และเงื่อนไขเวลาสิ้นสุด เงื่อนไขเวลาเริ่มต้นนั้นคือ ข้อกำหนดมิให้ทวงถามให้ปฏิบัติการตามนิติกรรมก่อนถึงเวลากำหนด เงื่อนไขเวลาสิ้นสุดได้แก่เงื่อนไขที่กำหนดให้นิติกรรมนั้นสิ้นผลลงเมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้

3. โดยหลักทั่วไปเงื่อนไขเวลานั้นกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ย่อมกำหนดไว้เพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้ แต่มีบางกรณีซึ่งลูกหนี้ต้องห้ามมิให้ถือประโยชน์แห่งเงื่อนไข คือ ลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือลูกหนี้ไม่ให้ประกันเมื่อจำต้องให้ หรือลูกหนี้ได้ทำลาย หรือทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้ หรือลูกหนี้นำทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาให้เป็นประกันโดยเจ้าของทรัพย์สินนั้นไม่ยินยอมด้วย

4. เงื่อนไขและเวลาแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้

(1) เงื่อนไขเป็นเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอน เงื่อนไขเป็นเวลาหรือเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอน

(2) นิติกรรมมีเงื่อนไขบังคับก่อนนิติกรรมยังไม่มีผลจนกว่าเงื่อนไขจะสำเร็จ แต่นิติกรรมมีเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นนั้น นิติกรรมมีผลเกิดขึ้นแล้วแต่จะทวงถามให้ปฏิบัติการตามนิติกรรมก่อนถึงเวลานั้นๆไม่ได้

(3) เรื่องลาภมิควรได้กรณีนิติกรรมมีเงื่อนไขบังคับก่อน ถ้าหากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปให้แก่เจ้าหนี้ก็สามารถเรียกคืนได้ฐานลาภมิควรได้ แต่นิติกรรมที่มีเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นถ้าฝ่ายลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ไปแล้วเรียกคืนไม่ได้

(4) เรื่องบาปเคราะห์ กรณีนิติกรรมมีเงื่อนไขบังคับก่อนเมื่อทรัพย์อันเป็นวัตถุแห่งสัญญาสูญหายหรือทำลายลงในระหว่างเงื่อนไขยังไม่สำเร็จ เจ้าของทรัพย์ก็ต้องรับบาปเคราะห์ไปเอง แต่ในกรณีนิติกรรมมีเงื่อนไขเวลาเริ่มต้นผลเป็นตรงกันข้าม

10.2.1 ลักษณะและประเภทของเงื่อนไขเวลา

อธิบายลักษณะและประเภทเงื่อนไขเวลา ?

เงื่อนไขเวลาเป็นข้อกำหนดอันบังคับไว้มิให้ทวงถาม ให้ปฏิบัติการตามผลแห่งนิติกรรม หรือให้นิติกรรมสิ้นผลไปจนกระทั่งถึงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตหรือมีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งในอนาคตที่แน่นอน เงื่อนไขเวลานั้นตามมาตรา 191 เราสามารถแบ่งเงื่อนไขเวลาได้เป็น 2 ประเภทคือ เงื่อนไขเวลาเริ่มต้นซึ่งเป็นข้อกำหนดมิให้ทวงถาม ให้ปฏิบัติการตามนิติกรรมก่อนถึงเวลาที่กำหนด และเงื่อนไขเวลาสิ้นสุด ซึ่งได้แก่เงื่อนไขเวลาที่กำหนดให้นิติกรรมนั้นสิ้นผลลงเมื่อถึงกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้ เงื่อนไขเวลานั้นกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า กำหนดไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายลูกหนี้ ประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลานั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลานั้น จะสละเสียก็ได้ แต่การสละนั้นต้องไม่กระทบถึงประโยชน์อันคู่กรณีอันฝ่ายหนึ่งจะพึงได้รับแต่เงื่อนไขเวลานั้น

10.2.2 กรณีลูกหนี้ต้องห้ามมิให้ถือประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลา มีกรณีใดบ้างที่กฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ถือประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลา ?

กรณีที่ถูกกฎหมายห้ามมิให้ลูกหนี้ถือประโยชน์แห่งเงื่อนไข
ตามมาตรา 193 นั้น มี 4 กรณีดังนี้

- (1) ลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด
- (2) ลูกหนี้ไม่ให้ประกันในเมื่อจำต้องให้
- (3) ลูกหนี้ได้ทำลายหรือทำให้ลดน้อยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้
- (4) ลูกหนี้นำทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาให้เป็นประกันโดย
เจ้าของทรัพย์นั้นมีได้ยินยอมด้วย

10.2.3 ความแตกต่างระหว่างเงื่อนไขกับเงื่อนไข

อธิบายข้อแตกต่างระหว่างเงื่อนไขกับเงื่อนไขโดยสังเขป

?

ข้อแตกต่างระหว่างเงื่อนไข กับเงื่อนไขโดยสังเขปก็คือ

(1) เงื่อนไขเป็นเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอน เงื่อนไข
เป็นเวลาหรือเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งแน่นอน

(2) นิติกรรมเงื่อนไขบังคับก่อนนิติกรรมยังไม่มีผลจนกว่า
เงื่อนไขที่จะสำเร็จ แต่นิติกรรมมีเงื่อนไขเริ่มต้นนั้นนิติกรรมมีผล
เกิดขึ้นแล้ว แต่จะทวงถามให้ปฏิบัติตามนิติกรรมก่อนถึง
กำหนดเวลานั้นๆ ไม่ได้

(3) เรื่องลาภมิควรได้กรณีนิติกรรมมีเงื่อนไขบังคับก่อน ถ้า
หากลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไปให้แก่เจ้าหนี้ก็สามารถเรียกคืนได้ฐาน
ลาภมิควรได้ แต่นิติกรรมที่มีเงื่อนไขเริ่มต้นถ้าฝ่ายลูกหนี้ชำระ
หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วเรียกคืนไม่ได้

(4) เรื่องบาปเคราะห์ กรณีนิติกรรมมีเงื่อนไขบังคับเพื่อทรัพย์
อันเป็นวัตถุแห่งสัญญาสูญหายหรือทำลายลงในระหว่างเงื่อนไข
ยังไม่สำเร็จเจ้าของทรัพย์ก็ต้องรับบาปเคราะห์ไปเอง แต่ในกรณี
นิติกรรมมีเงื่อนไขเริ่มต้นผลเป็นตรงข้าม

(5) นิติกรรมมีเงื่อนไข กฎหมายให้คู่กรณีตกลงกันให้มีผล
ย้อนหลังได้ นิติกรรมมีเงื่อนไขนั้นนิติกรรมมีผลตั้งแต่มีการทำ
นิติกรรมแล้ว แต่ห้ามมิให้ทวงถามให้ปฏิบัติตามนิติกรรมก่อนถึง
เงื่อนไขที่กำหนดไว้

หน่วยที่ 11 : ระยะเวลา และอายุความ

1. การนับระยะเวลาทั้งปวง ไม่ว่าจะระยะเวลาที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่นใดรวมทั้งระยะเวลาที่กำหนดในกิจกรรมต่างๆ ต้องบังคับด้วยบทบัญญัติในเรื่องระยะเวลา

2. อายุความเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการฟ้องร้องให้บังคับสิทธิเรียกร้อง หากไม่บังคับเสียภายในกำหนดอายุความ สิทธิเรียกร้องนั้นจะขาดอายุความ แต่อายุความไม่ทำให้สิทธิเรียกร้องระงับ

3. สิทธิเรียกร้องมีกำหนดอายุความแตกต่างกัน แล้วแต่ความสำคัญของสิทธิเรียกร้องนั้น

11.1 ระยะเวลา

1. บทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาต้องนำไปใช้บังคับแก่วิธีนับระยะเวลาทั้งปวงเว้นแต่กฎหมาย คำสั่งศาล ระเบียบข้อบังคับ หรือ นิติกรรมกำหนดวิธีนับไว้เป็นประการอื่น

2. ระยะเวลาที่กำหนดเป็นวินาที นาทีหรือชั่วโมงต้องเริ่มนับให้ทันใดนั้น และนับไปจนครบระยะเวลาที่กำหนด

3. ระยะเวลาที่กำหนดเป็นวัน วันแรกต้องตัดทิ้งไปไม่นับรวมเข้ามาในระยะเวลาด้วย เริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้น และนับไปจนครบจำนวนวันที่กำหนด เว้นไว้แต่กฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

4. ระยะเวลาที่กำหนดเป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี วันแรกไม่นับต้องเริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้น โดยคำนวณตามปฏิทินในราชการ

5. ระยะเวลาที่กำหนดเป็นเดือนและวันหรือเดือนและส่วนของเดือนให้นับจำนวนเดือนเต็มก่อนแล้วจึงนับจำนวนวัน ทั้งนี้ให้คำนวณส่วนของเดือนเป็นวัน โดยถือหนึ่งเดือนเป็นสามสิบวัน

6. ระยะเวลาที่กำหนดเป็นปีและส่วนของปี ให้นับจำนวนปีก่อนแล้วคำนวณส่วนของปีเป็นเดือนและนับจำนวนเดือน หากมีส่วนของเดือนให้คำนวณเป็นวัน โดยถือหนึ่งเดือนมีสามสิบวัน

7. ระยะเวลาที่สิ้นสุดลงในวันหยุดทำการ ไม่ว่าจะหยุดทำการติดต่อกันกี่วันให้นับวันเริ่มทำการใหม่เข้าด้วยอีกหนึ่งวัน

8. ระยะเวลาที่ขยายออกไปให้วันที่ต่อจากวันสุดท้ายของระยะเวลาเดิมเป็นวันเริ่มต้น แม้วันนั้นจะเป็นวันหยุดทำการก็ต้องนับ

11.1.1 การใช้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยระยะเวลา

ข้อความที่ว่า “บทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับทั่วไป แต่มิใช่บังคับเด็ดขาด” นั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

บทบัญญัติเรื่องระยะเวลาดังแต่มาตรา 193/1 ถึงมาตรา 193/8 อันว่าด้วยวิธีนับระยะเวลานี้ จะต้องนำไปใช้บังคับในกรณีการนับระยะเวลาทั้งปวง ไม่จำกัดเฉพาะแต่ใน ปพพ. แต่รวมทั้งระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายแรงงาน กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายอื่นใด ตลอดถึงระยะเวลาที่กำหนดในกิจการทางฝ่ายปกครองด้วย แต่บทบัญญัติเหล่านี้มิใช่บังคับเด็ดขาด เพราะมาตรา 193/1 ตอนท้าย บัญญัติยกเว้นไว้

ว่า “.....เว้นแต่จะมีกฎหมายคำสั่งศาล ระเบียบข้อบังคับ หรือ นิติกรรมกำหนดเป็นอย่างอื่น” กล่าวคือ มาตรา 193/8 จะไม่นำมาใช้บังคับในกรณีต่อไปนี้

- (1) กฎหมายกำหนดการนับระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น
- (2) คำสั่งศาลกำหนดนับระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น
- (3) ระเบียบข้อบังคับกำหนดนับระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น
- (4) นิติกรรมกำหนดนับระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น

11.1.2 การคำนวณระยะเวลาที่กำหนดสั้นกว่าวันหรือเป็นวัน ถ้าระยะเวลาที่กำหนดไว้เป็นวัน กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์การนับไว้อย่างไร

ตาม ปพพ. มาตรา 193/3 ไม่นับวันแรก คือต้องนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้น

ก เข้าแทรกเตอร์ของ ข ไปไถนามีกำหนด 60 วัน ทำสัญญาเมื่อ 6 มีนาคม 2539 เวลา 10.00 น. ก นำรถมาคืน ข ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2539 เวลา 20.00 น. ในกรณีนี้ ก ผิดสัญญาหรือไม่

กำหนด 60 วัน ต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 7 มีนาคม 2539 และจะครบกำหนดในวันที่ 6 พฤษภาคม 2539 คือ วันที่ 5 พฤษภาคม 2539 ยังอยู่ในอายุสัญญาเช่าตลอดทั้งวัน จนถึง 24.00 น. ดังนั้นจึงไม่ถือว่า ก ผิดสัญญา

จากกรณีในข้อก่อนหน้านี้ ถ้าในสัญญาเช่ารถแทรกเตอร์ได้ระบุไว้ชัดว่า ก จะต้องนำรถมาคืน ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2539 เวลา 09.00 น. ผลจะเป็นอย่างไร

ในกรณีนี้ถือว่า ก ข ได้ทำนิติกรรมกำหนดนับระยะเวลาไว้เป็นประการอื่น จึงต้องบังคับกันตามข้อตกลงนี้ (ปพพ. 193/1) เมื่อ ก นำรถมาคืนในวันที่ 5 พฤษภาคม 2539 เวลา 20.00 น. ถือว่า ก ผิดสัญญา

11.1.3 การคำนวณระยะเวลาที่กำหนดเป็นสัปดาห์ เดือน หรือ ปี

เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2539 ก ให้ ข ยืมเงินไป 5,000 บาท โดยกำหนดจะใช้คืนใน 7 เดือน ข จะต้องใช้เงินคืนให้ ก เมื่อไร

กำหนดระยะเวลา 7 เดือน เริ่มนับตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม 2539 คำนวณตามปีปฏิทินครบกำหนดในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งเดือนสุดท้ายวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น คือ วันที่ 6 สิงหาคม 2539 ดังนั้น ข จะต้องใช้เงินคืนให้ ก ภายในวันที่ 6 สิงหาคม 2539

11.1.4 การคำนวณระยะเวลาที่กำหนดคล้ายกัน

ก เช่าฟอโคของ ข เพื่อผสมพันธุ์กับแม่โคของตน เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2539 มีกำหนด 3 เดือน กับ 4 ส่วน 5 เดือน ก จะต้องคืนฟอโคแก่ ข ภายในวันที่เท่าไร

กรณีนี้ต้องนับจำนวนเต็มก่อน คือ 3 เดือน แล้วคำนวณส่วนของเดือนเป็นวัน 4 ส่วน 5 เดือน เท่ากับ 24 วัน ($30 \times \frac{4}{5} = 24$ วัน) ระยะเวลาเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน 2539 ครบกำหนด 3 เดือน ในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งเดือนสุดท้ายอันตรงกับวันเริ่มระยะเวลา คือวันที่ 7 กันยายน 2539 แล้วนับจำนวนวันต่อไปอีก 24 วัน ครบกำหนดระยะเวลาเช่าในวันที่ 1 ตุลาคม 2539 ดังนั้น ก ต้องคืนฟอโคแก่ ข ภายในวันที่ 1 ตุลาคม 2539

11.1.5 การขยายระยะเวลา

ในกรณีที่วันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด จะเกิดผลประการใดในการนับระยะเวลา

มีผลคือ กฎหมายให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าในระยะเวลาอีก 1 วัน

แดงกู้เงินธนาคาร 100,000 บาท เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2539 กำหนดใช้คืนภายใน 1 เดือน ครบกำหนดในวันที่ 22 มิถุนายน 2539 ซึ่งเป็นวันเสาร์ ถือว่าแดงชำระเงินภายในกำหนด 1 เดือนหรือไม่

เมื่อวันที่ 22 และ 23 มิถุนายน 2539 เป็นวันหยุดทำการกฎหมายให้นับวันเริ่มทำงานเข้าในระยะเวลาอีก 1 วัน ฉะนั้น การที่แดงนำเงินไปชำระคืนในวันที่ 24 มิถุนายน 2539 ถือได้ว่าแดงได้ชำระเงินคืนภายในกำหนดเวลาแล้ว

11.2 หลักทั่วไปเกี่ยวกับอายุความ

1. อายุความเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อใช้สิทธิเรียกร้องทางศาล คู่กรณีจะตกลงกันโดยนิติกรรมให้งดใช้ ขยายออกหรือย่นเข้าไม่ได้

2. อายุความเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงต้องนับอย่างการนับระยะเวลา โดยเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป

3. การที่อายุความสะดุดหยุดลง มีผลให้อายุความที่ผ่านมาแล้วต้องตัดทิ้งไป และเริ่มนับอายุความขึ้นใหม่ตั้งแต่วันที่เหตุอันทำให้อายุความสะดุดหยุดลงหมดสิ้นไป

4. อายุความขยายออกไปได้เฉพาะในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

5. อายุความเมื่อครบกำหนดแล้วไม่ทำให้สิทธิเรียกร้องหรือหนี้ระงับไป แต่ลูกหนี้มีสิทธิปฏิเสธชำระหนี้ได้ การชำระหนี้ที่ขาดอายุความแล้วหรือรับสภาพความรับผิดชอบในหนี้ที่ขาดอายุความลูกหนี้จะเรียกคืนหรือถอนคืนไม่ได้

6. หากลูกหนี้มิได้ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ศาลจะอ้างอายุความมาเป็นเหตุผลยกฟ้องคดีไม่ได้

11.2.1 ลักษณะของอายุความ

อายุความมีกี่ประเภท

อายุความมี 2 ประเภทคือ

(1) อายุความเสียสิทธิ หรืออายุความฟ้องร้อง

(2) อายุความได้สิทธิ

11.2.2 การเริ่มนับอายุความ

เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2539 ก ทำสัญญากู้เงิน ข 200,000 บาท กำหนดชำระเงินภายใน 1 ปี เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ อายุความเริ่มนับตั้งแต่เมื่อใด และ ข ต้องฟ้องคดีต่อศาลอย่างช้าที่สุดภายในวันที่เท่าใดคดีจึงจะไม่ขาดอายุความ

การเริ่มนับอายุความ กฎหมายให้เริ่มนับตั้งแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องคือ ขณะที่เจ้าหนี้สามารถฟ้องบังคับคดีต่อศาลได้นั่นเอง

หนี้เงินกู้รายนี้ครบกำหนดชำระในวันที่ 8 พฤษภาคม 2540 อายุความเริ่มนับตั้งแต่ 8 พฤษภาคม 2540 เป็นต้นไป เพราะถือว่า เจ้าหนี้สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ตั้งแต่วันนั้น

หนี้เงินกู้มีอายุความ 10 ปี ดังนั้น อย่างช้าที่สุด ข จะต้องฟ้อง บังคับคดีเสีย ภายในวันที่ 8 พฤษภาคม 2550 มิฉะนั้น สิทธิเรียกร้องของ ข จะขาดอายุความ

11.2.3 อายุความสะดุดหยุดลง

เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2537 ก ซื้อเชื้อข้าวสาร 20 กระสอบ จาก ข เป็นเงิน 40,000 บาทเพื่อขายต่อแล้วบิดพลิ้วไม่ยอมชำระค่าข้าวสาร ข พยายามทวงถามเป็นเวลาหลายเดือน จนวันที่ 20 ธันวาคม 2538 ก จึงออกเช็คสั่งจ่าย 40,000 บาท ชำระหนี้ให้ ข แต่ลงวันที่ล่วงหน้าในเช็คสั่งจ่ายวันที่ 10 มกราคม 2538 เมื่อเช็คถึงกำหนด ข เอาเช็คไปขึ้นเงินแต่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะไม่มีเงินในบัญชี จะเกิดผลประการใดในหนี้รายนี้

การที่ ก ออกเช็คสั่งจ่ายเงิน 40,000 บาท ให้ ข เป็นการที่ ก ยอมรับว่าเป็นหนี้ ข จริง กฎหมายถือเป็นการรับสภาพหนี้ ทำให้อายุความในหนี้รายนี้สะดุดหยุดลง อายุความที่ล่วงพ้นมาแล้วต้องตัดทิ้งและเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่เหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงได้สิ้นสุดไป ก ออกเช็ควันที่ 20 ธันวาคม 2538 ลงวันที่ล่วงหน้าในเช็คเป็นวันที่ 10 มกราคม 2539 เมื่อธนาคารปฏิเสธจ่ายเงินอายุความสะดุดหยุดลงในวันที่ 10 ธันวาคม 2538 ซึ่งเป็นวันที่เช็คครบกำหนด อายุความที่ผ่านมาแล้วตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม 2537 ถึงวันที่ 10 มกราคม 2539 ตัดทิ้ง เริ่มนับอายุความหนี้รายนี้ใหม่ตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม 2539 เป็นต้นไป

11.2.4 การขยายอายุความ

ก ให้ ข กู้เงิน 500,000 บาท สิทธิเรียกร้องของ ก จะครบกำหนดอายุความวันที่ 20 พฤษภาคม 2540 ก ตกเป็น คนไร้ความสามารถในปี 2535 และศาลตั้ง ค เป็นผู้อนุบาล ต่อมา ค ถึงแก่ความตายเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2540 ศาลตั้ง ง เป็น

ผู้อนุบาลคนใหม่เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2540 สิทธิเรียกร้องของ ก จะครบอายุความเมื่อไร

ในกรณีที่สิทธิเรียกร้องของคนไร้ความสามารถจะครบอายุความในระหว่าง 1 ปี นับแต่วันที่คนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล กฎหมายให้ขยายอายุความออกไป 1 ปี นับแต่บุคคลนั้นได้บรรลุความสามารถเต็มภูมิหรือได้มีผู้อนุบาลใหม่

สิทธิเรียกร้องของ ก ครบกำหนดอายุความวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540 แต่ผู้อนุบาลของ ก ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2540 ก่อนที่จะครบกำหนดอายุความ และมีการตั้ง ง เป็นผู้อนุบาลคนใหม่ เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2540 อายุความจะขยายไปอีก 1 ปี นับแต่มีการตั้งผู้อนุบาล ดังนั้นสิทธิเรียกร้องของ ก จะครบกำหนดอายุความวันที่ 30 พฤศจิกายน 2541

11.2.5 ผลของอายุความ

ก และ ข ร่วมกันกู้เงินจาก ค จำนวน 300,000 บาท และ ก ข ไม่เคยชำระหนี้ให้ ค จนล่วงเลยไป 11 ปี ค ทวงถามให้ ก และ ข จัดการชำระหนี้ ก จึงนำเงินชำระให้ ค 50,000 บาท พร้อมกับเขียนหนังสือรับรองว่าจะชำระหนี้ที่ค้างให้หมดสิ้น ถ้า ก ไม่ชำระหนี้ตามคำรับรอง ค จึงฟ้อง ก ข ให้รับผิดชอบ ดังนี้ ก ข จะต่อสู้ว่าสิทธิเรียกร้องของ ค ขาดอายุความแล้วได้หรือไม่

ตามหลักกฎหมาย เมื่ออายุความครบกำหนดแล้ว ลูกหนี้จะสละประโยชน์แห่งอายุความก็ได้ แต่การสละประโยชน์เช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอก

ตามปัญหาหลังจาก ก ข ร่วมกันกู้เงิน ค ไปถึง 11 ปีแล้ว ค จึงทวงถาม สิทธิเรียกร้องของ ค จึงขาดอายุความ 10 ปี การที่ ก นำเงินไปชำระหนี้ให้ ค และรับรองจะชำระหนี้ที่ค้างให้หมดสิ้นเท่ากับ ก สละประโยชน์แห่งอายุความการสละประโยชน์เป็นเรื่องเฉพาะตัวของ ก ไม่กระทบกระเทือน ข แต่อย่างไรก็ดี ดังนั้น เมื่อ ค ฟ้อง ก ข ให้ชำระหนี้ ก จึงไม่อาจยกข้อต่อสู้ว่าสิทธิเรียกร้องขาดอายุความ ส่วนข สามารถต่อสู้ได้ว่า สิทธิเรียกร้องของ ค ขาดอายุความแล้ว

11.3 กำหนดอายุความ

1. สิทธิเรียกร้องที่กฎหมายมิได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ สิทธิเรียกร้องของรัฐที่จะเรียกค่าภาษีอากร และสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาที่ถึงที่สุด หรือโดยสัญญา ประนีประนอมยอมความที่กำหนดอายุความ 10 ปี

2. สิทธิเรียกร้องดอกเบี้ยค้างชำระ เงินที่ต้องชำระผ่อนคั้นเป็นงวด ค่าเช่าทรัพย์สินที่ค้างชำระ เงินเดือน เงินปี เงินบำนาญ ค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าซื้อสิ่งของเพื่อผลิตเป็นสินค้าหรือเพื่อขายต่อมีกำหนดอายุความ 5 ปี

3. สิทธิเรียกร้องในเรื่องที่มีความสำคัญไม่มากนัก เช่นค่าซื้อสิ่งของสำหรับใช้ส่วนตัว หรือในครัวเรือน ค่าเช่าที่พัก ค่าระวาง ค่าจ้างที่มีได้จ่ายเป็นเดือน ค่าเล่าเรียน ค่ารักษาพยาบาล ค่าจ้างว่าความ ค่าตอบแทน ค่าค่างาน มีกำหนดอายุความ 2 ปี

11.3.1 สิทธิเรียกร้องที่มีอายุความ 10 ปี

สิทธิเรียกร้องกรณีใดที่มีอายุความ 10 ปี

สิทธิเรียกร้องที่มีอายุความ 10 ปี มีดังนี้

(1) สิทธิเรียกร้องที่กฎหมายมิได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ

(2) สิทธิเรียกร้องของรัฐที่จะเรียกค่าภาษีอากร

(3) สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ

11.3.2 สิทธิเรียกร้องที่มีอายุความ 5 ปี

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2539 ก เข้า อพาร์ทเมนต์ ของ ข อยู่อาศัย ค่าเช่าเดือนละ 18,000 บาท ชำระค่าเช่าวันสิ้นเดือน ก ชำระค่าเช่าตลอดมา แต่เมื่อสิ้นเดือนกันยายน 2539 ก ไม่ชำระค่าเช่า และขนของออกจากอพาร์ทเมนต์ไป ข จะฟ้องเรียกค่าเช่าจาก ก ภายในวันที่เท่าใด จึงจะไม่ขาดอายุความ

สิทธิเรียกร้องค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์มีอายุความ 5 ปี ตามกฎหมาย ก ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าวันที่ 30 กันยายน 2539 อายุความ 5 ปี จะสิ้นสุดลงในวันที่ 30 กันยายน 2544

ดังนั้น ข ต้องฟ้องร้อง ก เสียอย่างช้าภายในวันที่ 30 กันยายน 2544 จึงจะไม่ขาดอายุความ

11.3.3 สิทธิเรียกร้องที่มีอายุความ 2 ปี

ก ใช้บัตรเครดิตซื้อตั๋วโดยสารเครื่องบินของบริษัท การบินไทย จำกัด เพื่อเดินทางไปประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วไม่ชำระค่าโดยสารให้ ดังนี้ บริษัท การบินไทย จำกัด ต้องฟ้องร้องบังคับคดีภายในอายุความกี่ปี

ตามกฎหมาย สิทธิเรียกร้องของผู้ขนส่งคนโดยสารหรือสิ่งของเรียกเอาค่าโดยสาร ค่าระวาง ค่าธรรมเนียมมีกำหนดอายุความ 2 ปี การขนส่งคนโดยสารตามกฎหมาย รวมทั้งการขนส่งทางบก ทางเรือ และทางอากาศยาน

บริษัทการบินไทย จำกัด ถือว่าเป็นผู้ขนส่งคนโดยสารทางอากาศยาน ดังนี้จะต้องฟ้องบังคับคดีจาก ก ภายในกำหนด 2 ปี

หน่วยที่ 12 สัญญา : หลักทั่วไป

1. สัญญาเป็นเรื่องของกฎหมายเอกชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายในลักษณะนิติกรรม
2. สัญญาเป็นความตกลงระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะก่อให้เกิดความผูกพันในทางกฎหมาย
3. คำเสนอคือ การแสดงเจตนาของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต่อบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะทำสัญญาผูกพันกัน
4. คำสนองคือการแสดงเจตนาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ที่ตกลงยินยอมเข้าทำสัญญากับผู้ทำคำเสนอ
5. คำเสนอที่มีลักษณะเป็นคำมั่นซึ่งผูกพันผู้ทำคำเสนอแต่ฝ่ายเดียว อันอาจก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมายได้ เช่น สัญญา
6. คำมั่นเป็นการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวของผู้ให้คำมั่นและมีผลผูกพันผู้ให้คำมั่น

12.1 ข้อความทั่วไป

1. สัญญาเป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายเอกชน
2. สัญญา คือ นิติกรรมประเภทหนึ่งซึ่งต้องนำหลักกฎหมายนิติกรรมมาใช้บังคับแก่เรื่องของสัญญา เท่าที่ในเรื่องของสัญญามีได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ

12.1.1 สัญญากับกฎหมายเอกชน

ที่ว่าสัญญาเป็นบทบัญญัติของกฎหมายในสาขาเอกชนนั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของสัญญา เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยความผูกพันในทางกฎหมายที่เอกชนทั่วไปที่อยู่ในฐานะเดียวกันสามารถทำความตกลงก่อให้เกิดขึ้นได้

12.1.2 ความเกี่ยวพันระหว่างกฎหมายลักษณะสัญญากับกฎหมายลักษณะนิติกรรม

สัญญามีความเกี่ยวข้องกับนิติกรรมอย่างไร

สัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดจากการตกลงก่อความผูกพันในทางกฎหมายระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ดังนั้นหลักทั่วไปในเรื่องของการทำนิติกรรมจึงต้องนำมาใช้บังคับแก่กรณีการทำสัญญาด้วย เว้นแต่ในเรื่องของสัญญาจะได้มีบทบัญญัติในเรื่องนั้นๆ ไว้เป็นพิเศษ

12.2 ลักษณะทั่วไปของสัญญา

สัญญา ต้องมีบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไปแสดงเจตนาตกลงยินยอม โดยมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดในการก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมายขึ้น

12.2.1 ความหมายของสัญญา

ท่านเข้าใจคำว่า “สัญญา” ว่าอย่างไร

การให้ความหมายของคำสัญญานั้นยังแตกต่างกันอยู่บ้างตามแนวความคิด สำหรับกฎหมายไทยนั้น สัญญานั้นมีความหมายค่อนข้างกว้าง เพราะหมายถึงความตกลงระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่าย ที่มีความประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงนิติกรรมที่แสดงการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป

12.2.2 สาระสำคัญของสัญญา

ที่ว่าสัญญาต้องเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายไปนั้น เพราะเหตุใดจึงใช้คำว่า “สองฝ่าย” แทนที่จะใช้คำว่า “สองคน”

แสดงเจตนาทำนิติกรรมและสัญญานั้น กฎหมายไม่ได้คำนึงถึงจำนวนตัวบุคคลที่แสดงเจตนาว่ามีสองคนหรือกี่คน หากแต่คำนึงถึงการแสดงเจตนาที่ได้มีการกระทำออกมาแต่ละการแสดงเจตนาเป็นสำคัญเพราะฉะนั้น การแสดงเจตนาอันหนึ่งนั้นอาจเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลหลายๆคน ก็ได้ เช่นกรณีของการแสดงเจตนาของผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์อันหนึ่งอันใด หรือการแสดงเจตนาของห้างหุ้นส่วนจำกัดซึ่งเป็นนิติบุคคลประกอบด้วยบุคคลเป็นจำนวนมาก

ที่ว่าการทำสัญญา บุคคลซึ่งแสดงเจตนาตกลงกันจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมาย นั้น “วัตถุประสงค์” เช่นว่านั้นคืออะไร

หมายถึงความประสงค์หรือความมุ่งหมายที่คู่สัญญาทั้งหลาย ที่ทำสัญญาแต่ละลักษณะของสัญญาจะพึงได้รับจากการทำสัญญานั้น เช่น การตกลงทำสัญญาซื้อขายไม่ว่าจะเป็นสัญญาซื้อขายสิ่งใดๆ ย่อมมีวัตถุประสงค์เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สิน คือผู้ขาย ให้กับผู้ซื้อโดยผู้ซื้อจะต้องชำระราคาของสิ่งของที่ซื้อขายกันนั้น หรือสัญญาเช่าทรัพย์สินย่อมมีวัตถุประสงค์ที่เจ้าของทรัพย์สินให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของตน โดยเจ้าของทรัพย์สินได้ค่าเช่าใช้ประโยชน์เป็นการตอบแทน

12.3 คำเสนอ

1. คำเสนอ คือ การแสดงเจตนาที่มีข้อความชัดเจน แน่นนอนเพียงพอที่จะถือว่าเป็นข้อผูกพันถ้าหากอีกฝ่ายหนึ่งตอบตกลงตามคำเสนอได้แสดงเจตนาไป

2. คำเสนอต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า และคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง มีผลผูกพันผู้ทำคำเสนอในช่วงระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้เสนอกำหนดระยะเวลาที่ตนผูกพันไว้โดยเฉพาะ

3. ผู้ทำคำเสนอซึ่งถอนคำเสนอก่อนที่คำเสนอของตนสิ้นความผูกพันจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้รับคำเสนอ และต้องเสียหายจากการถอนคำเสนอนั้น

12.3.1 การแสดงเจตนาเพื่อทำสัญญาโดยทั่วไป

แผ่นปลิวโฆษณาของสินค้าก็ดี ประกาศประกวดราคาของทางราชการก็ดี มีผลในทางกฎหมายหรือไม่อย่างไร ทั้งสองกรณีมีลักษณะเป็นการแสดงเจตนาเชิญชวน หรือทาบตามผู้รับการแสดงเจตนาที่สนใจเพื่อให้เห็นเจตนาทำคำเสนอกับตนต่อไป

12.3.2 ความหมายและลักษณะของคำเสนอ

คำเสนอมีความหมายอย่างไร

คำเสนอคือการแสดงเจตนาของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่มีข้อความชัดเจนแน่นนอน เพียงพอที่จะถือว่าเป็นข้อผูกพันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ ถ้าคู่สัญญาซึ่งได้รับการแสดงเจตนาที่ตนตอบตกลงตามคำเสนอ ซึ่งการแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้น อาจเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลใดเป็นการเฉพาะตัว เช่น ทำคำเสนอต่อนาย ก หรือเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลทั่วไป เช่น การขายตัวของโรงพยาบาลนทร์ หรือการแสดงเจตนารับขนส่งของรถยนต์โดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ

12.3.3 การทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าและการทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง

การแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้ากับการแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางมีลักษณะต่างกันอย่างไร

การแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้านั้น ผู้ทำคำเสนอสามารถแสดงเจตนาทำความเข้าใจกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ทันที เช่น คู่กรณีนั่งคุยกันอยู่หรืออาจจะอยู่กันคนละจังหวัด แต่ได้แสดงเจตนาทำคำเสนอโดยการโทรศัพท์ติดต่อตกลงกันแต่การแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางนั้นผู้ทำคำเสนอไม่สามารถแสดงเจตนาทำความเข้าใจกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ทันที ซึ่งอาจเนื่องจากอยู่ห่างไกลกันจำเป็นต้องเขียนจดหมายติดต่อถึงกันหรืออาจจะอยู่บ้านติดกัน แต่ได้ใช้วิธีเขียนจดหมายลงทะเลเบียนเพื่อให้มีหลักฐานในการรับแสดงเจตนาทำให้ไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้ทันที

12.3.4 ผลผูกพันของคำเสนอ

คำเสนอที่ผู้ทำคำเสนอได้แสดงต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นมีผลผูกพันผู้ทำคำเสนอเพียงใด

แยกพิจารณาว่าถ้าเป็นคำเสนอต่อบุคคลที่บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง คำเสนอนั้นย่อมผูกพันผู้ทำคำเสนอตลอดระยะเวลาที่บ่งไว้ในคำเสนอ

ถ้าเป็นคำเสนอที่ไม่ได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำเสนอ จะต้องแยกพิจารณาว่าเป็นคำเสนอที่กระทำต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า หรือเป็นคำเสนอที่กระทำต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง ในกรณีแรกคำเสนอย่อมมีผลผูกพันทำคำเสนอ ณ สถานที่และในชั่วระยะที่มีการทำคำเสนอนั้น

ส่วนในกรณีหลังคำเสนอย่อมมีผลผูกพันภายในระยะเวลาอันสมควรที่ผู้รับคำเสนอจะตอบสนองคำเสนอนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกรณีจะต้องคำนึงถึงสภาพลักษณะของคำเสนอตลอดจนพฤติการณ์ทั่วไปในการที่จะต้องใช้เวลาในการตอบสนองพิจารณาประกอบกัน

12.3.5 ปัญหาความรับผิดชอบของผู้ทำคำเสนอในกรณีผู้เสนอถอนคำเสนอของตนก่อนที่คำเสนอสิ้นความผูกพัน

ในกรณีที่ผู้ทำคำเสนอถอนคำเสนอของตนก่อนที่คำเสนอจะสิ้นความผูกพันตามมาตรา 354 มาตรา 355 หรือ มาตรา 356 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกรณีดังกล่าวผู้รับคำเสนอยังมิได้ตอบสนอง ผู้ทำคำเสนอจะต้องรับผิดชอบในการถอนคำเสนอของตนหรือไม่ เพียงใด ถ้าผู้รับคำเสนอต้องเสียหายจากการตระเตรียมอะไร เพื่อตอบสนองทำสัญญา

ยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่บ้าง ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเมื่อยังไม่เกิดสัญญา หากมีความเสียหายใดๆเกิดขึ้นเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาจากหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดแต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าแม้สัญญาจะยังไม่เกิดแต่ได้มีนิติกรรมฝ่ายเดียวเกิดขึ้นแล้ว เมื่อมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเจตนาของตนที่ได้แสดงไว้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องความรับผิดทางละเมิด อย่างน้อยถือว่าเป็นความรับผิดก่อนสัญญา

12.4 คำสนอง

1. คำสนองคือการแสดงเจตนาตอบตกลงเข้าทำสัญญากับผู้ทำคำเสนอ

2. คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ หรือ ที่ส่งมาล่าช้า คำสนองนั้นมีผลเป็นคำเสนอของผู้ทำคำสนองนั้นขึ้นมาใหม่

3. คำสนองล่าช้าที่มีได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้สนองเองมีผลทำให้คำสนองนั้นเป็นคำสนองที่มีผลสมบูรณ์ได้

12.4.1 ความหมายและลักษณะของคำสนอง

คำสนองมีความหมายอย่างไร

คำสนองคือการแสดงเจตนาของบุคคลผู้ได้รับคำเสนอในการตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอโดยมีข้อความตรง คำเสนอ

12.4.2 คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ

คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอคืออะไร มีผลในกฎหมายอย่างไร

คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอคือ คำสนองที่มีใจความแตกต่างเปลี่ยนแปลงไปจากคำเสนอไม่ว่าจะโดยมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขไปจากคำเสนอที่มีมาถึงตน ซึ่งตามกฎหมายถือว่าคำสนองดังกล่าวมีผลเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอ และถือว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเอง แต่ที่จะมีผลเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเองนั้น คำสนองนั้นจะต้องเป็นการแสดงเจตนาที่โดยเนื้อหาสาระของคำสนองที่มีไปนั้นมีลักษณะสมบูรณ์ที่จะเป็นคำเสนอได้ในตัวเองด้วย

12.4.3 คำสนองล่าช้า

คำสนองล่าช้าหมายความว่าอย่างไร และมีผลในกฎหมายอย่างไร

คำสนองล่าช้าคือ คำสนองซึ่งผู้ทำคำสนองได้แสดงเจตนาตอบตกลงทำสัญญาแต่มิได้ไปถึงผู้ทำคำเสนอภายในกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 354 มาตรา 355 หรือมาตรา 356 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วแต่ละกรณี กฎหมายถือว่าคำสนองที่ล่าช้านั้น มีผลเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเอง ซึ่งการที่คำสนองจะมีผลเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเอง จะต้องมียุทธลักษณะเช่นเดียวกับคำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอคือคำสนองนั้นโดยเนื้อหาสาระของคำสนองนั้น มีลักษณะสมบูรณ์ที่จะเป็นคำเสนอได้ในตัวเองด้วย

คำสนองล่าช้านั้นกฎหมายถือว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเองเสมอไป หรือไม่ เพียงใด

คำสนองล่าช้านั้นกฎหมายถือว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัวเองนั้น ไม่เสมอไป ถ้าเป็นคำสนองที่ส่งมาล่าช้าแต่เป็นที่ปรากฏชัดว่าคำบอกกล่าวสนอนั้นได้โดยส่งวิธีทางตามปกติ ซึ่งควรจะได้มาถึงภายในกำหนดเวลา แต่เพราะเหตุเช่นน้ำท่วม หรือพนักงานไปรษณีย์จัดแยกจดหมายผิด ทำให้ส่งจดหมายไม่ได้หรือล่าช้ากว่าปกติทำให้ผู้ทำคำเสนอไม่ได้รับคำ

สนองภายในเวลาอันควรได้รับในกำหนดเวลา กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสนอต้องบอกกล่าวให้ผู้รับคำเสนอนั้นทราบโดยพลัน (หรืออาจจะได้บอกก่อนแล้วเช่นเมื่อเลยเวลาอันควรได้รับคำสนอง จึงได้ไปให้ทราบว่าไม่ได้รับคำสนองภายในกำหนด) ซึ่งถ้าผู้ทำคำเสนอบอกกล่าวเช่นนี้แล้ว คำสนองล่วงเวลานั้นจึงจะไม่มีผลก่อให้เกิดสัญญา และถือว่าเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัว ถ้าผู้ทำคำเสนอไม่บอกกล่าวผู้ทำคำสนองโดยพลัน กฎหมายถือว่าคำสนองนั้นไม่ล่วงเวลา ซึ่งหากคำสนองนั้นมีความสมบูรณ์ในฐานะเป็นคำสนองก็ทำให้เกิดสัญญาขึ้นได้

12.5 คำมั่น

การแสดงเจตนาของผู้ทำคำเสนอซึ่งกระทำต่อบุคคลทั่วไปในลักษณะที่ผูกพันผู้ทำคำเสนอแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งได้แก่กรณีคำมั่นจะให้รางวัลในกรณีที่มีผู้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้สำเร็จตามมาตรา 362 และคำมั่นจะให้รางวัลในการประกวดชิงรางวัล ตามมาตรา 365 มีผลทำให้ผู้ซึ่งกระทำการได้ตามที่มีการให้คำมั่นไว้ ได้รับรางวัลอันมีผลบังคับได้ตั้งสัญญา 56

12.5.1 คำมั่นจะให้รางวัลในกรณีที่มีผู้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้สำเร็จ

คำมั่นในการให้รางวัลกับคำมั่นในการประกวดชิงรางวัลต่างกับคำเสนอหรือไม่อย่างไร และต่างจากคำมั่นประเภทอื่นอย่างไร

คำมั่นตามนัยที่กล่าวข้างต้นเป็นการแสดงเจตนาอันเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ซึ่งผู้แสดงเจตนาประกาศแก่บุคคลทั่วไป ผู้กพัฒนาเองในการที่จะให้รางวัลแก่ผู้กระทำตามที่ได้แสดงเจตนาประกาศโฆษณาไว้ ทั้งนี้แม้ถึงว่าผู้กระทำการนั้นจะไม่ได้มุ่งหวังในรางวัลก็ตาม

คำมั่นดังกล่าวย่อมแตกต่างจากคำมั่นจะซื้อจะขายซึ่งเป็นเรื่องของสัญญาหรือนิติกรรมสองฝ่ายซึ่งเมื่อผู้รับคำมั่นได้แสดงเจตนาตอบตกลงจะซื้อหรือจะขาย สัญญาก็ย่อมเกิดขึ้น

12.5.2 คำมั่นจะให้รางวัลในการประกวดชิงรางวัล

ระหว่างคำมั่นจะให้รางวัลตามมาตรา 362 กับคำมั่นในการประกวดชิงรางวัลตามมาตรา 365 มีข้อแตกต่างในสาระสำคัญอย่างไร

คำมั่นจะให้รางวัลนั้น ผู้ให้คำมั่นมุ่งให้ความสำเร็จของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตนได้ประกาศโฆษณาไว้ เช่น จับผู้ร้ายได้หรือหากกระเป๋าสตางค์ที่ทำหายไว้พบ เป็นต้น แต่คำมั่นในการประกวดชิงรางวัลนั้น ผู้ให้คำมั่นต้องการให้บุคคลหลายๆคนมาทำการแข่งขันกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งใครที่มีความสามารถหรือทำได้ดีกว่าคนอื่นย่อมมีสิทธิได้รับรางวัล เช่น คำมั่นในการประกวดภาพเขียน หรือประกวดนางงาม เป็นต้น

แบบประเมินผล หน่วยที่ 12 สัญญา : หลักทั่วไป

ความหมายของสัญญา คือ การที่บุคคลสองฝ่ายแสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยมีคำเสนอและคำสนอง ซึ่งมีความประสงค์ตกลงตรงกันในอันที่จะก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์อย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น

สัญญา เป็นนิติกรรมซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลหลายฝ่ายอันก่อให้เกิดมีหนี้

สัญญา ได้แก่การแสดงเจตนาระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ซึ่งแสดงเจตนาต่อกันและกัน

สัญญา เป็นนิติกรรมสองฝ่ายเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญา และเพื่อตกลงมุ่งต่อผลในกฎหมาย สำหรับกรณีของสัญญานี้ต้องเป็นชนิดที่ก่อให้เกิดหนี้

มาตรา 149 นิติกรรมหมายความว่า การใดๆ อันทำลงไปโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

สัญญานั้น เป็นการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ที่มุ่งต่อการก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายอันได้แก่หนี้ตามที่คู่สัญญาประสงค์ จำแนกสาระสำคัญของความหมายของสัญญาได้เป็น 3 ประการ

ประการที่หนึ่ง สัญญาต้องมีบุคคลสองฝ่าย สัญญานั้นจะต้องเกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปเสมอ ถ้าไม่มีคู่สัญญาหรือบุคคลสองฝ่ายแล้ว จะไม่มีทางเกิดเป็นสัญญาขึ้นได้

ประการที่สอง ต้องมีการแสดงเจตนาอันมีการยินยอมของบุคคลสองฝ่าย ทั้งสองฝ่ายมีความตกลงเห็นชอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เรียกว่ามีความตกลงยินยอมกัน

ประการที่สาม ความตกลงยินยอมของบุคคลสองฝ่ายแม้จะเป็นเรื่องซึ่งมีความถูกต้องตรงกัน แต่ความตกลงยินยอมเช่นว่านั้น จะต้องเป็นเรื่องซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมายตามที่สองฝ่ายต้องการ

คำเสนอ เป็นการแสดงเจตนาของฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องการจะเข้าทำสัญญากับอีกฝ่ายหนึ่งเราเรียกการแสดงเจตนาของฝ่ายนั้นว่าเป็น “คำเสนอ”

คำสนอง การแสดงเจตนาของผู้ซึ่งประสงค์จะตกลงยินยอมตอบรับเข้าทำสัญญากับฝ่ายที่แสดงเจตนาเสนอมา เราเรียกว่า “คำสนอง”

มาตรา 355 บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคราดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองนั้น ท่านว่าหาอาจถอนได้ไม่

มาตรา 356 คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาเวลาให้ทำคำสนอนั้น
เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคน
หนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย

1. กฎหมายว่าด้วยสัญญาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมาย ในสาขาเอกชน
2. ความหมายของสัญญา คือ นิติกรรมสองฝ่ายเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญา
3. คำเสนอ เป็นความหมายของการแสดงเจตนาที่มีข้อความชัดเจนพอที่จะถือว่าเป็นความผูกพัน ถ้า
หากอีกฝ่ายหนึ่งตอบตกลงตามที่มีผู้เสนอได้แสดงเจตนาไป
4. ผลตามกฎหมายของกรณีคำสนอนที่ไม่ตรงกับคำเสนอ ถือเป็นคำสนองล่วงเวลา
5. หลักเสรีภาพในการทำสัญญา หมายความว่า คู่สัญญาสามารถจะทำสัญญาผูกพันกันได้ ภายในของ
เขตที่กฎหมายกำหนด
6. การโฆษณาขายสินค้าทางหนังสือพิมพ์มีผลในทางกฎหมาย ไม่มีผลในทางกฎหมาย เพราะเป็นเพียง
เจตนาเชิญชวน
7. คำเสนอที่ทำต่อบุคคลเฉพาะของมีผลเมื่อ ผู้รับคำเสนอทราบถึงเจตนาของผู้เสนอ
8. คำสนอง เป็นความหมายของการแสดงเจตนาตอบตกลงเข้าทำสัญญากับผู้แสดงเจตนาอีกฝ่ายหนึ่ง
9. คำเสนอขึ้นใหม่ เป็นกรณีที่คำสนองไม่ตรงกับคำเสนอ
10. ลักษณะของคำมั่นจะให้รางวัล เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่ผู้ให้คำมั่นแสดงเจตนาประกาศต่อบุคคล
ทั่วไป
11. เมื่อคำสนองตอบข้อความถูกต้องตรงกับคำเสนอและได้กระทำภายในระยะเวลาที่ย่อม เกิดสัญญา
ในกฎหมาย
12. เมื่อคำสนองตอบข้อความถูกต้องตรงกับคำเสนอและได้กระทำภายในระยะเวลาที่ย่อมเกิดผล เกิด
สัญญา
13. โทรศัพท์ทางไกลจากกรุงเทพฯ ทำคำเสนอขายบ้านให้บุคคลที่อยู่เชียงใหม่ ถือว่าเป็นกรณีคำเสนอ
ต่อบุคคลอยู่เฉพาะหน้า

(มาตรา 168 การแสดงเจตนาที่กระทำต่อบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าให้ถือว่ามีผลนับแต่ผู้ได้รับการ
แสดงเจตนาได้ทราบการแสดงเจตนา นั้น ความข้อนี้ให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลหนึ่งแสดงเจตนาไปยังบุคคล
อีกบุคคลหนึ่งโดยทางโทรศัพท์ หรือโดยเครื่องมือสื่อสารอย่างอื่นหรือโดยวิธีอื่นซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้
ทำนองเดียวกัน)

14. รถประจำทางวิ่งรับส่งคนโดยสาร ถือเป็นคำเสนอ
15. สัญญามีความเกี่ยวข้องกับนิติกรรมคือ สัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง
16. ลักษณะของคำมั่นจะให้รางวัลเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่ผู้ให้คำมั่นแสดงเจตนาประกาศต่อบุคคล
ทั่วไป

หน่วยที่ 13 การเกิด การตีความและประเภทของสัญญา

1. สัญญาเกิดขึ้นเมื่อมีความตกลงยินยอมกันขึ้นระหว่างบุคคลผู้ทำคำเสนอและผู้ทำคำสนอง

2. สัญญาต้องตีความตามหลักการตีความในเรื่องนิติกรรม ตามมาตรา 171 และต้องพิจารณาตามความมุ่งหมายของสัญญาในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย คือ มาตรา 368

3. สัญญาแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้คือ สัญญาต่างตอบแทน และสัญญาไม่ต่างตอบแทน สัญญามีค่าต่างตอบแทน และสัญญาไม่มีค่าต่างตอบแทน สัญญาประธาน และสัญญาอุปกรณ์ สัญญามีชื่อ (เอกเทศสัญญา) และสัญญาไม่มีชื่อ สัญญาที่มีลักษณะผูกมัดโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนดสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

13.1 การเกิดสัญญา

1. สัญญาย่อมเกิดขึ้นเมื่อคำสนองตอบมีข้อความถูกต้องตรงกันกับคำเสนอและได้กระทำภายในระยะเวลา เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายให้ถือว่าสัญญาเกิดขึ้นได้เมื่อมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมีต้องตอบตกลงเป็นคำสนอง

2. ในกรณีที่คู่สัญญายังมิได้ตกลงกันในข้อสาระสำคัญทุกข้อ หรือในกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันว่าจะทำสัญญาเป็นหนังสือ และยังมีได้มีการทำเป็นหนังสือ กฎหมายให้สันนิษฐานว่าสัญญายังไม่เกิดขึ้น

13.1.1 การเกิดของสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทาง

ในกรณีการทำสัญญาต่อบุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางนั้นสัญญาเกิดขึ้นเมื่อใด

สัญญาย่อมเกิดขึ้นเมื่อคำสนองไปถึงผู้ทำคำเสนอ ซึ่งเป็นไปตามหลักหรือทฤษฎีว่าการแสดงเจตนาจะมีผลตามกฎหมายเมื่อใด สำหรับกรณีตามที่มีคำถาม คงเป็นไปตามทฤษฎีในข้อที่ถือว่าการแสดงเจตนาจะมีผลตามที่ต้องการเมื่อผู้ต้องการจะส่งการแสดงเจตนาไปถึงได้รับการแสดงเจตนาขึ้นแล้ว อันมีความหมายว่าคำสนองที่ส่งไปถึงผู้รับ หรืออีกนัยหนึ่ง การแสดงเจตนาขึ้นอยู่ในอำนาจของผู้รับการแสดงเจตนาจะทราบได้ ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าผู้รับจะต้องได้รับทราบถึงการแสดงเจตนาขึ้นแล้วจริงหรือไม่

ในกรณีที่หลังจากผู้ทำคำเสนอได้ส่งคำเสนอไปยังผู้รับคำเสนอ แต่ก่อนที่การแสดงเจตนาเสนอจะไปถึงผู้รับคำเสนอ ปรากฏว่า ผู้ทำคำเสนอตาย หรือศาลสั่งให้ผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ อยากรทราบว่าการแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้นถ้าในที่สุดไปถึงผู้รับคำเสนอ จะมีผลอย่างไรหรือไม่

ในเรื่องนี้ บทบัญญัติของสัญญามาตรา 360 ปพพ. ได้บัญญัติแตกต่างไปจากหลักทั่วไปในเรื่องของนิติกรรม กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วคงเป็นไปตามหลักที่บัญญัติในมาตรา 169 วรรค 2 แห่ง ปพพ. ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของนิติกรรมซึ่งวางหลักไว้แล้ว ในกรณีดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้ความสมบูรณ์แห่งการอสดงเจตนาต้องเสื่อมเสียไป แต่ในเรื่องของสัญญานั้นมีข้อยกเว้นว่า เว้นเสียแต่กรณีนั้นจะขัดกับเจตนาที่ผู้ทำคำสนองได้แสดงไว้ คือ ผู้ทำคำเสนอประสงค์จะตกลงผูกพันแต่เฉพาะกับตนซึ่งเป็นผู้ทำคำเสนอเท่านั้น หรืออีกประการหนึ่ง ถ้าผู้รับคำเสนอก่อนที่จะตอบสนองได้รู้แล้วว่าผู้ทำคำเสนอตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายจึงบัญญัติว่า คำเสนอนั้นไม่มีผลตามกฎหมายเป็นคำเสนอ

13.1.2 การเกิดของสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า

การแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าหมายความว่าอย่างไร

การแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าหมายความว่า เป็นการแสดงเจตนาต่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะที่สามารถทำความเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องคำนึงถึงระยะทางใกล้-ไกล และกฎหมายให้รวมการแสดงเจตนาทางโทรศัพท์ได้

13.1.3 กรณีที่สัญญาเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีคำบอกกล่าวสนอง

ในกรณีใดบ้างที่สัญญาเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีคำบอกกล่าว

สัญญาในบางกรณีอาจเกิดได้โดยไม่ต้องมีคำสนอง ซึ่งได้ในกรณีซึ่งตามปกติประเพณีไม่จำเป็นต้องมีคำสนอง หรือเป็นกรณีที่ผู้เสนอได้แสดงเจตนาไว้

13.1.4 กรณีที่กฎหมายสันนิษฐานว่าสัญญายังไม่เกิดขึ้น

มีกรณีใดบ้างที่คู่สัญญาได้แสดงเจตนาทำคำเสนอและคำสนองถูกต้องกันแล้ว แต่กฎหมายยังสันนิษฐานว่าสัญญายังไม่เกิดขึ้น

ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จะเห็นว่ามียุ 2 กรณี คือกรณีตามมาตรา 366 และกรณีตามมาตรา 367 ซึ่งได้แก่กรณีที่คู่สัญญายังไม่ได้ตกลงกันในข้อที่คู่สัญญาถือว่าเป็นข้อสาระสำคัญของข้อ กับกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันว่าสัญญาที่ทำกันนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือ เมื่อยังมีได้มีการทำเป็นหนังสือกฎหมายสันนิษฐานว่าสัญญายังมิได้เกิดเกิดขึ้น

13.2 การตีความสัญญา

การตีความสัญญานั้น ต้องค้นหาเจตนาที่แท้จริงของการแสดงเจตนาของคู่สัญญาที่ทำกันขึ้น และต้องตีความการแสดงเจตนาหรือความตกลงนั้น โดยคำนึงถึงความสุจริตของคู่สัญญา ประกอบกับปกติประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันในเรื่องนั้นๆ ด้วย

13.2.1 การตีความสัญญา กับการตีความนิติกรรม

การตีความสัญญามีข้อแตกต่างจากการตีความนิติกรรมอย่างไรบ้าง

การตีความสัญญาคงยึดหลักในเรื่องการตีความนิติกรรมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ พุ่งเล็งเจตนาแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร แต่นอกจากนั้นแล้วในการพิจารณาถึงประเพณีที่แท้จริงของคู่สัญญานั้น จะต้องพิจารณาตีความไปในทางที่สุจริต โดยคำนึงถึงปกติประเพณีที่คู่สัญญาพึงประพฤติปฏิบัติกันในเรื่องนั้นๆ ประกอบด้วย

13.2.2 ความหมายของความประสงค์ในทางสุจริตและปกติประเพณีกับการตีความสัญญา

การตีความสัญญานั้นต้องอาศัยหลักเรื่องสุจริตทั้งต้องคำนึงถึงปกติประเพณีด้วย มีความหมายอย่างไร

การตีความสัญญานั้นต้องคำนึงถึงความต้องการของคู่สัญญาโดยสุจริต และต้องคำนึงถึงปกติประเพณีคือข้อปฏิบัติทั่วไปในทางธุรกิจการตั้งนั้นๆ ด้วย

13.3 ประเภทต่างๆ ของสัญญา

1. สัญญาต่างตอบแทน คือสัญญาซึ่งก่อให้เกิดหนี้ระหว่างคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะต้องกระทำตอบแทนซึ่งกันและกัน ส่วนสัญญาไม่ต่างตอบแทนนั้น ย่อมก่อให้เกิดหนี้จากคู่สัญญาแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว

2. สัญญาที่มีต่างตอบแทน คือสัญญาซึ่งมีคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ต่างได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทนกัน ส่วนสัญญามามีค่าต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาแต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นการตอบแทน

3. สัญญาอุปกรณ์ เป็นสัญญาซึ่งเป็นส่วนประกอบ หรือส่วนหนึ่งของสัญญาประธาน สัญญาประธานคือ สัญญาซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัวของสัญญานั้นเอง

4. สัญญาไม่มีชื่อ คือสัญญาซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ได้กำหนดลักษณะการเกิดของสัญญานั้นๆ ไว้เป็นพิเศษ ส่วนสัญญาอื่นใดที่มีได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็เป็นสัญญาไม่มีชื่อ

5. สัญญาที่มีลักษณะผูกมัดโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนด ได้แก่ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้กำหนดข้อตกลงไว้ในลักษณะเป็นแบบที่ผูกพันคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในลักษณะซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่มีส่วนร่วมในการต่อรอง หรือเจรจารายละเอียดในการตกลงนั้น

6. สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกที่มีใจเป็นคู่สัญญาได้รับประโยชน์จากผลของสัญญาที่เกิดขึ้น

13.3.1 สัญญาต่างตอบแทนและสัญญาไม่ต่างตอบแทน

สัญญาต่างตอบแทนและสัญญาไม่ต่างตอบแทน คืออะไร

สัญญาต่างตอบแทน คือสัญญาซึ่งก่อให้เกิดหนี้ระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะต้องกระทำตอบแทนซึ่งกันและกัน ส่วนสัญญาไม่ต่างตอบแทนนั้น ย่อมก่อให้เกิดหนี้จากคู่สัญญาแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว

13.3.2 สัญญาที่มีค่าต่างตอบแทน และสัญญาที่ไม่มีค่าต่างตอบแทน

สัญญาที่มีค่าตอบแทนและสัญญาไม่มีค่าตอบแทน คืออะไร

สัญญาที่มีค่าตอบแทน คือสัญญาซึ่งมีคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ต่างได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทนกัน ส่วนสัญญาไม่มีค่าตอบแทนนั้น คู่สัญญาแต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวได้รับประโยชน์ในทางทรัพย์สินเป็นการตอบแทน

13.3.3 สัญญาประธาน และสัญญาอุปกรณ์

สัญญาประธานและสัญญาอุปกรณ์คืออะไร

สัญญาอุปกรณ์เป็นสัญญาซึ่งเป็นส่วนประกอบ หรือส่วนหนึ่งของสัญญาประธาน สัญญาประธานคือ สัญญาซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัวของสัญญานั้นเอง

13.3.4 สัญญาที่มีชื่อ (เอกเทศสัญญา) และสัญญาไม่มีชื่อ

สัญญาที่มีชื่อและสัญญาไม่มีชื่อคืออะไร

สัญญาที่มีชื่อ คือสัญญาซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ได้กำหนดลักษณะการเกิดของสัญญานั้นๆ ไว้เป็นพิเศษ ส่วนสัญญาอื่นใดที่มีได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็เป็นสัญญาไม่มีชื่อ

13.3.5 สัญญาที่มีลักษณะผูกมัดโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนด (Contract of Adhesion)

สัญญาที่มีลักษณะผูกพันโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนดคืออะไร

สัญญาที่มีลักษณะผูกมัดโดยเงื่อนไขที่ผู้เสนอกำหนด ได้แก่ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้กำหนดข้อตกลงไว้ในลักษณะเป็นแบบที่ผูกพันคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในลักษณะซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่มีส่วนร่วมในการต่อรองหรือเจรจารายละเอียดในการตกลงนั้น

13.3.6 สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอกคืออะไร

สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก คือสัญญาซึ่งบุคคลภายนอกที่มีไม่ใช่เป็นคู่สัญญาได้รับประโยชน์จากผลของสัญญาที่เกิดขึ้น

แบบประเมินผล หน่วยที่ 13 การเกิด การตีความและประเภทของสัญญา

มาตรา 356 คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใด ก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย

มาตรา 358 ถ้าคำบอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งโดยทางการซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดแล้วไซ้ ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนอนั้นมาถึงเนิ่นช้า เว้นแต่จะได้บอกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าวดังกล่าวมาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวสนอนั้นมิได้ล่วงเวลา

มาตรา 359 ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่าคำสนอนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่

คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว

มาตรา 361 อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ

มาตรา 362 บุคคลออกโฆษณาให้คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอันใด ท่านว่าจำต้องให้รางวัลแก่บุคคลใดๆ ผู้ได้กระทำการอันนั้น แม้ถึงมิใช่ว่าผู้นั้นจะได้กระทำเพราะเห็นแก่รางวัล

มาตรา 365 คำมั่นจะให้รางวัลอันมีความประสงค์เป็นการประกวดยังรางวัลนั้น จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้กำหนดระยะเวลาไว้ในคำโฆษณาด้วย

มาตรา 368 สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย

จากหลัก มาตรา 171 และมาตรา 368 เมื่อพิจารณารวมกันแล้วก็จะได้หลักในการตีความสัญญาที่สำคัญอยู่ 2 ประการคือ

- (1) ต้องค้นหาเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาที่ทำกันขึ้น
- (2) ต้องตีความการแสดงเจตนาของคู่สัญญา หรือความตกลงนั้นโดยอาศัยความสุจริตโดยคำนึงถึงปกติประเพณีเป็นสำคัญ

(มาตรา 171 ในการตีความการแสดงเจตนา นั้น ให้พึงเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร)

1. หลักในการตีความสัญญาคือ ต้องการค้นหาเจตนารมณ์อันแท้จริงของคู่สัญญา
2. ปกติประเพณีหมายถึง การประพฤติปฏิบัติในกรณีต่างๆไป
3. สัญญาที่เป็นการก่อหนี้ระหว่างคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย โดยต้องกระทำตอบแทนซึ่งกันและกัน คือสัญญามีค่าต่างตอบแทน
4. สัญญาที่เป็นสัญญาต่างตอบแทนได้แก่ สัญญาซื้อขาย

5. สัญญาที่เป็นสัญญาไม่มีค่าตอบแทน ได้แก่ การให้
6. สัญญาที่เป็นสัญญาอุปการณได้แก่ จำนอง
7. สัญญาที่เป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกคือ ประกันชีวิต
8. สัญญาที่เป็นสัญญาไม่มีชื่อได้แก่ เล่นแชร์เปียหาย
9. คำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า เช่น โทรศัพท์ทางไกลจากกรุงเทพฯ ทำคำเสนอขายบ้านไปถึงบุคคลที่อยู่เชียงใหม่
10. คำเสนอที่ต่อบุคคลเฉพาะหน้ามีผลเมื่อ ผู้รับคำเสนอทราบถึงเจตนาของผู้เสนอ
11. คำเสนอที่ต่อบุคคลอยู่ห่างโดยระยะทางมีผลเมื่อ คำเสนอนั้นได้ส่งไปถึงผู้รับแล้ว
12. หลักในการตีความสัญญา คือ ตีความโดยอาศัยหลักความสุจริตของคู่สัญญา

หน่วยที่ 14 ผลแห่งสัญญา มัดจำ เบี้ยปรับ

1. โดยหลักแล้ว สัญญาก่อความผูกพันระหว่างคู่สัญญา ดังนั้น จึงไม่ส่งผลกระทบต่อบุคคลภายนอก
2. การจะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาอันเป็นสิทธิเรียกร้อง จะต้องอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ มิใช่เป็นเรื่องที่คู่กรณีใช้อำนาจบังคับแก่กันโดยพลการ
3. ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้น่าให้มีใช้บังคับ ถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด (มาตรา 369)
4. เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำท่านให้ถือว่า การที่ให้มัดจำนั้นยอมเป็นพยาน หลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่งมัดจำนี้ยอมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย (มาตรา 377)
5. ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่า จะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงกระทำนั้นได้แก่งดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น

14.1 ผลผูกพันในกฎหมายที่เกิดจากสัญญา

1. สัญญานั้นมีผลระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น และไม่ก่อความเสียหายให้แก่บุคคลภายนอก กฎหมายห้ามมิให้คู่สัญญาตกลงกันไว้เป็นการล่วงหน้า ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เพื่อการชำระหนี้ที่เกิดขึ้นเพราะการฉ้อฉลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของลูกหนี้
2. สัญญาอาจมีผลในลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์แก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีใช้คู่สัญญาได้ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 374

14.1.1 หลักกฎหมายที่ว่าด้วยสัญญาก่อผลผูกพันระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น

ที่ว่าสัญญายอมก่อให้เกิดผลผูกพันระหว่างคู่สัญญานั้น ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

โดยหลักแล้ว สัญญายอมมีผลแต่เฉพาะในระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น สัญญายอมไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สัญญาในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่อาจมีผลผูกพันในทางที่ให้ประโยชน์เป็นผลดีแก่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่สัญญาได้ อันได้แก่กรณีของสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

14.1.2 ลักษณะและวิธีการบังคับเพื่อให้การเป็นไปตามข้อตกลงในสัญญา

สิทธิและหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงในสัญญานั้น คู่สัญญาจะบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงกันในลักษณะใด

สิทธิและหน้าที่ที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงในสัญญาโดยหลักแล้ว เกิดขึ้นในลักษณะที่เรียกว่าเป็นบุคคลสิทธิ ซึ่งคู่สัญญาจะใช้สิทธิเรียกร้องตามสิทธิดังกล่าวได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการบังคับให้ได้ตามสิทธิ นั้นๆ ซึ่งได้แก่การใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

14.1.3 ความตกลงยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเมื่อไม่มีการชำระหนี้

กฎหมายบัญญัติเรื่องความตกลงยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเมื่อไม่มีการชำระหนี้ไว้ในสาระสำคัญอย่างไร

กฎหมายห้ามมิให้คู่สัญญาตกลงกันไว้เป็นการล่วงหน้าว่า ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อการชำระหนี้ที่เกิดขึ้นเพราะ กลฉ้อฉล หรือความประมาทเลินเล่ออย่างแรงของลูกหนี้

14.1.4 สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก

สัญญามีผลเพื่อประโยชน์แก่บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่สัญญา มีได้หรือไม่

สัญญาอาจมีผลในลักษณะซึ่งให้ประโยชน์แก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีใช้สัญญาตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 374

14.2 ลักษณะพิเศษของสัญญาต่างตอบแทน

1. คู่สัญญามีหน้าที่จะต้องกระทำการเป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่หนึ่งของอีกฝ่ายหนึ่งจะยังไม่ถึงกำหนดชำระ ตามมาตรา 369

2. หลักทั่วไป ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติที่เกิดกับทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญา เว้นแต่ในกรณีสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สิน

14.2.1 การปฏิบัติชำระหนี้ตอบแทนของคู่สัญญา

การปฏิบัติชำระหนี้ตอบแทนของคู่สัญญาคืออย่างไร

คู่สัญญามีหน้าที่จะต้องกระทำการเป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่หนึ่งของอีกฝ่ายหนึ่งจะยังไม่ถึงกำหนดชำระ ตามมาตรา 369

14.2.2 ปัญหาเรื่องภัยพิบัติที่เกิดกับทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญา

ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น เมื่อทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาเกิดสูญหายหรือถูกทำลายลงอันทำให้การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยนั้น อยากราบว่า จะมีผลต่อคู่สัญญานั้นอย่างไรบ้าง

โดยหลัก ถ้าการที่ทรัพย์สินสูญหาย หรือถูกทำลายลง อันทำให้การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย โดยมีใช้ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้ว แม้ว่าลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามหลักทั่วไปในเรื่องนี้ตามมาตรา 219 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้ลูกหนี้ต้องเป็นผู้รับบาปเคราะห์ในภัยพิบัติดังกล่าว กล่าวคือ ลูกหนี้ไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งชำระตอบแทนให้แก่ตน

ในกรณีที่การสูญหายหรือถูกทำลายนั้นเกิดขึ้นเพราะความผิดของเจ้าหนี้ ลูกหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตอบแทน แต่การได้รับชำระหนี้ตอบแทนของลูกหนี้นั้นย่อมต้องคำนึงประกอบด้วยว่า ถ้าในพฤติการณ์เช่นว่านั้นลูกหนี้สามารถบรรเทาความเสียหายหรือบรรเทาเหตุ ซึ่งเกิดจากการกระทำชำระหนี้พ้นวิสัยแต่ไม่กระทำการบรรเทาความเสียหายดังกล่าว การได้รับชำระหนี้ตอบแทนของลูกหนี้นั้นย่อมลดน้อยลงไปเพราะจะเอาความเสียหายที่อาจบรรเทาได้นั้นมาหักออกจากความเสียหายตามสิทธิที่ลูกหนี้จะพึงได้รับตามปกติด้วย ส่วนถ้าเป็นกรณีที่ทรัพย์สินสูญหายหรือถูกทำลายลง เพราะความผิดของลูกหนี้แล้ว นอกจากลูกหนี้จะไม่มีสิทธิที่จะเรียกให้เจ้าหนี้ชำระหนี้ตอบแทนแล้ว ยังต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามหลักทั่วไปในเรื่องการชำระหนี้อีกด้วย

หลักในเรื่องภัยพิบัติอันเกิดจากทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาสูญหายหรือเสียหายนั้น มีข้อยกเว้นซึ่งกำหนดเป็นเงื่อนไขพิเศษอยู่ในกรณีของสัญญาต่างตอบแทน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สิน (เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเกี่ยวกับสิทธิเก็บกิน เป็นต้น) โดยมีทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญา (หรือถ้ามีใช้ทรัพย์สินเฉพาะสิ่งโดยสภาพก็อาจอยู่ในบังคับอย่างเดียวกัน ถ้าได้มีการทำให้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ตามนัย มาตรา 195 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) และในกรณีนั้นสัญญาที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดผลเป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินด้วยแล้ว ในกรณีดังกล่าว ถ้าทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหายโดยโทษลูกหนี้ไม่ได้แล้ว กฎหมายบัญญัติให้การที่ทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหายตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้

แต่สัญญาที่เกิดขึ้นแม้จะมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วยังไม่ก่อหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้นทันทีเนื่องจากมีเงื่อนไขบังคับก่อน และทรัพย์สินนั้นสูญหายหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จเช่นนี้ กฎหมายบัญญัติว่า การที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายหรือถูกทำลายลงไม่เป็นพบบแก่เจ้าหนี้ หรืออีกนัยหนึ่งถือว่าเป็นพบบแก่ลูกหนี้ตามหลักทั่วไป อย่างไรก็ตามถ้าการที่ทรัพย์สินเสียหายข้างต้นเป็นเรื่องที่โทษเจ้าหนี้ไม่ได้ด้วยแล้ว เมื่อเงื่อนไขสำเร็จ เจ้าหนี้มีทางเลือกให้ลูกหนี้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง คือบอกเลิกสัญญา หรือเรียกให้ปฏิบัติชำระหนี้โดยลดส่วนที่เจ้าหนี้จะต้องชำระหนี้ตอบแทนลงได้ แต่ถ้าการที่ทรัพย์สินเสียหายนั้นเป็นความผิดของลูกหนี้แล้ว นอกจากสิทธิดังกล่าวแล้ว เจ้าหนี้ยังเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อีกด้วย

14.3 ความตกลงเกี่ยวกับมัดจำ

1. มัดจำ คือสิ่งของซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมอบไว้ให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในขณะทำสัญญาเพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญา

2. มัดจำนั้น ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

(1) ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วน

(2) ให้ริบ ถ้าฝ่ายผู้วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น

(3) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ

14.3.1 ความหมายและลักษณะของมัดจำ

ท่านเข้าใจมัดจำอย่างไร

มัดจำคือการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมอบเงินหรือสิ่งของอื่นให้ไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่ทำสัญญาเพื่อเป็นประกันว่าจะมีการปฏิบัติตามสัญญา ทั้งนี้เพราะถ้าฝ่ายที่วางมัดจำไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือการชำระหนี้เป็นพันวิสัยหรือการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายวางมัดจำ กฎหมายให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งรับมัดจำไว้สามารถรับมัดจำนั้นได้ แต่ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งรับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัย หรือมีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายรับมัดจำ กฎหมายกำหนดให้คืนมัดจำแก่ผู้วางมัดจำ นอกจากนี้ การวางมัดจำยังถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาได้ทำกันขึ้นแล้วอีกด้วย

14.3.2 ผลตามกฎหมายของมัดจำ

เมื่อได้ให้มัดจำกันแล้วผลในกฎหมายเป็นอย่างไร

กรณีเป็นไปตามมาตรา 378 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าหากฝ่ายที่วางมัดจำนั้นละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายที่วางมัดจำนั้นต้องรับผิดชอบหรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายที่วางมัดจำ กฎหมายบัญญัติว่า ให้ผู้รับมัดจำนั้นไว้มีสิทธิที่จะรับมัดจำนั้นได้

ส่วนในอีกกรณีหนึ่งนั้น เป็นเรื่องซึ่งผู้รับมัดจำไว้จะต้องคืนมัดจำ ซึ่งก็เป็นกรณีตรงกันข้ามกับกรณีทีกล่าวมาแล้ว กล่าวคือ คู่สัญญาฝ่ายที่รับมัดจำไว้ตนเองเป็นผู้ละเลยไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ที่ตกเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์ซึ่งฝ่ายที่รับมัดจำไว้จำเป็นต้องรับผิดชอบ

14.4 ความตกลงเกี่ยวกับเบี้ยปรับ

1. ข้อตกลงซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งให้สัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งว่า จะใช้เงินหรือทรัพย์สิน อย่างเป็นทางการอื่นเป็นเบี้ยปรับ เมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วน

2. ความตกลงให้เบี้ยปรับแก่กันนั้น ย่อมกระทำได้ทั้งที่กำหนดไว้ว่าเบี้ยปรับนั้น จะใช้เป็นจำนวนเงินหรือเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีใช้เงินก็ได้

3. ในกรณีที่คู่สัญญาตกลงในเรื่องเบี้ยปรับไว้เป็นจำนวนสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจที่จะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ โดยพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ประกอบด้วย

4. ในกรณีลูกหนี้อ้างว่า ตนได้ชำระหนี้อันทำให้เจ้าหนี้รับเบี้ยปรับไม่ได้ตามที่ตกลงกันไว้แล้ว กฎหมายกำหนดให้ลูกหนี้มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่า ตนได้ชำระหนี้แล้ว

14.4.1 ความหมายและลักษณะของเบี้ยปรับ

ท่านเข้าใจเรื่องเบี้ยปรับว่าอย่างไร

เบี้ยปรับ คือการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งให้สัญญาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งว่า จะใช้เงินหรือสิ่งของอื่น เมื่อตนไม่ชำระหนี้นั้นเลย หรือชำระหนี้ให้แต่ไม่ถูกต้องครบถ้วน ทั้งนี้โดยไม่มีการส่งมอบเงินหรือสิ่งของให้ไว้แก่กันเหมือนอย่างในกรณีของมัดจำ

14.4.2 เบี้ยปรับที่กำหนดเป็นจำนวนเงิน

การกำหนดเบี้ยปรับเป็นเงินในกรณีเพื่อการไม่ชำระหนี้เลย กับเบี้ยปรับเพื่อการไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรต่างกันอย่างไร

เบี้ยปรับเพื่อการไม่ชำระหนี้เลยนั้น เมื่อไม่มีการชำระหนี้เกิดขึ้น เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นแทนการชำระหนี้ ซึ่งถ้าได้เรียกเอาเบี้ยปรับในกรณีเช่นว่าแล้วเจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตอบแทนอีกไม่ได้ ถ้าส่วนเจ้าหนี้มีความเสียหายอย่างอื่นใดมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับดังกล่าว เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิพิสูจน์ และเรียกค่าเสียหายนั้นได้

ส่วนการตกลงเบี้ยปรับเพื่อการไม่ชำระหนี้ให้ลูกหนี้ต้องสมควร เมื่อมีการชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วนตามที่ตกลงกันไว้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระให้ครบถ้วนถูกต้องต่อไปได้ และเรียกเอาเบี้ยปรับอีกด้วยก็ได้แต่การที่จะรับเบี้ยปรับพร้อมกับการชำระหนี้จากลูกหนี้นั้น เจ้าหนี้จะกระทำได้ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิที่จะรับเบี้ยปรับนั้นในเวลาเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้จากลูกหนี้ด้วยแล้ว

นอกจากนี้ เจ้าหนี้ยังมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ ที่ตนได้รับมากกว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ได้

14.4.3 เบี้ยปรับที่กำหนดเป็นอย่างอื่นที่มีใช้จำนวนเงิน

ในกรณีของการตกลงนั้นเบี้ยปรับเป็นสิ่งของอย่างอื่นที่มีใช้ตัวเงินนั้น คงมีหลักการเช่นเดียวกับเบี้ยปรับที่เป็นเงินใช้หรือไม่

การพิจารณาเรื่องเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นสิ่งของอย่างอื่นที่มีใช้ตัวเงินนั้นย่อมมีหลักการเช่นเดียวกับเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นตัวเงิน เว้นแต่ในเรื่องค่าสินไหมทดแทนที่เจ้าหนี้เห็นว่าตนได้รับความเสียหายมากกว่า เบี้ยปรับที่กำหนดไว้ นั้น ถ้าเจ้าหนี้ได้ตกลงที่จะเรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว ก็หมดสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้น

14.4.4 อำนาจของศาลในการลดเบี้ยปรับ

เบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้น จะสามารถลดได้อย่างไร หรือไม่

การกำหนดเรื่องเบี้ยปรับนั้น โดยที่ส่วนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ในการขจัดปัญหายุ่งยากในการที่จะต้องมีการพิสูจน์ถึงความเสียหายกันขึ้น ดังนั้น ในกรณีที่คู่สัญญาตกลงกำหนดกันไว้เป็นจำนวนสูงเกินไป เมื่อมีกรณีมาสู่ศาล ศาลย่อมสั่งลดจำนวนเบี้ยปรับลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ โดยพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ประกอบด้วย นอกจากนั้นโดยที่ลักษณะของความตกลงในเรื่องเบี้ยปรับนี้มีลักษณะเป็นสัญญาอุปรณ์ ดังนั้นถ้าการชำระหนี้ตามสัญญาที่กำหนดไว้ไม่สมบูรณ์ การตกลงในข้อเบี้ยปรับในการไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นก็ย่อมไม่สมบูรณ์ด้วย

14.4.5 หน้าที่ของลูกหนี้ในการพิสูจน์เพื่อมิให้ถูกริบเบี้ยปรับ

ลูกหนี้จะพิสูจน์เพื่อมิให้ถูกริบเบี้ยปรับได้หรือไม่ อย่างไร

ในกรณีที่ลูกหนี้อ้างว่า ตนได้ชำระหนี้อันทำให้เจ้าหนี้รับเบี้ยปรับไม่ได้ตามที่ตกลงกันไว้นั้น กฎหมายกำหนดให้ลูกหนี้มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่า ตนได้ชำระหนี้แล้ว

แบบประเมินผล หน่วยที่ 14 ผลแห่งสัญญา มัดจำ เบี้ยปรับ

มาตรา 377 เมื่อเข้าทำสัญญา ถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำท่านให้ถือว่า การที่ให้มัดจำนั้นย่อมเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญานั้นได้ทำกันขึ้นแล้ว อนึ่งมัดจำนี้ย่อมเป็นประกันการที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย

มาตรา 378 มัดจำนั้นถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) ให้ส่งคืน หรือจัดเอาเป็นการใช้เงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้

(๒) ให้ริบ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายนั้น

(๓) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ

มาตรา 383 ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป

1. ระหว่างบุคคล คู่สัญญาเท่านั้น ที่หลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาถือว่าความผูกพันด้วย

2. สัญญาอาจมีผลในลักษณะซึ่งให้ประโยชน์แก่ บุคคลภายนอกได้

3. ลักษณะของสัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก คือ คู่สัญญามีหนี้ที่จะต้องชำระให้กับบุคคล ภายนอก

4. นาย ก จำนาย ข ให้ขนส่งไม้สักไปต่างประเทศต่อมาก่อนที่จะถึงกำหนดส่งไม้สัก รัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามส่งไม้สักออกนอกประเทศ สัญญาระหว่างนาย ก และนาย ข จะมีผลคือ การชำระหนี้ตกเป็นพันวิสัย เพราะเหตุอันจะโทษนาย ก และนาย ข ไม่ได้ ทั้งนาย ก และนาย ข ต่างจะเรียกให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้

5. มัดจำ คือสิ่งที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมอบไว้ให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในขณะทำสัญญาเพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญา

6. เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง จะใช้ให้เมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องครบถ้วน คือ เบี้ยปรับ

7. ถ้ามีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายรับมัดจำกฎหมายกำหนดให้ คืนมัดจำแก่ผู้วางมัดจำทั้งหมด
8. เบี้ยปรับ เป็นเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น
9. ผลในทางกฎหมายหากคู่สัญญาได้ตกลงในเรื่องเบี้ยปรับไว้สูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควร โดยคำนึงถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้
10. ในกรณีที่ลูกหนี้พิสูจน์ได้ว่าตนได้ชำระหนี้แล้ว ลูกหนี้ไม่ต้องถูกริบเบี้ยปรับ
11. ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้แล้วจะเรียกเอาเบี้ยปรับได้อีก ถ้าได้บอกสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลาชำระหนี้
12. กรณีหากมีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายที่รับมัดจำ ต้องคืนมัดจำทั้งหมด

หน่วยที่ 15 การเลิกสัญญา

1. ลูกหนี้มีสิทธิเลิกสัญญาได้ตามข้อตกลงในสัญญาที่ทำขึ้น หรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
  2. การบอกเลิกสัญญานั้น ต้องแสดงเจตนาต่อคู่สัญญา
  3. สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมระงับไปโดยบังเอิญของกฎหมาย
  4. การบอกเลิกสัญญาย่อมมีผลให้คู่กรณีกลับสู่ฐานะเดิมแต่ไม่เป็นที่เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลภายนอก
- 15.1 สิทธิเลิกสัญญา
1. คู่สัญญาสามารถตกลงทำสัญญาระงับสิทธิซึ่งคู่สัญญามีต่อกันตามสัญญา
  2. คู่สัญญาที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ ในเมื่อมีข้อตกลงในสัญญาให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะบอกเลิกสัญญานั้นได้ ซึ่งโดยปกติจะเป็นกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือปฏิบัติฝ่าฝืนข้อตกลงในสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง

3. กฎหมายให้สิทธิแก่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่จะบอกเลิกสัญญาได้ 2 กรณี กรณีแรกคือกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ โดยในการใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องบอกกล่าวกำหนดระยะเวลาอันสมควรให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ชำระหนี้ทำการชำระหนี้ขึ้นก่อน เว้นแต่ระยะเวลาชำระหนี้ที่กำหนดไว้เป็นข้อสาระสำคัญ ส่วนอีกกรณีหนึ่งนั้น เมื่อการชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัยเพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

15.1.1 สิทธิเลิกสัญญาที่เกิดจากการทำสัญญาเพื่อเลิกสัญญา

การทำสัญญาเพื่อเลิกหรือระงับสัญญามีได้หรือไม่

การทำสัญญาเพื่อเลิกหรือระงับสัญญาที่ผูกพันระหว่างคู่กรณีย่อมมีได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์เรื่องสัญญาโดยปกติ คือ ต้องมีความตกลงระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

15.1.2 สิทธิเลิกสัญญาที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงในสัญญา

สิทธิเลิกสัญญาที่เกิดจากข้อตกลงในสัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อใด

สิทธิเลิกสัญญาที่เกิดจากข้อตกลงในสัญญาเกิดในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือข้อสัญญานั้น

15.1.3 สิทธิเลิกสัญญาที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมาย

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นจะมีขึ้นได้ในกรณีใดบ้าง

อาจเกิดขึ้นได้อย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้

(1) คู่สัญญาตกลงเลิกสัญญาที่ได้กระทำกันไว้ในลักษณะที่เป็นนิติกรรมสองฝ่าย (สัญญา)

(2) เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ตนมีสิทธิอันเกิดจากข้อตกลงในสัญญาที่ได้มีไว้ต่อกัน

(3) เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีมีบทบัญญัติของกฎหมายว่าไว้ซึ่งได้แก่

เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้บอกกล่าวกำหนดเวลาโดยสมควรให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้แล้ว แต่คู่สัญญาฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาคู่สัญญาที่ไม่ได้รับชำระหนี้ย่อมใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดจะต้องชำระหนี้ที่กำหนดไว้ โดยที่ระยะเวลาชำระหนี้เป็นข้อสาระสำคัญ เมื่อไม่มีการชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้

ในกรณีที่การชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัยเพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใด คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมบอกเลิกสัญญาได้

15.2 วิธีการบอกเลิกสัญญา

1. การแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาต้องกระทำต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งตนประสงค์จะเลิกสัญญาและเมื่อได้แสดงเจตนาเลิกสัญญาแล้วจะกลับใจถอนการบอกเลิกสัญญามีได้

2. ในกรณีที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายประกอบด้วยบุคคลหลายคนเป็นคู่สัญญาการใช้สิทธิเลิกสัญญา หรือถูกบอกเลิกสัญญาจะต้องกระทำโดยบุคคลทั้งหลายเท่านั้น หรือจะกระทำต่อบุคคลทั้งหลายเหล่านั้นแล้วแต่กรณี

15.2.1 การแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาต่อคู่สัญญา

การบอกเลิกสัญญาจะต้องกระทำอย่างไร

การบอกเลิกสัญญานั้น คู่สัญญาฝ่ายที่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาจะต้องแสดงเจตนาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งโดยหลักย่อมมีผลเมื่อการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญานั้นได้ไปถึงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

15.2.2 การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่คู่สัญญานั้นมีบุคคลหลายคนเป็นผู้ใช้สิทธิเลิกสัญญาหรือเป็นผู้ถูกบอกเลิกสัญญา

การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่คู่สัญญานั้นมีบุคคลหลายคนเป็นผู้ใช้สิทธิเลิกสัญญา หรือเป็นผู้ถูกบอกเลิกสัญญาต้องปฏิบัติอย่างไร

ในกรณีที่บุคคลหลายคนเป็นผู้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญานั้น ผู้เป็นคู่สัญญาทุกคนต้องร่วมกันใช้ และในกรณีที่ผู้ถูกบอกเลิกสัญญาเป็นคู่สัญญาที่มีหลายคนรวมกัน การใช้สิทธิบอกเลิกสัญญานั้น จะต้องกระทำต่อคู่สัญญานั้นทุกคน

15.2.3 กฎหมายห้ามถอนการแสดงเจตนาที่ได้ยกเลิกสัญญาแล้ว

เมื่อแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาแล้ว จะถอนการแสดงเจตนา นั้นได้หรือไม่

เมื่อได้บอกเลิกสัญญาแล้ว คือการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาได้ไปถึงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว คู่สัญญาฝ่ายที่บอกเลิกสัญญาจะถอนการบอกเลิกสัญญานั้นมิได้

15.3 การระงับซึ่งสิทธิในการบอกเลิกสัญญา

1. สิทธิของคู่สัญญาในการบอกเลิกสัญญาต้องระงับสิ้นไป เมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้บอกกล่าวให้ผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญาใช้สิทธินั้นเสียภายในเวลาอันสมควร แต่ผู้มีสิทธิเลิกสัญญามีได้ใช้สิทธิดังกล่าว

2. สิทธิของคู่สัญญาในการบอกเลิกสัญญา ย่อมระงับสิ้นไป เมื่อผู้มีสิทธิเลิกสัญญาได้ทำให้วัตถุแห่งสัญญาบอบสลายไปในส่วนสำคัญ หรือทำให้การคืนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญากลายเป็นพันวิสัย

15.3.1 สิทธิเลิกสัญญาจะระงับโดยการบอกกล่าวให้ผู้มีสิทธิเลิกสัญญาใช้สิทธิเสียในเวลาอันสมควร

กรณีใด ที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง อาจกำหนดระยะเวลาพอสมควรบอกกล่าวให้ผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญาใช้สิทธินั้น

ต้องเป็นกรณีที่สัญญานั้นไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเท่านั้น

15.3.2 สิทธิเลิกสัญญาจะระงับเพราะวัตถุแห่งสัญญาสลายไปในส่วนสำคัญ หรือการคืนทรัพย์สินกลายเป็นพันวิสัย

สิทธิในการบอกเลิกสัญญานั้นมีการระงับสิ้นไปในกรณีใดบ้าง

สิทธิในการบอกเลิกสัญญามีทางระงับสิ้นไปในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญายังไม่ใช้สิทธิดังกล่าว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกกล่าวให้ผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญาใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาเสียภายในเวลาอันสมควรก็ได้ ถ้าผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญายังไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาภายในกำหนดเวลาดังกล่าว สิทธิบอกเลิกสัญญานั้นย่อมระงับสิ้นไป

(2) เมื่อผู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญาทำให้วัตถุแห่งสัญญาบอบสลายไปในส่วนสำคัญหรือทำให้การคืนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นพันวิสัย

15.4 ผลของการเลิกสัญญา

1. การบอกเลิกสัญญา ย่อมมีผลทำให้คู่สัญญาเลิกคืนสู่ฐานะเดิม คือมีผลย้อนหลังไปในเวลาที่มีการทำสัญญากัน

2. การกลับคืนสู่ฐานะเดิม ในกรณีบอกเลิกสัญญากับการกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีบอกล้างโมฆะกรรม มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันก็แต่เฉพาะการกลับคืนสู่ฐานะเดิมในการบอกล้างโมฆะกรรม เป็นเรื่องที่ต้องการคุ้มครองผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้แสดงเจตนาโดยวิจริต แต่การบอกเลิกสัญญานั้น เป็นเรื่องที่ต้องการระงับความผูกพันกันเอง หรือเพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนั้น ในกรณีของโมฆะกรรมซึ่งถูกบอกล้างในกรณีที่เป็นพันวิสัยที่จะกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ กฎหมายบัญญัติให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับค่าสินไหมทดแทน แต่กรณีการบอกเลิกสัญญานั้นผู้ใช้สิทธิเลิกสัญญามีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายได้อีกทางหนึ่งด้วย

3. การที่มีการเลิกสัญญา ไม่ว่าจะข้อตกลงในสัญญา หรือโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ย่อมไม่มีผลกระทบที่เสื่อมเสียสิทธิของบุคคลภายนอกซึ่งได้สิทธิ หรือมีสิทธิในทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาโดยที่มีกฎหมายรับรองในการได้สิทธิ หรือมีสิทธิในทรัพย์สินนั้น

15.4.1 การกลับคืนสู่ฐานะเดิม

การบอกเลิกสัญญาโดยทั่วไป มีผลอย่างไรบ้าง

การบอกเลิกสัญญาย่อมมีผลทำให้คู่สัญญาเลิกคืนสู่ฐานะเดิม คือมีผลย้อนหลังไปในเวลาที่ได้มีการทำสัญญานั้น

15.4.2 การกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีที่การที่ได้กระทำไปแล้ว เป็นงานหรือการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน

การกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีที่การกระทำได้กระทำไปแล้วเป็นงาน จะต้องทำอย่างไร

การกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีที่การกระทำได้กระทำไปแล้วเป็นงาน กฎหมายให้มีการชดใช้เงินตามค่าของงาน
ที่ได้ทำขึ้น

15.4.3 ข้อเปรียบเทียบการกลับสู่ฐานะเดิมในการเลิกสัญญากับการบอกล้างโมฆียะกรรม

อธิบายข้อได้เปรียบการกลับสู่ฐานะเดิมในการเลิกสัญญาการบอกล้างโมฆียะกรรม

การกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีการบอกเลิกสัญญากลับการกลับคืนสู่ฐานะเดิมในกรณีบอกล้างโมฆียะกรรม
เป็นเรื่องที่กฎหมายต้องคุ้มครองผู้หย่อนความสามารถ หรือผู้แสดงเจตนาโดยวิปริต แต่การบอกเลิกสัญญานั้นเป็น
เรื่องที่คู่สัญญาต้องการระงับความผูกพันระหว่างกัน หรือเป็นเพราะความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนั้น ในกรณีโมฆียกรรมนี้ถูกบอกล้างหากเป็นการพ้นวิสัยที่จะกลับสู่ฐานะเดิม กฎหมายบัญญัติเพียงให้ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับค่าสินไหมทดแทน แต่ในกรณีของการบอกเลิกสัญญานั้น ผู้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญามีสิทธิที่จะ เรียกเรื่องค่าเสียหายที่จะพึงมีพึงได้อีกทางหนึ่งด้วย

15.4.4 สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการเลิกสัญญา

สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการเลิกสัญญา คืออย่างไร

จากบทบัญญัติในมาตรา 391 วรรคสุดท้ายได้บัญญัติว่า “การใช้สิทธิในการเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึง สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่” สำหรับในเรื่องนี้คือการเลิกสัญญานั้น เป็นเรื่องซึ่งคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะใช้สิทธิ ของตนตามข้อตกลงในสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมาย เลิกความผูกพันที่มีอยู่ในระหว่างคู่สัญญาด้วยกันเอง โดย การบอกเลิกสัญญา แต่กรณีที่จะกระทบถึงสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายนั้นก็เฉพาะในกรณีที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในการ ไม่ชำระหนี้ และจากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้นั้นเองก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะฉะนั้น นอกจากการที่ถูกบอกเลิกสัญญาแล้วลูกหนี้ยังคงจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าหนี้อีกส่วนหนึ่งด้วย

15.4.5 การชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดจากการเลิกสัญญา

ในเรื่องของการชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดจากการเลิกสัญญานั้น คืออย่างไร

ในเรื่องการชำระหนี้ของคู่สัญญาอันเกิดจากการเลิกสัญญานั้น มาตรา 392 ได้บัญญัติว่า “การชำระหนี้ของ คู่สัญญาที่เกิดแต่การเลิกสัญญานั้นให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 369” ซึ่งก็หมายความว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ ยอมชำระหนี้ จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติชำระหนี้ก็ได้ ซึ่งเป็นกรณีที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องลักษณะ ของสัญญาต่างตอบแทน

15.4.6 การเลิกสัญญากับผลกระทบต่อบุคคลภายนอก

การบอกเลิกสัญญาเมื่อได้เกิดขึ้นแล้วมีผลต่อคู่สัญญาและบุคคลภายนอกอย่างไรบ้าง

การบอกเลิกสัญญาย่อมมีผลทำให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่เงินอันจะต้องใช้คืนนั้น กฎหมาย บัญญัติให้บวกดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้รับไว้ด้วย แต่ถ้าการที่จะต้องคืนแก่กันเป็นการเป็นงานอันได้ทำให้แก่กันหรือ เป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สิน การชดใช้คืนนั้นกฎหมายบัญญัติให้ทำด้วย ใช้เงินตามค่าแห่งการที่ทำให้กันหรือการที่ได้ใช้ ทรัพย์สินนั้น นอกจากนั้นคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้ด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ การบอกเลิกสัญญาย่อม ไม่เสื่อมเสียสิทธิ หรือกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ได้สิทธินั้นมาโดยชอบ

แบบประเมินผล หน่วยที่ 15 การเลิกสัญญา

1. สิทธิการบอกเลิกสัญญาที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายคือ กรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้
2. การบอกเลิกสัญญาย่อมก่อให้เกิดผลทำให้ คู่กรณีกลับสู่ฐานะเดิมคือมีผลย้อนหลังไปในเวลาทำสัญญา
3. ก ทำสัญญาเช่าบ้าน ข โดยมีข้อกำหนดว่า ก ต้องไม่เอาบ้านนั้นให้ผู้อื่นเช่าช่วง หาก ข ฝ่าฝืน มีสิทธิบอกเลิก สัญญาได้ ดังนั้นสิทธิบอกเลิกสัญญาเกิดจาก ข้อตกลงในสัญญา
4. ผลเมื่อได้มีการบอกเลิกสัญญาไปแล้ว กฎหมายห้ามถอนการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญา

5. ก ข และ ค ทำสัญญาเช่าห้องของ แดง จากผู้ให้เช่าคนละฉบับโดยแต่ละคนเช่าเช่าแต่ละห้อง ต่อมา ก แต่ผู้เดียวฝ่าฝืนข้อกำหนดในสัญญาเอาห้องแดงส่วนของตนไปให้เช่าช่วง ผู้ให้เช่าบอกเลิกสัญญา ได้ โดยบอกเลิกสัญญาไปยัง ก แต่ผู้เดียว

6. ก ข และ ค เป็นเจ้าหนี้ร่วม ประสงค์จะบอกเลิกสัญญากับลูกหนี้ร่วม คือ จ และ ฉ เจ้าหนี้ร่วมทุกคนบอกเลิกสัญญาไปยังลูกหนี้ร่วมทุกคน

7. ก ขายแหวนทองปลอมให้ ข ข รับซื้อโดยเข้าใจว่าเป็นแหวนทองคำ ต่อมา ค มาซื้อจาก ข ไปอีก 2 วันต่อมา ค มาต่อว่า ข ว่าขายแหวนปลอมให้ ค เหตุการณ์ดังนี้ จะบอกเลิกสัญญาซื้อขายแหวนกับ ก ไม่ได้ เพราะ ข ทำให้การคืนทรัพย์สินกลายเป็นการพ้นวิสัย

8. การบอกเลิกสัญญามีผลเหมือนกับ การบอกล้างโมฆียะกรรม

9. การบอกเลิกสัญญาจะต้องกระทำ แสดงเจตนาต่อคู่สัญญา จึงจะมีผลเป็นการบอกเลิกสัญญา

10. สิทธิการบอกเลิกสัญญา กรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย